Devlet Nüshası

1973

ADALET DERGİSİ

Yıl : 64 Ocak — 1973 Sayı : 1

İÇİNDEKİLER

İncelemeler: Sayfa

Yüksek Savcılar Kurulu Kararı 3

ERMAN Eyüp Sabri : Hukukun Kaynakları ve Oluşum, Gelişim ve Değişiminde Başlıca Faktörler 7

GÖZÜBÜYÜK Dr. Jur. Abdullah Pulat : Resmî Kurulları Tahkir - Hususi Tahrik ve Müdafaa Dokunulmazlığı ... 16

YÜCEL Dr. Jur. Mustafa T. : Hollanda'da Suçluların Uslandırılması (İnfaz Sistemi ve Uygulaması) 33

TÜRKÇAPAR Tahsin : Mahkemelerce Tarifeye Dayanılarak Hüküm Altına Alınan Vekâlet Ücretleri 42

GÖKALP Mehmet : Trafik Kazalarında Kusur 47

NUR M. Yaşar : Toplu Görüşmeye Çağrı ve Yetki Uyuşmazlıkları 57

MOLLAMUSTAFAOĞLU M. Zeki : Önalım Hakkı ve Ortak Mülkiyet 77

Tercümeler:

GÜLDOĞAN Dr. Muzaffer : Şahsın hayatını tehlikeye Maruz Kılan Müessir Fiil Niteliğinin Araştırılması «ŞOK» II 82

Kronik:

1956 SA 94 1

A D A L E T D E R G İ S İ

ADALET BAKANLIĞINCA AYDA BİR YAYINLANIR

BASIN KANUNUNA BİR MADDE EKLENMESİNE DAİR 6026 SAYILI KANUNA GÖRE İDARE EDEN :
HÜSEYİN CAHİT ERGÜL

ADALET DERGİSİNDE YAYINLANACAK TÜRK HUKUK UYGULAMASINDA YARARLI GÖRÜLEN İLMİ İNCELEMELERİN SAYFASINA 40, TERCÜME YAZILARIN SAYFASINA 30 TENKİT, TAHLİL, KRONİK, MESLEKÎ VE DERLEME GİBİ YAZILARIN SAYFASINA 20 LİRA ÜCRET ÖDENİR.

ADALET DERGİSİNDE YAYINLANAN YAZILARDA BELİRTİLEN DÜŞÜNCELER YAZI SAHİPLERİNE AİTTİR.

BU DERGİDE YAYINLANAN YAZILAR KAYNAK GÖSTERİLSİN VEYA GÖSTERİLMESİN ADALET BAKANLIĞINDAN GEREKLİ MÜSAADE ALINMADAN BAŞKA DERGİDE YAYINLANAMAZ.

ADALET DERGİSİNİN 1/1/1973 TARİHİNDEN İTİBAREN SAYISI 4 LİRA, YILLIK ABONESİ 48 LİRADIR.

ABONE OLMAK İSTEYENLER, ABONE BEDELİNİ, BULUNDUKLARI YER MALİYESİNE YATIRARAK KARŞILIĞINDA ALACAKLARI MAKBUZU, DOĞRUDAN DOĞRUYA BAKANLIK YAYIN MÜDÜRLÜĞÜNE GÖNDERMELİDİRLER.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINEVLERİNDEDE BAKANLIĞIMIZ YAYINLARI SATIŞA ARZEDİLMİŞTİR.

YÜKSEK SAVCILAR KURULU KARARI
(12/1/1973 — 1)

Cumhuriyet Savcı ve yardımcıları ile Cumhuriyet Savcılığı sınıfından sayılanların yükselmelerinde ve mesleğin birinci sınıfına ayrılmalarında 1973 yılında uygulanacak esaslar, Yüksek Savcılar Kurulunun 12/1/1973 günlü toplantısında aşağıda yazılı olduğu üzere tesbit edilmiştir.

1 — YÜKSELME ESASLARI

1) Cumhuriyet Savcıları ile Cumhuriyet Savcı yardımcıları veya bu sınıftan sayılanların yükseltilmelerinde Yüksek Savcılar Kurulu ilgililerin ilk önce Hâkimler Kanununun 39 uncu maddesinde gösterilen ahlâkî gidişlerine, mesleki bilgi ve anlayışlarına, gayret ve çalışkanlıklarına, gelen işlerle neticelendirdikleri işler arasındaki nispete, üst mercilerle müfettişlerin haklarında verdikleri bilgilere (raporlar ve hal kâğıtları), Yargıtay daire ve Genel Kurulu ile Cumhuriyet Başsavcılığı notlarına ve kendilerinin 34 ncü maddede yazılı belgelerine bakarak yükselmeğe lâyık olup olmadıklarına karar verir.

2 — Yalnız fişle yükseltilenler dışında bir Cumhuriyet Savcısı, Cumhuriyet Savcı yardımcısı veya bu sınıftan sayılanların yükseltilebilmesi, yukarıki bendte yazılı niteliklerle beraber bu yükselme süresi içinde Yargıtayca incelenmiş olan karar ve lâyıhalarından aldığı notların % 50 sinin çok iyi ve iyi olmasına ve zayıf not miktarının, notlarının genel toplanına göre % 10 un geçmemesine bağlıdır.

Cumhuriyet Savcılığının yardımcılık derecelerinde bulunanlardan yukarıda yazılı oranı dolduramıyanların sicillerine ve çıkardıkları işlerin mahiyet ve sayılarına göre yükselmeğe lâyık bulunduklarına kanaat getirilecek olursa, Yüksek Savcılar Kurulu yükselmelerine karar verebilir.

3 — Yargıtaydan aldığı notların çok iyi ve iyi not oranı % 70 i bunlar tercihli olarak yükseltilebilirler. Tercihli yükselmede enaz 40 karar veya muamelenin Yargıtayca incelenmiş bulunması gerekir.

Yargıtaydan 40 işi geçmemiş olanlardan sicillerine, gördükleri işlerin mahiyetlerinin, çıkardıkları iş sayısına ve diğer belgelerine göre mesleki ve ilmi yeteneklerine kanaat getirilenler Yüksek Savcılar Kurulunca Tercihli yükseltilebilir.

4 — Yargıtaydan aldığı notların çok iyi ve iyi not oranı % 85 i bulanlar, zayıf not almamış olmak şartiyle, sicil durumu ve diğer belgeleri gözönünde tutularak Mümtazen yükseltilebilirler.

% 90 veya daha yukarı oranı tutmuş olanların zayıf not sayısına göre sicil ve dosyası ve diğer belgeleri de gözönünde tutularak Mümtaz yükselmelerinin mümkün olup olmadığı Yüksek Savcılar Kurulunca takdir olunur.

Mümtaz olarak yükselmede enaz 40 karar veya muamelenin Yargıtayca incelenmiş olması şarttır.

5 — Cumhuriyet Savcıları, Cumhuriyet Savcı yardımcıları veya bu sınıftan sayılanların tercihan veya mümtazen yükselmeğe lâyık olabilmeleri için yalnız mesleğin görevli oldukları alanlarında yukarıki bentlerde yazılı oranlarda not alma kâfi olmayıp kişisel hal ve ahlâki gidişleriyle de temayüz etmeleri gerekli bulunduğundan sicil dosyalarındaki bütün belgeler, not durumları ve maddi eserlerle sağlanan başarı sonucunu tamamlayıcı nitelikle olmak lâzımdır.

6 — Yüksek Savcılar Kurulunun, incelenmelerine esas tutulacak yargıtay notları, Adalet Bakanlığınca yükselmelerine engel olmayana ve yükselme sürelerini dolduran Cumhuriyet Savcı ve yardımcıları ile bu sınıftan sayılanlar hakkındaki listenin yapıldığı tarihten önceki iki yıl içinde alınan notlardır.

Bu notların listesinde ilgililerin yine bu süre içerisinde çıkardıkları işler sayısı ve oranı da gösterilir.

II — KADEME İLERLEMESİ ESASLARI

Kademe ilerlemesinden yararlanacak Cumhuriyet Savcıları, Cumhuriyet Savcı Yardımcıları ile bu sınıftan sayılanlar hakkında :

1 — Kademe ilerlemesi yapacakların bulundukları derece veya kademede enaz bir yükselme süresini doldurmuş olmaları,

2 — Kademe ilerlemelerinin, Hâkimler Kanunu ve 45 sayılı kanun gereğince Yüksek Savcılar Kurulunca yükselmelerde olduğu gibi, düzenlenecek defterlere göre belli devrelerde yapılması,

3 — Kademe ilerlemesi yapılabilmesi olumlu sicil almağa bağlı tutulduğu cihetle (657 sayılı kanun madde: 64), bu konuda Hâkimler Kanunu hükümlerinin uygulanması zaruri bulunmakla:

a) Haklarında 6 nolu fiş verilen Cumhuriyet Savcıları, Cumhuriyet savcı yardımcıları ile bu sınıftan sayılanlar için, Hâkimler Kanununun 30 ncu maddesine göre ve eksiksiz olarak düzenlenecek fişlerin,

b) Kademe ilerlemesinden yararlanacaklar o devre içinde teftiş görmüşlerse bu teftiş raporlarına bağlı müfettiş hal yazılarının,

c) Haklarında fiş düzenlenmeyen ve birinci sınıfa ayrılmamış üst savcıların ilerleme yılı içinde görecekleri bir teftiş veya kontrol sonucu düzenlenecek hal yazılarının,

ç) Kademe ilerlemesine ait devre içinde Yargıtaydan geçen işlerine ilişkin not durumlarının,

Temini ile Yüksek Savcılar Kurulunca değerlendirilmesine,

4 — Haklarında fiş ve hal kâğıdı düzenlenmeyen birinci sınıfa ayrılmış cumhuriyet savcıları cumhuriyet savcı yardımcıları ile bu sınıftan sayılanların kademe ilerlemelerinde Hâkimler Kanununun 39 ncu maddesindeki yükselme şartlarına göre uygulama yapılmasına,

5 — Yapılan işlem ilgilinin bulunduğu derecede bir kademe ilerlemesi olduğundan Hâkimler Kanununu yükselme derecelerinin tayini ile ilgili 40 ncı ve müteakip maddelerinin uygulanmasına yer olmadığına,

6 — Kademe ilerlemeleri - uygulamalarında da ilgilileri hakkında toplanan yukarıda bilgi ve belgelerin sicil dosyaları muhtevasının (İnzibati ve cezai işlemler) yükselme incelemelerindeki esaslara göre değerlendirilmelerine,

Yüksek Savcılar Kurulunca karar verilir.

III — BİRİNCİ SINIFA AYRILMA ESASLARI.

Hâkimler Kanunu gereğince Cumhuriyet Savcılığının birinci sınıfa ayrılmağa hak kazananları arasında Yüksek Savcılar Kurulu tarafından Hâkimler Kanununun 47 ve sonraki maddeleri uyarınca yapılacak ayırma işlemlerinde ilgililerin mesleki ve şahsi durumlarının, şahıslar hakkında ayrı ayrı ve münferit takdir yollarına gidilmeksizin, afaki ölçülerle değerlendirilmesi ve bu ölçülerin neler olacağının ilgililerce bilinmesi için önceden belli edilip yayınlanması uygun görülmüş ve bu maksatla aşağıdaki esaslar tesbit olunmuştur.

1 — Hâkimlik veya Cumhuriyet Savcılığının üçüncü sınıfından yani 1327 sayılı kanuna bağlı gösterge tablosunun 8 nci derece kadrosunu aldığı tarihten itibaren müteakip derece ve kademelerde enaz on yıl görev ifa etmiş ve 4 üncü derece kadro aylığını fiilen almak suretile bir yükselme süresini doldurmuş ve terfiâ lâyık görülmüş bulunmak,

Hâkimler Kanununun 70 ve 71 nci maddelerine göre atananların meslekteki geçmiş sayılan müddetleri yukarıki sürelerin hesabında da meslekte geçmiş gibi sayılır.

2 — Cumhuriyet Savcı ve yardımcılığının sınıf ve derecelerinde emsali arasında temayüz etmekle beraber özellikle son üç yükselmesinde enaz 7 puvan almış bulunmak,

Yükselme dereceleri puvan hesabında şöyle değerlendirilecektir: Mümtaz olarak yükselmeğe lâyık defterde olanlara 3, Tercihli yükselmeğe lâyık defterde olanlara 2, ve yükselmeğe lâyık olanlara ait defterde bulunanlara da bir puvan tanınır. Son üç terfide aldığı puvanların sayısı 6 ya baliğ olanların daha evvelki terfilerinde sağladıkları başarı ile şahsi hal ve gidişleri Yüksek Savcılar Kurulu tarafından değerlendirilerek puvan sayısı 7 ye çıkarılabilir

3 — Meslek hayatı boyunca birinci sınıfa ayrılmağa engel sayılan bir disiplin cezası görmemiş olmak,

Hâkimler Kanununun 89 ncu maddesinin (D) bendinde yazılı halin dışında kalan engellerinden ötürü yer değiştirme cezası almış olanlarla derece indirme cezası almış olanlar Cumhuriyet Savcılığının birinci sınıfına ayrılmazlar. Tevbih cezası birinci sınıfa ayrılmağa mani değilse de, bu cezayı gerektiren fiilin mahiyeti ve cezaların sayısının bu ayırmaya engel olup olmayacağını kurul takdir eder.

4 — Hâkimler Kanununun 70 ve 71 nci maddeleri gereğince mesleğe kabül edilenlerin birinci sınıfa ayrılmalarında, yukarıki bentlerde yazılı şartlar, Cumhuriyet Savcılığına atanmalarından önce ifa ettikleri hizmet sürelerini de kapsayan bir inceleme ile, Yüksek Savcılar Kurulunca değerlendirilir.

Ayrıca bunların birinci sınıfa ayrılma incelemeleri yapılabilmesi için Cumhuriyet Savcılığı mesleğinde göreve başladıkları tarihten itibaren enaz bir tam yükselme süresini meslekte geçirmeleri şarttır.

IV — Yukarıdaki bendlerde belli edilen esasların Hâkimler Kanununun 35 nci maddesinin son fıkrası uyarınca usulüne göre yayımlanması 12/1/1973 tarihli toplantıda oybirliğiyle kararlaştırılmıştır.

HUKUKUN KAYNAKLARI
ve
OLUŞUM, GELİŞİM VE DEĞİŞİMİNDE BAŞLICA FAKTÖRLER

Eyüp Sabri ERMAN
Yargıtay İc. İf. D. Başkanı

Hukukun doğumunu, değişim ve gelişimini ve bu değişimlerin ileri bir adım, bir reform sayılıp sayılmayacağını daha kolay ve özlü bir şekilde açıklayabilmek, bu hususdaki düşüncelerimizin dayanaklarını ortaya koyabilmek için herşeyden önce hukukun menşeini, amaç ve kapsamını, hukuk müesseselerinin doğumuna, değişmesine ve kalkmasına amil olan nedenleri, tarihi tekâmüle sadık kalarak sıralamak zorundayız.

Tarihin aydınlatabildiği ilk devirlerden beri insanların toplu halde yaşadıklarını, toplum münasebetlerinin devamı amacı ile bir takım kurallara uymuk, boyun eymek zorunda kaldıklarını görüyoruz. Tarihi devirlerden öncesinde, hayvanlar misali, vahşet ve birey halinde yaşadıklarına dair elimizde müsbet kanıtlara dayanan bilgiler yoktur. İlk insanın yaşantısına dair bazı tezler ileri sürülmüşse de bunlar daha ziyade farazi ve hayal mahsulüdür. Kutsal Kitaplar dahi Adem ve Havvanın neslinden çoğaldıklarını hikâye ettikleri insan toplumunu; karı, koca ve çocuklardan ibaret bir aile olarak göstermektedir. Şurası muhakkır ki, birlikte ve toplum halinde yaşama, insanların yaradılışlarının gerektirdiği doğal bir hal, bir zarurettir. Aile fikri, hem cinslerine, yırtıcı hayvanlara, doğanın sertliklerine karşı varlıklarını korumak ve yaşamak için lüzumlu maddeleri temin edebilmek ihtiyacı ilh... gibi zaruretler insanı daima, tarihi takâmüle tabi olarak gittikçe büyüyen toplumlar halinde yaşamağa mecbur etmiştir. Duygusal ihtiyaçların temin ve tatminini de bu zaruretler arasında sayabiliriz.

Birey olarak her insan, toplum hayatında bir eksiği tamamlar, yiyecek, içecek, giyecek, mesken gibi hayatın devamı için zaruri şeyleri gerek doğrudan doğruya ve gerekse mübadele suretiyle teminde yararlı olur. Akıl ve adale kuvvetini katarak toplumu ve dolayısıyle kendisini dıştan gelebilecek her türlü saldırıya karşı daha kuvvetle korunabilir hale getirir.

Toplum halinde yaşamak idrâkini, akıl ve muhakeme kaabiliyetini haiz olmasına rağmen insan, iyi hasletlerinin yanı sıra ve yaradılışı icabı olarak çıkarlarına düşkündür, mütehâkkimdir, merhametsizdir. Hiç bir kurala tabi tutulmadığı, başı boş bırakıldığı takdirde toplum hayatını yaşanmaz, çekilmez hale getirmeye, tahakküme, başkalarının hak ve hürriyetlerine tecavüze meyyaldır. Sosyal hayati; türlü korku, tehdit ve kuşku olsun azâde olarak, huzur ve sükûn içinde içinde geçirebilmek arzu ve zarureti toplum münasebetlerini düzenleyici bazı kuralların ve bunları uygulayacak üstün bir kudretin, bir idarenin varlığını gerektirmektir.

JEAN JACQUES ROUSSEAU insanların yaşantısını ve hukukun başlangıcını yukarıda işaretlediğimizden tamemen farklı şekilde izah etmiş, birlikte yaşamayı farazi (Sosyal Antlaşmaya) dayatmak istemiştir. CONTRAT SOCİAL adlı eserinde; (insanların iptidaen hür ve eşit olduklarını, ormanlarda büyük bir sadelikle ve yanlız doğanın gereklerine göre yaşadıklarını, doğadan neşet eden herşey gibi iyi hasetlerle doğduklarını, mesut bir hayat sürdüklerini) belirttikten sonra bu iyi tabiatın, saadet içinde yaşamanın nasıl bozulduğunu açıklayan tezini ortaya koymaktadır. ROUSSEAU ya göre; kuvvetlilerin diğerlerine tahaküme kalkışmaları, (ilk olarak bir arazinin etrafını çevirip burası benimdir) demek suretiyle bazı şeyleri kendilerine hasretmek iddiaları insanların bedbah oluşlarının başlıca amillerindendir. Ferdi Mülkiyete siyasi tahakkümün eklenmesi ile bazı ihtiraslar üstün bir nitelik kazanmış ve bu suretle sun'i bir eşitsizlik meydana gelmiştir. Bu rejim insanları, kendi varlıklarının doğal prensiplerine aykırı olan karşılıklı bir tabiiyet durumuna sokmuş, insanın doğuştaki teşekkülü ile sosyal koşullar arasında derin bir çelişme meydana getirmiştir.

Görülüyorki toplu yaşamanın ve bunun gerektirdiği sosyal kuralların menşei, büyük düşünürlerce başka başka şekillerde izaha çalışılmıştır. Fakat, menşei ne olursa olsun birlikte yaşama zarureti ve bunun bir neticesi olan sosyal müesseseler ve hukuk bugün müsbet bir olay olarak karşımızda durmaktadır. Her insan toplumunda, her zaman ve mekânda, fertlerin yaşantısını zorlayıcı şekilde düzenleyen, idare eden tarihi devirlere, milletlere ve zamana göre değişen müsbet hukuk sistemlerinin varlığı bir vakıadır. Biz bu müsbet vakıaları, tarihi devirlerde geçirdiği aşamaları ve bilhassa her millette ve bunların tarihi devirlerinde görülen oluşum, gelişim ve değişimlerini ele alarak incelemek ve değişimlerin ileri bir adım, bir reform sayılıp sayılmayacağını tesbit etmek zorundayız.

Toplum hayatını düzenleyen, idare eden sosyal müesseseler : insan toplulukları ve toplum içinde birlikte yaşama, o toplumda uygulanan siyasi ve idarî rejimin, ekonomik durumun, dini inanışların, ahlâk ve muaşeret kaidelerinin, tekevvün etmiş sosyal ve hukuk müesseselerinin daimi etkisi altındadır. Bu müessirlerden herhangi birinde vuku bulacak değişme ve gelişme diğerlerini ve dolayısıyla toplum hayatını da etkiler. Bu nedenledir ki her sosyal toplum, laik olduğu sosyal müesseselere sahiptir.

Ahlâk; birlikte yaşamanın, insan olma haysiyetinin gerektirdiği, ihlâli halinde umumun nefret ve takbihi ile karşılanan, karşılıklı münasebetleri düzenlemekle beraber bunun dışında insanın kendi mefsine karşı da bazı ödev ve borçlar tesbit eden kaideler manzumesidir. Müeyyidesi vicdan rahatsızlığı, umumi efkârın nefret ve tepkisidir. Kapsam bakımından hukuka nazaran daha geniştir. Kamu düzeni düşüncesi, müşterek menfaat ve zorunluluk gereği olarak bazı ahlâk kuralları hukuk çevresine sokulmuştur. örneğin; Ceza Kanunlarının cezalandırdığı cürümlerin kâffesi ahlâkın da yasakladığı fiillerden ibaret bulunmuş, ahlâk ve adaba aykırı bağlantılar Medenî Kanunlarla batıl sayılmış olmasına rağmen yine de ahlâk kavramının kapsamı hukuk kavramından geniştir.

Hukuk; toplum halinde yaşayan insanların hak, ödev ve borçlarının sınırını çizen, belirli bir hakkın doğumu, hukuksal bir ödev veya borcun terettübü koşullarını gösteren, bireyle toplum veya ayrı ayrı toplumlar arasındaki münasebetleri düzenleyen, uyulması zorunlu kurallardan terekküp eder. Aykırı hareket edenler, hukukî veya cezaî müeyyidelere maruz kalırlar. Burada bir iki kelimeyle hukuk ve kanun kavramları arasındaki çizgiyi de ayıralım.

Kanun, fertler veya fertle toplum veyahut ayrı toplumlar arasındaki münasebetleri düzenlemek amacı ile, yasama kudretini haiz hükümran kişi, kurul veya meclis tarafından tesbit edilmiş, umumi, mücerret, seyyanen uygulanması zaruri hukuk kurallarıdır. Bu bakımdan kanunun kapsamı hukuka nazaran daha dardır. Her hukuk kuralı kanun değildir. Fakat, her kanun hükmü bir hukuk kuralının ifadesidir. Kanun hükümleri dışında, örf ve âdetle, mahkeme kararı ve ilmî içtihatlarla teessüs etmiş bir çok hukuk kuralları mevcuttur. Medenî Kanunumuz birinci maddesinde, «hakkında kanuni hüküm bulunmayan meselede hakimin örf ve adete göre, örf ve adet dahi yoksa ilmi içtihatlardan, kazaî kararlardan faydalanarak, kendisi vazıı kanun olsaydı bu meseleye dair nasıl bir kaide vaz edecek ise ona göre karar vereceğini» yazarak kanun dı-

şında da hukuk kurallarının bulunduğunu, hukuk anlaşmazlıklarının çözümünde kanundan sonra bunların uygulanması lâzım geldiğini belirtmiştir.

Hukukun menşei :

Hukukun tarihi, insan topluluklarının tarihi ile eşittir. Nerede bir insan topluluğu varsa orada muhakkak hukuk da vardır. Hukuksuz insan toplumu tasavvur edilemez. Bu yönü ile hukuk, toplum olaylarını, insanın sosyal yaşantısını müsbet bilimler metodu ile inceleyen sosyal bilimlerle sıkı surette ilgili ve onun bir dalıdır.

Hukukun menşei, doğumu, gelişmesi, değişmesi ve yazılı şekle dönüştürülmesi öteden beri büyük düşünürlerce ele alınıp inceelnmiş, türlü tezlerle izaha çalışılmıştır.

(Doğal ve aklî hukuk - ECOL DE DROİT DE LA NATURE) müntesiplerine göre hukuk; Allahın bir lütfu, bir ihsânıdır. Âlemle birlikte doğmuştur. İnsan tabiatından doğan, zaman ve mekânla değişmez kurallardan itibarettir. Her hukuki müessesenin doğada mükemmel bir modeli vardır. Realitede mevcut hukuk bir ideal modelin kaba bir kopyesidir İnsanlar, akıl ve muhakeme kudretleriyle mevzu hukukun üstündeki ideâl hukuku aramağa, bulmağa ve buna yaklaşmağa savaşırlar. Kanun koyucunun ödevi, realitede mevcut olandan daha mükemmel, değişmez esaslardan mürekkep, her yer de ve her zamanda doğru bu ideal hukuku akıl ve muhakeme ile keşf etmek, kanun hükümlerini mümkün mertebe ona yaklaştırmaktır. Zira; mer'i hukuk, doğada mevcut olana yaklaştığı nisbette mükemmelleşir.

Fransız hukukcusu MONTESKİYO (kanunların ruhu - ESPRİT DES LOİS adlı eserinde tezi eleştirdi. (MONTESKİYO ya göre; insanlar münhasıran akıl ve muhakemeleri ve fantazileri ile idare olunamaz. Hukuk, tabiatı eşyadan doğar. Bir hukuk müessesesinin doğumunda, mer'i olduğu toplumdaki insanların mizaç ve bünyelerinin, hayat tarzlarının, dini ve ahlâki temayüllerinin, yaşadıkları memleketin iklim ve toprağının ilh... etkileri inkâr olunamaz. SAVIGNY, HUGO ve BUCA gibi düşünürler çalışmaları ile bu görüşü açıklığa kavuşturdular. (tarihi okul - ECOL HİSTORİQUE) adını alan bu teorinin savunucularına göre hukuk, akıl ve muhakeme mahsulu değil toplum yaşantısının ve tarihin mahsulüdür. Sosyal ilişkilerden, ekonomik ihtiyaçlardan, her devrin ve zamanın temayüllerinden doğar. Bu sebeplere bağlı olarak daimi değişiklik ve tekâmül halindedir. Kanun koyucular ve düşünceleriyle onlara

yol gösteren mütefekkirler, akıl ve muhakemelerini kullanarak yeniden ve irâdi olarak hukuk yaratmaz. Onların ödevleri, insan toplulukları içinde, kendiliğinden oluşan, değişen, gelişen hukuku, realitiye uygun şekilde tesbit etmekden ibarettir.

Hukukun doğrumundan ve oluşumundan söz ederken (ECOL POSİTİVİST) mensuplarının düşüncelerine değinmek faydalı olacaktır. Bunlara göre hukuk, sosyal bir hadisedir. Toplumu teşkil eden insanların zekâ ve iradeleri, ihtiyaçları, maddi ve manavi yaşantıları kadar toplumu ve birlikte yaşamanın gereklerini de gözönünde tutar. Yani; toplum olarak kamu düzenini ve yararlarını, birey olarak da insan hak ve hürriyetlerini, ihtiyaçlarını yekdiğeriyle bağdaştırmak suretiyle insanlar tarafından ihdas olunur.

BUGÜNÜN HUKUK DÜŞÜNCESİ :

Hukukun menşeini, oluşumunu ve değişimini izaha çalışan tarihi ecollerin görüşlerini özetledikten sonra bugünün hukuk düşüncesine gelebiliriz.

Muhtelif milletlerin ve bir milletin tarihi devirlerdeki aşamalarının tetkik ve mukayesesine dayanan müsbet müşahadelerimize göre hukuk; insan toplumlarını ve toplum içindeki insan yaşantısını düzenleyen, idare eden sosyal kurallardan terekküp eder. Tecelli ve tahakkuk ettiği saha insan toplumları ve insanların toplum içindeki yaşantılarıdır. Bu görünüşüne bakarak objektif anlamda hukuka, (sosyal hayatın kurallarla ifadesidir.) de diyebiliriz. Bu itibarla hukukun doğumu, gelişimi, değişimi ve ortadan kalkması toplum hayatıyla ve bu hayatı etkisi altında tutan sebep ve olaylarla yakından ilgilidir. Tarihi devirleri, uygârlık dereceleri, dini inanışları, âdet ve gelenekleri, ekonomik durumları, yaşadıkları topraklar ve iklim ilh... o millete ait milli hukukun oluşum ve gelişiminde başlıca faktörler arasındadır. Bunun bir sonucu olarak toplum hayatındaki her türlü değişiklikler hukuku da etkiler. Devlet sisteminde, toplumun sosyal, politik, ekonomik yaşantısında başgösteren değişiklikler ve bunların doğurduğu zaruret ve ihtiyaçlar yeni sosyal kuralların ve buna bağlı olarak da hukuk kurallarının doğumuna sebep olurlar. Bununla beraber hukukun da toplum şartlarını etkilediği bir gerçektir. Ezcümle, toplum hayatını esaslı şekilde değiştiren, yenileştiren kanunların veya daha mütekâmil bir yabancı hukuk sisteminin kabul edilmesi ve bu kurallarının uzun bir süre uygulanması halinin toplum münasebetlerinde bir alışkanlık yarattığı, benimsendiği, eski hükümlerin yerini aldığı, binnetice toplumun yaşantısını aynı açıdan değiştirdiği görülmüştür. Bu

hal, sosyal yaşantı kuralları ilmi olan hukukla sosyal olaylar ilmi olan sosyoloji arasındaki pek sıkı ilgi ve bağlılığın zaruri bir sonucudur. Sosyal hayati, sert ve kesin bir hamle ile tamamen başka bir yöne çevirmeyi amaç edinen devrimlerin gayelerine erişebilmelerinin sırrını burada aramalıdır.

Sayın Profesör İbrahim Kafesoğluna göre; «toplum hayatı hem insan ve hem de düşünce bakımından daimi bir değişiklik içindedir. Her yeni nesil bir evvelkine göre oldukça ayrı telâkkilere, başka hayat görüşüne sahiptir. Geçmiş nesillerin görüş ve bilgilerinin geleceğe intikâl etmesinden dolayı da daha ileri bir yüzeyi gerçekleştirecek koşullar içindedir. Bu nedenle bir toplum, iki ayrı tarihte aynı olmayıp manevi durum, kıymet hükümleri, hatta maddi hayat yönlerinden aralarında bariz farkların mevcut bulunduğu iki ayrı toplumdur. Sosyal olaylar daimi olarak değiştiğinden her tarihi hadisenin kendi zamanı, çevresi ve özel şartları içinde değerlendirilmesi lazımdır. Bu suretle, tekerrürü red eden sebep - netice bağlantılarını esasında her hadise gibi başlı başına bir bütün olarak dikkate alan modern tarih anlayışı doğmuştur. Cemiyetlerin olduğu gibi kaldıkları veya geriledikleri kabul edildiği takdirde ne ilmi alandaki hamlelerin, ne fikri, felsefi cereyanların, ne pratik yaşayıştaki başkalaşmaların, ne de çeşitli devirlerde birbirinden farklı şekilde beliren ahlâk telakkilerinin değişme ve gelişmelerini izah mümkün olmayacaktır. Toplumlarda gerilik diye bir hal söz konusu değildir. Bu, gericiliğin de mevcut olmadığını gösterir. — Türk Milliyetciliğinin meseleleri-»

OSMANLILAR DEVRİNDE MEDENİ HUKUK — İSLÂM HUKUKU:

Kabile hayatından başlayarak en büyük imparatorluklara varıncaya kadar devlet teşkilatını başarı ile düzenleyip idare etmiş, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarında büyük ülkelere ve bu ülkelerde yaşayan çeşitli milletlere hükmetmiş ve bilhassa mülki ve askeri müesseselerin kurulması gerek vatan topraklarında gerekse işgâl ve ilhak ettiği yerlerde arazinin dağıtımı ve idaresi bakımlarından mükemmel kurallar koymuş, kendine özgü uygarlığa, kültüre ve sosyal yaşantıya sahip büyük Türk Milletinin, İslâmlığı kabulden önceki içtimai, kukiki ve ekonomik müesseselerinin tetkikini sosyoloklara ve hukuk tarihcilerine bırakıyoruz. Konumuzu daha da daraltarak Osman Beyle Söğüt ve Domaniç de, küçük bir beylik olarak başlayıp kısa bir zaman içinde üç kıtaya yayılan büyük bir imparatorluğa sahip, değişik din, dil ve ırklardan milletleri tebaası

arasına sokmuş (Osmanlı İmparatorluğu) ve bunun dağılmasıyla kurulan (Türkiye Cumhuriyeti) zamanındaki hukukun tetkikine hasrediyoruz.

Osmanlılar devrinde uygulanan (Medeni Hukuk) İslâm Hukukudur. Hz. Muhammed Tarafından 610 yılında Mekkede kurulan bu Ulu din gerilik, bilgisizlik içinde yaşayan, putlara tapan arap dünyasını, gerçek dışı inanışların etkisinden kurtardı. Akla dayanan ahlâk kurallarına bağlı yenilikleriyle büyük çapta sosyal bir devrime ulaşmasını gerçekleştirdi. Kısa bir süre içinde Arabistan sınırlarını aşarak hızla cihana yayıldı. Hızla yayılmasının nedenlerini, dayandığı ilkelerin, belli ırk ve kavimler yerine insanlığın mutluluğu amacını gütmesine, akla yakın, ahlâk adalet ve fazilet dolu ve her kavim tarafından benimsenebilir nitelikte olmasına bağlayabiliriz. İslâmiyet hangi ulusa, hangi ırka, hangi mesleğe bağlı olursa olsun zengin, fakir, erkek kadın herkese âdil ve eşit hak ve yetkiler tanır. Türklerin İslâmlığı kabullerinden sonra (9-10. yüzyıl) bu din yayılma hızını arttırmış, mimarlık, taş oymacılığı, çinicilik, özellikle elyazması gibi süsleme sanatlarında büyük gelişmeler sağlamıştır. İslâm dini bugün yarım milyarı aşkın bir insan topluluğunun inanç kaynağıdır.

İslâm Hukukunun kaynağı Kuranı Kerim ve Hadis dir. İslâmdaki dört büyük mezhebin imamları ve müçtehitler bu ilkeleri işleyerek ciltler dolusu eserler meydana getirmişlerdir. Bu yönden İslâm Hukuku; dört büyük mezhebin ve bunların imam ve müçtehitlerinin yorumlarına göre bazı değişiklikler gösterir.

«İslâm Hukuku hakkında arapca yazılmış binlerce eser vardır. Fakat, bütün kısımlarını muhtevi türkçe kitaplar yok gibidir. Bazı arapça kitaplar Türkçeye tercüme edilmişse de pek muhtasar şeylerdir. Muntazam bir tertibe tabi tutulmamışlardır. (Mecelli ahkâmı adliye) islâm Hukukunun yalnız muamelata ait bir kısım hükümlerini ihtiva edip bunun üzerine birkaç türkçe şerh yazılmıştır. Fakat bu eserlerde yalnız bir kısım muamelata ait meseleler ele alınmış, İslâm Hukukunun sair kısımlarıyla ilgilenilmemiştir.

İslâm Hukukunun birer şubesi olan ibadetlere, vakıflara, vasiyetlere, mirasa, cihada, kısas ve hududa müteallik hükümlere dair türkçe müstakil eserler yazılmamıştır. İslâm Hukukunu türkçe bir lisanla ihtiva eden eserlerden bir takımı da fetva kitaplarıdır. Fakat, bunlar dahi olaylara göre, vakit vakit verilmiş sual cevaplardan müteşekkil olup İslâm hukukunun her kısmını tam bir tertip dahilinde ihtiva etmemektedir. ŞEY-

HÜLİSLÂM HAYRİ EFENDİ merhum, meşihatı zamanında İslâm Hukukunun münakehata, müfarakâta, muamelata, ukubata dair, hanefi mezhebine ait aksamını bir mecellei külli halinde cami bir eser meydana getirilmesine lüzumu görmüş ve meşihat dairesince eserin hazırlanması bir ilim heyetine havale edilmişsede yalnız ALİ HAYDAR EFENDİ nin tercüme ettiği nafaka hükümleri bir kitap halinde neşrolunabilmiştir.

Islâm âlimleri. hukuk yerine fıkıh, hukuk ilmi yerine Fıkıh ilmî deyimlerini kullanmışlardır. Mahaza aralarında fark vardır. Şöyleki; Hukuk ilmi deyimi ile hukukla nas arasında cari muamelelere ilişkin bir ilim kasdolunur. Fıkıh veya ilimi fıkıh ise hem muamelelere, hem de dini ödev ve borçlara, başka bir deyimle ibadet hükümlerine ilişkin bir ilimdir. Bu itibarla fıkıh ilminin sahası daha geniştir. ÖMER NASUHİ BİLMEN Hukuku islâmiye ve istılakatı fıkıhıye kamusu-»

Mecellei ahkâmı adliyenin birinci maddesinde fıkıh ilmi, mesaili şeriyei ameliyeyi bilmektir diye tarif olunmuştur. Fıkıh; ahirete ve dünyaya taalluk etmek üzere iki tür hükümleri muhtevidir. Ahirete taalluk edenler ibadet hükümleri, dünyaya taalluk edenlerse münakahat, muamelât ve ukubat hükümleridir. Tanrının, mukadder vakte değin devamını irâde ettiği (nizamı - alem) insanların bekasına, insanların bekası ise tenasül ve doğum için erkek ve kadının evliliğine bağlıdır. İnsan, yaradılışı gereği medeni olduğundan hayvanlar gibi tekbaşına yaşayamaz. Birlikte yaşamak, yekdiğeri ile yardımlaşmak zorundadır. halbuki her şahis, kendine mülayim olan şeyi talep ve mezâhim olan şeye gadap eder. aralarında nizamın ve adâletin muhafaza edilebilmesi için gerek izdivaç ve gerek medeniliği gereği yardım ve iştirak hususlarında bir takım şer'i kanun müeyyidelerine ihtiyaç vardır. Bunlardan birincisi fıkhın (münakâhat) kısmını, ikincisi (muamelât) kısmını teşkil eder. Toplum hayatının payidâr olması için ceza tertipi icap eder ki buda fıkıhın (ukubat) kısmıdır. Yüzyıllar boyu büyük ve medeni milletlerin ihtiyaçlarına cevap vermiş, olanların gerek Devlet teşkilatı ve gerekse uygarlık bakımından ilerlemelerini engellememiş, bilâkıs zamanın Avrupa milletlerine karşı üstünlük sağlamalarını temin etmiş olan İslâm Hukukunun değeri hakkında fazla bir şey söylemeyerek sayın Ord. Prof. SIDDIK SAMİ ONAR 'ın (hukuku islamiye ve istilahatı fıkıhıya kamusunu) sunuş yazısından bazı paragraflar almakla yetineceğim. «Hak ve Adâletin en büyük ve feyizli kaynaklarından olan İslâm Hukuku, asırlarca en medeni milletlerin ihtiyaçlarına cevap verdiği halde bugün mukayeseli hukuk alanında layık olduğu yeri alamamış bulunmaktadır. Roma hukuku, kaidelerinin zaman ve devlet şekilleri için de geçirdiği istihale ve hayatın zaruretlerine intibak

bakımından, ilim dünyasında büyük bir kıymet arzettiği halde İslâm Hukukunun; aynı istihaleyi geçirmiş, hayat şartları bir birinden farklı ve ayrı medeniyetlere sahip olan Türk, Arap, İran, Hint gibi müteaddit islâm milletlerinin içtimai bünyelerine uymuş ve ihtiyaçlarına cevap vermiş olmasına ve bugün de içinde Adâlet ve Faziletin en esaslı hükümleri saklı bulunmasına rağmen mukayeseli hukuk sahasında ve hukukun tekâmülünde bir rolü bulunmaması hukuk ilmi namına esefle karşılanmak icap eder. Bugün İslâm Hukuku esaslarının meydana konması, bunların ehemmiyet ve kıymetlerinin Dünya Hukuk alemi ve ilmî içinde belirtilmesi bu ilmin inkişafı bakımından büyük bir hizmet olacaktır. Çünkü, İslâm Hukuku üzerinde mukayeseli hukuk kaide ve usulleri dahilinde yapılacak tetkikler bir taraftan bu hukukun ehemmiyetini meydana koyacak bir tarafdan da bir çok meselelerde cemiyetin en âdil hareket kaidelerini bulmağa yardım edecektir. Mazide İslâm Hukukunun gelişmesinde ve hadiselere tatbikinde büyük hizmetleri dokunmuş olan Türk Hukukcularına bugün de bu hukukun zamanın kıymet hükümleri dahilinde tetkik ve izahı vazifesi düşmektedir. Asırlar ve kıtalar içinde, milletler ve medeniyetler arasında yayılmış muazzam bir hukuk manzumesini bu günkü nesillerin anlayabileceği şekilde ve toplu olarak ortaya koymak her ilim ve hukuk adaminin yapilabileceği bir şey değildir».

Kurtuluş ve özgürlük savaşı kazanılıp bugünkü Türk Devleti kurulduktan ve hatta Cumhuriyetin ilânından sonra, devrim kanunlarının batıdan tercüme edilip uygulama alanına konulmasına değin Osmanlı Devletinden tevarüs ettiğimiz hukuk aynen yürürlükte kaldı.

RESMİ KURULLARI TAHKİR — HUSUSİ TAHRİK VE MÜDAFAA DOKUNULMAZLIĞI

Dr. Abdullah Pulat GÖZÜBÜYÜK
Yargıtay 1. Ceza Dairesi Üyesi

1 — Resmi Kurulları Tahkir:

Adli, siyasi, idari ve askeri heyetleri tahkir, m. 483
II — **Mağdurluk karinesi, m. 484**
III — **Hususi Tahrik - Karşılıklı Tahkir - şartları, m. 485.**
IV — **Müdafaa Hakkı Dokunulmazlığı** - şartları, m. 486.
V — **Tahkir vasıtalarının musaderesi,** m. 487.
VI — **Kavuşturma** - Usulü, m. 488. (+)

KAMU HİZMETLİSİNİ VE RESMİ KURULU TAHKİR

MADDE 483 — Yukarıki maddede beyan olunan cürüm, noter gibi usulü dairesinde hidematı âmmeden biri ile muvazzaf bulunan şahıslardan birinin huzurunda ve ifa ettiği memuriyetten dolayı işlenmiş olursa fail hakkında altı aya kadar hapis cezası hükmolunur.

Adlî veya siyasî veya mülkî veya askerî bir heyet veya siyasî parti yahut âmme menfaatine hadim bir cemiyet veya müesseseye tecavüz ve hakarette bulunanlar, fiillerinin mahiyetine göre 480 veya 482 nci maddelerde yazılı cezalarla cezalandırılır.

(3038 sayılı Kanunla değişik)

Alman CK. 197 Fransız Basın K. 29 İtalya ECK. 396 İtalya YCK. 595

ATIF: TCK. 166, 253, 480-482, 484, 485, 486-490 3456 Sayılı Noterlik K. 1

Siyasi Partiler K.

— Bu maddenin birinci fıkrasında, huzurda sövmenin cezayı artıran özel bir hali (Kamu Hizmetlisine sövme) ve ikinci fıkrasında ise (Resmi Kurulları tahkir) suçları bahse konudur.

1 — Kamu Hizmetlisine Sövme, huzurda sövme cürmünün cezasını artıran özel bir haldir. Bu halin meyandan gelmesi için, sövme fiilinin a) kamu hizmetlisine, b) huzurunda ve c) yaptığı hizmetten dolayı işlenmiş olması gerekir.

a — Kamu hizmetlisi, kamu hizmetile görevlendirilen kimsedir. Kamu kizmetlisi ile kamu görevlisi - Devlet memuru - bir birine karıştırılmamalıdır. Memur ve Hizmetli kavramları evvelce açılanmıştır. (80). Noter yaptığı görev bakımından bir kamu görevlisi - Devlet memuru-dur (81).

b — Sövme fiilinin kamu hizmetlisinin huzurunda işlenmiş olması lâzımdır. Huzurdan maksat, magdurun sövme fiilini işitebileceği şekilde işlenmesidir. Bu kavram evvelce açılanmıştır. Bak (No. 1687 A).

c — Sövme fiili kamu hizmetlisinin yaptığı hizmetten dolayı işlenmiş olmalıdır. Buna göre sövme fiili ile mağdurun yaptığı kamu hizmeti arasında (Sebebiyet Bağı) bulunmalıdır. (82). Yargıtayın bir kararında, noter yardımcısı da kamu hizmetlisi olarak kabul edilmiştir (83).

II — Resmi kurulları tahkir:

Resmi kurullar, siyasi, adli, idari, askeri heyet, siyasi parti, kamuya yararlı dernek veya kurumlardır.

1 — Evvelce tahkir cürümlerinin mağduru unsuru incelenirken belirtildiği gibi her hangi bir topluluk ve hatta hükmi şahıslar, hukukumuzda, hakaret ve sövme suçlarında mağdur kabul edilmemiştir. 483 maddenin 2 nci fakrasında gösterildiği üzere, ancak adli, siyasi, mülki yani idari, askeri bir heyet tahkir cürümlerinin (m. 480, 482) mağduru olabilir. Yargıtayın görüşü de böyledir. (84). Ancak bu yargı görüşü yerinde değildir. Gerçekten kanun gereğince kurulmuş türlü hukuki kuruluşların da itibar ve haysiyet sahibi olduklarında şüphe yoktur. Meselâ ticari ortaklıklar, bilimsel kurumlar, dernekler gibi, Şukadarki bunların tahkiri halinde temsilcilerinin ayrı ayrı dâvaya hakları vardır. CMUK. 345 f. 1 2-483. maddedeki «Heyet - Corpo - Corps - den maksat, her türlü resmi

---

+) Geniş bilgi için şu eserimize bakınız :
Türk Ceza Kanunu Açılması Cilt IV, Ankara 1972.

80) GÖZÜBÜYÜK, Açılama, C. III No. 1093 S. 407
81) ERMAN, S. 173
82) MANZINI, VII No. 2529 P. 485
83) Y. 4. CD. 26/1/1955 E. 1154 K. 1466
84) Y. CGK. 18/3/1957 E. 50 K. 55

kurullardır. Bu manada» «Heyet» kendini meyanda getiren kişilerden ayrı bir hukuki varlığı olan, devamlı bir kuruluştur. (85). Yargıtayın görüşü de böyledir (86).

2 — Resmi heyet denilince, aynı resmi hizmeti ve vezifeyi yapan görevliler topluluğu anlaşmalıdır. Nitekim 483. maddesinin aslı İtalyan Ceza Kanununun 396. maddesinde kullanılan «Corpo - corps» sözü yalnız (Kurul - Heyet) değil (**Topluluk** - corpo ration) anlamını da taşıyan bir deyimdir. Buna (**Kurulu Topluluk** - corps constitué) da denilmektedir. (87). 483. maddedeki (Resmi Heyet) bu anlamda kabul edilmelidir. Resmi Heyet veya kurulu topluluk adli, siyasi, idari, askeri mahiyette olabilir.

a — Adli Heyet, adli vezife yapan, adli (Görevliler Topluluğu) dur. Adli görevden maksat, adli soruşturma, yargı görevidir. Meselâ yüksek mahkemeler, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Yüksek Hâkimler Kurulu, Danıştay, Askeri Yargıtay toplu hâkimli ilk mahkemeler, ticaret, ağır ceza mahkemeleri gibi. İhtiyar heyetinin de adli heyet olduğu kabul edilmiştir. (88). Yargıtayın bir kararında, cumhuriyet savcıları (Kurulu topluluk ve bu topluluğu tahkirin «Adil heyete» sövme nintnelinğinde olduğu kabul edilmiştir. Hadise bir gazetede (C. savcıları iktidarın uşaklarıdır) tarzında tahkir edilmesinden ibarettir. Yargıtay bu fiilin bir adli heyt olan C. savcıalrı topluluğunu tahkir mahiyetinde kabul etmiştir (89).

1 — Tek hâkimli mahkeme hâkimine hakaret ve sövme, duruşma sırasında işlenmiş ise, fail için TCK. nun 268. maddesi ve duruşma dışında işlenmiş ise 266-3. maddesi uygulanır.

2 — 483. maddenin 2. fıkrada yazılı bir **heyeti tahkirden maksat** bu heyetin vazifesinden dolayı veya **vazifesi sırasında olmaksızın** tahkir edilmesidir. Aksi halde 268. madde kapsamına giren bir tahkir cürmü işlenmiş olur. Ayrıca 268. madde huzurda, halbuki 483. madde giyapta - arkadan - tahkir halinde uygulanır. (90).

---

85) **MANZINI, VII, No. 2486 VI P. 260**
86) **T. İçtihadı Bireştirme K. 14/3/1940.**
87) **CAPITANT, Vocabulaire Juridique, P. 161**
88) **Y. 4. CD. 11/5/1968 E. 2199 K. 2862**
89) **Y. 1. CD. 21/10/1969 E. 2257 K. 2802.**
90) **GÖZÜBÜYÜK, Açılama, C. - III, No. 1045 sayfa 360**

3 — Bir adli heyeti veya topluluğu tahkir ile adliyenin manevi şahsiyetini tahkir bir birine karıştırılmamalıdır. Adli heyeti tahkir adliyenin bir bölümü veya kesimi olan görevlileri tahkirdir. Adliyenin manevi şahsiyetini tahkir ise, adliyenin bütününü, bütün görevlileri topyekün tahkirdir. (91).

b — **Siyasi** Heyet, siyasi görevliler topluluğudur. Mesela Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları, seçim kurulları gibi. Ancak TCK. nun 159. maddesindeki siyasi topluluklar 483. maddede kapsamı dışındadır. Siyasi heyeti tahkir ile Büyük MilletMeclisinin manevi şahsiyetini tahkir bir birine karıştırmamalıdır. Millet Meclisi veya Cumhuriyet senatosunun manevi şahsiyetini tahkir, bu meclislerin bütününü tahrirdir. Halbuki heyeti tahkir. belli bir siyasi göreviller topluluğunu tahkirdir. Mesela bazı milletvekilleri dolandırıcıdırlar denilmesi gibi. Burada bir bölüm milletvekilleri tahkir edilmektedir. İhtiyar heyeti siyasi bir kurul kabul edilmiştir. (14/3/1940 günlü içtihadı birleştirme kararı).

c — **İdari Heyet,** görevi idari olan resmi kurullardır. 483. maddedeki (mülki) deyimi (idari) anlamına kullanılmıştır. Bu heyetin tayin veya seçim yoluyla kurulmasının önemi yoktur. (92). Mesela belediye meclisleri, üniversite senatoları, ticaret odaları, barolar birliği, resmi kuruluşlar yönetim kurulları, köy ihtiyar heyeti gibi.

d — **Askeri Heyet**, görevi sırf askeri olan kurallardır. Mesela askerlik daireleri, askeri okullar öğretim kurulları, askeri hastahaneler sağlık heyetleri gibi.

III — Siyasi parti veya **kamuya yararlı** bir kuruluşu tahkir: m. 483 **f. 3**

a — Siyasi partiler toplum ve Devlet düzenini, kamu faaliyetlerini belirli görüşleri yönünden yöneltmek, denetlemek ve etkilemek için faaliyette bulunan siyasi kuruluşlardır. (93) Koğuşturma siyasi parti temsilcisinin şikâyetine bağlıdır. TCK. 488 f. 3.

b — Kamuya Yararlı Kuruluşlar; mesela Türkiye Kızılay derneği, veremle savaş, Türk Hukuk Kurumu, Türk Dil Kurumu gibi. Koğuşturma şikayete bağlıdır. m. 488, - 3.

---

91) **GÖZÜBÜYÜK, Açılama C. II No. 613 G. sayfa. 149**
92) **ERMAN, a. g. e. S. 45**
93) **Siyasi Partiler Kanunu, m. 1 No. 648.**

İÇTİHATLAR

1) Sanık makalesinde c. savcılarına (yardakçılık), (uşaklık) izafesile onları tahkir eylemiştir. Fiilin matufu olan C. savcıları adliyenin bir kısmı ve bu bir adli görevliler topluluğu olan kesimin adli heyetten ibaret bulunmasına göre sanıkların 268. maddesinin 3. fıkrasile cezalandırılması gerekir.

Y. 1. CD. 21/10/1969 E. 2257 K. 2802

2) sanığın belediyenin mânevî şahsiyetine hakaretten mahkûm edildiği anlaşılmakta ise de; belediyeler âmme hizmeti ve vazifesi gören mahallî bir teşekkül olup, TCK. nun 483 ncü maddesinin ikinci fakrasında sayılan hükmî şahıslar ve menafii umumiyeye hâdim müesseselerden olmadığı düşünülmeksizin yazili şekilde (M. 482/1) hüküm tesisi bozmayı gerektirmiştir.

(2.C.D. 31/5/1961 3692/4543)

3) Delil tesbiti için gelen hâkimin ehlivukuf tâyin ettiği mağdur muhtar Alinin rey ve mütalâasına müracaat ettiği zaman maznunun muhtara ifa ettiği bu vazife dolayısiyle harekette bulunduğu iddia ve şahadet suretinden anlaşıldığı halde, hakaretin 483 ncü maddeye temas ettiği ve suçun bu mahiyetiyle takibinin şikâyete bağlı bulunmadığı gözetilmeden yazılı şekilde hüküm tesisi yolsuzdur.

(4.C.D. 10/11/1956 9275/14557)

4) Hâdisede bahis konusu olan TCK. nun 483 ncü maddesi CMUK. nun 344 üncü maddesinde tahdiden tâyin edilen maddeler meyanında bulunmamasına göre; mezkûr 483 ncü maddeye temas eden suçların şahsi dâva yolu ile takibine kanunî imkân bulunmadığı gözetilmiyerek ikame olunan şahsî dâvanın reddi icap ederken, yazılı şekilde karar verilmesine isabet görülmemiştir.

(4.C.D. 31/5/1956 5826/7964)

Mağdurluk Karinesi

MADDE 484 — Geçen maddelerde beyan olunan cürümlerin irtikâbında kendine tecavüz olunan kimsenin ismi sarahaten zikredilmemiş veya isnat üstü kapalı geçiştirilmiş olsa bile eğer mahiyetinde ve müddeinin şahsına mâtufiyetinde tereddüt edilmiyecek derecede karineler varsa hem ismi zikredilmiş hem de vaziyet tasrih kılınmış gibi muamele olunur.

Fransız Basın K. 29 Eski Ceza K, 214

Bu madde 1274 eski Ceza Kanunumuzdan alınmıştır. Bu hükmün aslı Fransız 1881 Basın Kanunu (m. 29) dır.

a — 484. maddede yer alan hükmün hedefi, tahkir fiilinin hangi halde mağdura karşı yönelmiş olduğunu gösteren «karine - présomption yi belirtmektedir.

1 — Karine, bilinen bir olaydan bilinmeyen bir olayı anlayıp çıkarmaktır (94).

---

94) CAPITANT, Vocabulaire, P. 386

2 — Mağdurun adı açıkca söylenmemiş veya isnat üstü kapalı geçirilmiş de olsa, eğer fiilin mahiyetinde ve mağdurun şahsına ilişkin bulunduğunda tereddüt edilmiyecek derecede, karineler varsa, magdurun adı söylenmiş ve hem de isnat olunan fiil açıkça belirtilmiş gibi kabul olunur. Nitekim magdurun hüvviyetini kolaylık ve kesinlikle göstermeye elverişli kelimelerin kullanılması halinde magdur belli ve gösterilmiştir (95).

Hususi Tahrik - Karşılıklı Tahrik

MADDE 485 — Kendisine tecavüz olunan şahıs 480 ve 482 nci maddelerde yazılı cürümlere kendi haksız hareketiyle sebebiyet vermiş ise failin cezası üçte birden üçte ikiye kadar azaltılır.

Eğer iki taraf karşılıklı olarak birbirini tahkir etmiş bulunursa mahkeme icabına göre iki taraf veya hangi tarafın sebebiyet verdiğini nazara alarak yalnız biri hakkında cezayı iskat edebilir.

Şahsı hakkında şiddet kullanılmasından dolayı hakaret eden kimsenin hakareti cezayı müstelzim değildir.

Alman CK. 198, 199 Fransız Basın K. 33 İsviçre CK. 177-2 İtalyan ECK. 397 İtalya YCK. 599

ATIF : TCK. 480, 482

Bu maddenin birinci fıkrasında (Hususi tahrik), ikinci fıkrasında ise (Karşılıklı Tahkir) ve son fıkrasında da (Suç olmayan tahkir) yer almıştır.

I — Hususi Tahrik: f. 1

Bu maddenin 1. fıkrasına göre «Magdur 480 ve 482. maddelerde yazılı cürümlere kendi haksız hareketile sebebiyet vermiş ise» failin cezası indirilir. Bu hüküm 51. maddedeki umumi haksız tahrikin özel bir uygulama şeklidir. Ancak umumi haksız tahrik (TCK. 51) ile buradaki «Hususi tahrik - m. 485-1» arasında önemli fıkralar vardır.

a — Hususi haksız tahrikten maksat, magdurun haksız hareketile tahkire sebebiyet verilmesidir. Bu bakımdan umumi ve bu hususi tahrik arasında ayrılık yoktur.

b — Hususi tahrikte, mağdurun haksız hareketinin tahkir yani hakaret veya sövme veya şiddet mahiyetinde olmaması lâzımdır. Magdurun haksız hareketinin tahkir mahiyeti taşıması halinde 485. maddenin 2. fıkrasındaki (Karşılıklı Tahkir) ve hareketin şiddet niteliğinde bulun-

95) MANZINI VII No. 2486 P. 250

ması halinde 485. maddenin son fıkrası hükmünün uygulanması gerekir (96). Halbuki umumi tahrikte her hangi haksız bir hareket yeter sayılır. Kısaca, haksız hareketin, tahkirden ve şiddetinden başka olması gerektir. (97). Yargıtayın görüşü de böyledir. (98).

c — Tahrik üzerine işlenen fiilin «Hakaret» veya «Sövme» olması lâzımdır. Nitekim 485. maddenin ilk fıkrasında magdur (480 ve 482. maddelerde yazılı cürümlere kendi haksız hareketile sebebiyet vermiş ise) denilmiştir. Böylece haksız tahrik neticesi işlenen fiilin belli olması bakımından hususi tahrik umumi tahrikten ayrılmaktadır.

d — Hususi tahrikte, umumi tahrikde de olduğu gibi, haksız hareketle tahkir arasında illiyet bağı bulunmalıdır.

e — Hususi hükmün, umumi hükme göre önceliklek uygulanması kuraldır. Bu itibarla tahkir fiilleri bakımından magdurun haksız hareketi halinde, failin cezasından indirme için 51. maddenin değil 485. maddenin 1. fıkrasının uygulanması gerekir (99). Yargıtayın görüşü deböyledir (100).

II — Karşılıklı Tahkir: f. 2

A — Karşılıklı tahkir - offenses réciproques-in mahiyeti üzerinde türlü görüşler ileri sürülmüştür. Bir anlayışa göre, karşılıklı tahkirde ceza verilmemesi, şikâyetten kapalı olarak vazgeçme niteliğine dayanır. İlk tahkire, tahkirle karşılık veren failin cezalandırılmaması ise, failin karşılık vermek maksadile hareket etmesidir (101). Bir başka anlamıysa göre ise, karşılıklı tahkirde suç değil ve fakat ceza ortadan kaldırıldığından, tam zaruret hali bahse konudur.

B — **Karşılıklı Tahkirin şartları;** a) Karşılıklı olarak işlenen fiillerin tahkir yani hakaret veya sövme olması, b) ilk tahkirin haksız bulunması ve c) tahkirlerin karşılıklı nitelik taşıması'dır.

a — Karşılıklı fiillerin **hakaret** veya **sövme** olması gerektir.

Nitekim 485. maddede karşılıklı olarak işlenen suçların 480 ve 482. maddelerde yazılı hakaret veya sövme cürümleri olduğu gösterilmiştir. Bu suçlar dışındaki tahkir fiilleri mesela 483. maddedeki mevsuf sövme

---

96) ERMAN S. 233
97) MANZINI, VII No. 2524 P. 468
98) Y. 2. CD. 6/10/1962 E. 11131 K, 11770
99) ERMAN S. 235
100) Y. 2. CD. 14/11/1962 E. 12033 K. 13667
101) ERMAN, a. g. e. S. 221

ve hususi tahkir (TCK. 145, 158, 159, 164 - 167, 175 - 176, 178, 266 - 268) suçları için 485. maddenin 2. fıkrası uygulanamaz (102).

b — **İlk tahkir** suçunu işleyen kimsenin **haksız olması** lâzımdır.

Nitekim ilk tahkir fiilini işleyen kimse bir hakkın kullanılması veyabir vazifenin yapılması dolayısiyle hareket etmiş ise, buna karşı tahkirde bulunan kimse için 485. maddenin 2. fıkrası uygulanmaz. Mesela terbiye hakkını kullanıp oğlunu azarlayan babaya karşı, oğulun tahkir edici karşılık vermesi halinde söz konusu fıkra uygulanamaz. (103).

aa — Yasama Meclisleri üyelerinin Meclis içinde bir kimseyi tahkir eylemesi üzerine, bu kimsenin o üyeyi tahkiri halinde de 485-2. madde uygulanır. Zira yasama dokunulmazlığı, fiilin haksızlık **vasfını** ortadan kaldırmaz. Yargıtayın görüşü de böyledir. (104).

C — **Tahkirin Karşılıklı olması** gerekir.

Tahkirlerin karşılıklı sayılabilmesi, iki tahkir arasında - hakaret veya sövme sebebiyet ilişkisi bulunmasına bağlıdır. İkinci hakarete ilk hakaret sebebiyet vermiş olmalıdır (105).

a — İlk hakaretin sövme, karşılık hakaretin **hakaret veya bunun** aksi olmasının önemi yoktur (106).

b — İlk tahkir ile buna karşılık olan tahkirin (Aynı zamanda olması) şart değildir. Bu itibarla karşılık tahkirin aynı zamanda veya derhal yapılmasının mümkün olmaması halinde, fiilin karşılıklı olduğu kabul edilmelidir. Mesela gazeteler arasında işlenen tahkirlerde karşılık fiilin aynı zamanda ve derhal işlenmesi mümkün değildir (107). Yargıtayın bir kararında (Gıyabi tahkirde karşılığın derhal verilmesi imkânsız olduğundan, magdurun bunu öğrenmesinden sonra yapılan tahkirin **karşılıklı** sayılması gerekir,) denilmiştir (108).

c — Karşılıklı tahkire ilişkin hükümlerin uygulanması, karşılık tahkirin koğuşturulmasına bağlı değildir. Bu itibarla karşılık tahkirden dolayı şahsi dâva açılmamış da olsa, 485-2. madde uygulanır. Nitekim

---

102) MANZINI, VII No. 2526 11 a P. 471
103) ERMAN, S. 223
104) Y. 4. CD. 22/6/1950 E. 2818 K. 7902.
105) EREM, C. II. S. 1064
106) Y. 2. CD. 26/10/1960 E. 7391 K. 9568
107) ERMAN, S. 227
108) Y. CGK. 10/4/1945 E. 3919 K. 3962

Alman (m. 199) ve İtalya yeni (m. 599-3) Ceza Kanunlarında, karşılık dâva açılmaması halinde de karşılıklı tahkir hükümlerinin uygulanacağı kabul edilmiştir. (109). Yargıtayın bir kararında da (485. maddenin 2. fıkrasının uygulanması karşılık dâvanın açılmasına bağlı değildir) denilmiştir (110).

d — Karşılıklı tahkir hükümlerinin uygulanabilmesi için fiillerin karşılıklı tahkir niteliğinde olması yeter olup, koğuşturulabilir olması gerekli değildir. Mesela ilk tahkirin zamanaşımına uğramış olması, karşılık tahkir için 485-2. maddenin uygulanmasına mani olmaz (111).

e — Karşılıklı tahkir yaşayan kişiler için söz konusudur. Bu itibarla ilk tahkir fiilini işleyenin ölümünden sonra, karşılık tahkirin işlenmesi halinde, 485-2. madde uygulanamaz. Zira karşılık tahkir yaşayan kimseye değil, hatırasına işlenmiş olur (112).

C — Cezanın Kaldırılması:

Mahkeme icabına göre iki taraf veya hangi tarafın sebebiyet verdiğini gözönünde tutarak birinin cezasını kaldırabilir.

a — Taraflardan karşılıklı tahkire sebebiyet vermemiş olanın ancak cezası kaldırılabilir (113). İlk defa tahkir edenin cezasının kaldırılabilmesi, karşılık verenin cezasının düşürülmüş olmasile mümkündür (114).

b — Cezayı kaldırmaya ancak mahkeme yetkilidir. Sorgu hâkimi kaldıramaz.

III — **Şahsa şiddet kullanılmasında tahkirin** Cezalandırılmaması: f. 3

Şahsına şiddet kullanılmasından dolayı hakaret eden kimseye ceza verilmez.

a — Şiddetten maksat, bir kimsenin hayatına, bedeni tamamiyetine, ırzına veya hürriyetine karşı maddi kuvvet kullanılmasıdır. Hafif müessir fiil de şiddet sayılmalıdır. Nitekim İtalyan Yargıtayının görüşü böyledir. (115).

1 — Bu şiddetin haksız olması lâzımdır. Bu itibarla mesela kanunun bir hükmünü veya yetkili bir merciden verilen emri yerine getirmede kullanılan şiddet haksız değildir.

---

109) RELINGER, S. 83 CASABIANCA, P. 358
110) Y. CGK. 17/11/1941
111) EREM, C. S. 1065
112) EREM, II. S. 1064
113) MANZINI VII No. 2526 P. 480
114) EREM C. II S. 1068
115) ERMAN, a. g. e. S. 231

2 — Bu şiddet failin şahsına karşı olmalıdır. Bu itibarla mesela **bir ana, oğluna şiddet kullanan kimseyi tahkir ederse, 485-3.** madde uygulanmaz, 51. madde ile cezadan indirme **yapılır.**

b — Şiddet ile tahkir arasında sebebiyet bağı olmalıdır. Şiddet ile tahkirin aynı zamanda olması şart değildir.

Müdafaa Hakkı - Dokunulmazlığı

MADDE 486 — Tarafların veya vekil, müdafî, müşavir yahut kanunî mümessillerinin bir dâva hakkında kaza mercilerine verdikleri dilekçe, lâyiha veya sair evrakın yahut yaptıkları iddia ve müdafaaların ihtiva ettiği hakareti mutazammın yazı ve sözlerden dolayı takibat yapılmaz.

Dâva ile ilgili olmayan ve ilgili olduğu takdirde dahi iddia ve müdafaa hududunu aşan hakareti mutazammın yazı ve sözler yukarıdaki fıkra hükmünden hariçtir.

Birinci fıkrada yazılı hallerde selâhiyetli kaza mercilerince kanunen muayyen olan inzibatî tedbirlerden madda tecavüze uğrayanın talebi üzerine tazminata hükmedebileceği gibi hakareti mutazammun yazı ve sözlerine evrak ve zabıtlardan kısmen veya tamamen kaldırılmasına da karar verilebilir.

(6123 sayılı Kanunla değişik)

İtalya ECK. 398 İtalya YCK. 598 Fransız Basın K. 41 İsviçre CK. 32

ATIF : TCK. 480-482 Anayasa, 31

Müdafaa Hakkı Dokunulmazlığı ilkesi, adaletin engelsizce yerine getirilmesi amacına dayanır. Nitekim söylenmesi gerekenin, ceza korkusu ile söylenmemesi adaletin yerine getirilmesini güçleştirir. Şukadarki müdafaa hakkı dokunulmazlığının, ceza görmeden tahkire vasıta olarak kötüye kullanması da hiç bir suretle düşünülemez (116).

a — Müdafaa dokunulmazlığı kamu hukuku alanına giren haklardandır. Bu itibarla hâkim dokunulmazlık hükmünün uygulanması şartları bulunup bulunmadığını kendiliğinden araştırmakla ödevlidir. Mahiyeti bakımından, dokunulmazlıktan vazgeçilemez (117). Gerçekte herkes meşru bütün vasıta ve yollardan faydalanmak suretile yargı mercileri önünde dâvacı ve dâvalı olarak iddia ve savunma haklarına sahiptirler (Anayasa, m. 31).

Dokunulmazlığın şartları; a) Dokunulmazlıktan ancak taraflar, vekil, müdafi, müşavir ve kanuni mümessillerin faydalanabilmeleri, b) kaza mercilerine verilen dilekçe, layıha ve sair belgelerle yapılan iddia

116) EREM, Cilt II, S. 1077
117) MANZINI, VII No. 2494 I P. 299

ve müdafaanın dâvaya ilişkin olması, c) Dilekçe, layıha vesair belgelerin Yargı merciine verilmesi, d) işlenen fiilin yalnızca tahkir niteliğinde bulunması, e) iddia veya müdafaa sınırının aşılmaması'dır.

I — **Dokunulmazlıktan** ancak **taraflar, vekil, müdafi,** müşavir ve kanuni mümessiller faydalanır:

Müdafaa dokunulmazlığından, kendilerini veya başkalarını müdafaa durumunda olanlar ancak faydalanabilir. Gerçekte, dokunulmazlık sadece müdafaa hakkının gereği gibi kullanılabilmesi için kabul edilmiştir. (118).

Dokunulmazlıktan faydalanacaklar 486. maddede birer birer sayılarak gösterilmiştir. Bu sayılanlar dışında kalanlar bu doknulmazlıktan faydalanamazlar. Bu haktan faydalanacaklar, 1) taraflar, 2) vekil, 3) müdafi, 4) müşavir ve 5) kanuni mümessildir.

a — **Taraflar**'dan maksat, ceza dâvalarında, şahsi dâvacı, sanık, müdahil ve cumhuriyet savcısı, mali mesuliyeti olanlar (CMUK, 251, 344-2); Hukuk dâvalarında, ise dâvacı, dâvalı, müdahil, dâvanın ihbar edildiği üçüncü şahıslar (HMUK. 49, 53) dir (119)).

b — **Vekil** ve **müdafi** de müdafaa dokunulmazlığından faydalanırlar.

Avukat hukuk dâvasında vekil (HUMK. 59), ceza dâvasında müdafi (CMUK. 137) adını alır. Baro kurulmamış olan ve dâva vekili de bulunmayan yerlerde vekil edilecek kimse (HUMK. 61. f. 4) de dokunulmazlıktan faydalanır. Nitekim Avukatlık Kanununun 35. maddesinin son fıkrası (Hukuk ve Ceza Mahkemeleri Usulleri Kanunları hükümlerinin) saklı tutmuştur. (120).

c — **Müşavir** ve **Kanuni mümessil** de dokunulmazlıktan faydalanır. Kanuni mümessil ve kanuni müşavirin kimler olduğu kanunlarda gösterilmiştir. Mesela sanık olan bir kadına duruşma sırasında kocasının müşavir sıfatile bulunmasına müsaade edilir. Bu hüküm sanığın kanuni mümessilleri içinde de geçerlidir (CMUK. 145). Bir ortaklık veya dernek adına açılan şahsi dâvada, onları temsil edenler de (CMUK. 344 f. 3) taraflardandır.

---

118) MAJNO, III No 1803

119) TANER (Tahir) Ceza Usulü, 1955 S. 293.

120) 1136 sayılı Avukatlık K. nun 35. maddesini değiştiren 26/2/1970 tarih ve 1238 sayılı K. I

II — **Yargı Mercilerine verilen dilekçe** ve sair yazılarla **iddia ve müdafaanın dâvaya ilişkin** olması lâzımdır. 486. maddedeki (Bir dâva hakkında...) deyiminin anlamı budur.

a — Burada dâvaya ilişkin olmaktan maksat, görülmekte olan dâva ile tahkir fiili arasında «sebebiyet ilişkili» nin bulunmasıdır. (121). Bunun içinde, tahkirin dâva konusu ile mantiki bir bağlantısı olması gerekir (122). Yargıtayın da görüşü böyledir. (123).

b — Tahkiri kapsayan dilekçe ve sair belgenin, ileri sürülen iddianın müdafaa ile ilgili olup olmadığı bir (fiili mesele) olup hâkim tarafından takdir edilir (124).

c — Dâva ve müdafaa ile ilgili dilekçe, layıha ve sair yazıların verilmiş ve iddianın müdafaa için söylenmiş olması yeter olup bunların savunmaya elverişli bulunup bulunmamasının önemi yoktur (125).

III — Dâva ile ilgili dilekçe, layıha ve sair **belgelerin Yargı Mercine verilmesi** ve müdafaanın bu merci önünde yapılması gerekir.

486. maddenin aslı İtalya eski Ceza Kanununda (ın. 398), »**Adi Makam** - autorita giudiziaria-» ve 6123 sayılı kanundan önce «Mahkeme» yer almış iken yapılan değişiklik sırasında, kavramın alanını genişletmek maksadile olacak, Yargı Mercii deyimi kabul edlimiştir.

A — Yargı - kaza - mercileri, adli, idari ve askeri yargı organlarıdır. Adli yargı mercileri adli mahkemeler, Yargıtay, idari yargı mercileri Danıştay, askeri yargı mercileri askeri yargıtay, askeri mahkemelerdir. Ayrıca Uyuşmazlık mahkemesi ile Anayasa mahkemesi de birer yargı merciidir. (Anayasa, m. 136, 138, 139, 140, 141, 142) Naip veya istinabe hâkimi de birer yargı mercii kabul edilmektedir. Ancak Cumhuriyet savcılığı yargı merci değildir. Sayıştay Anayasada yargı organları arasında yer almamış olduğundan (m. 127) yargı mercii sayılmaz.

Sanıklarının sıfatlarına göre, hususi kanunlarla soruşturma ile görevlendirilen kurullar da yargı mercii sayılmalıdır.

B — Belge ve yazıların yargı merciine verilmesi, sözlerin bu merciler önünde sarf edilmesi halinde ancak savunma dokunulmazlığı bahse konu olabilir. Buna göre bu şartın (Yer) ve (Zaman) dan kurulu iki unsuru vardır.

---

121) MANZINI, VII No. 1294 11 P. 305
122) ERMAN, S. 213
123) Y. CGK. 20/11/1944 E. 2 K. 87
124) EREM, C. II. S. 1088
125) MAJNO, III, No. 1803

a — **Yer Unsuru,** yazıların yargı merciine verilmesini ve sözlerin bu merci önünde sarf edilmesini anlatır. Bu unsur dokunulmazlığın temelidir.

Ancak aynı yazıların başka bir maksatla basılıp dağıtılması halinde dokunulmazlık bahse konu olmaz. İtalyan yargı görüşü böyledir (126).

b — **Zaman Unsuru,** dokunulmazlık, dâvanın görüldüğü esnada verilen tahkir edici yazılar veya söylenen sözler için söz konusudur. (127).

IV — **Dokunulmazlığın Konusu,** dâva ile ilgili taraflar arasında sadece **Tahkir Fiilleri** olabilir.

a — Dokunulmazlık ancak tahkir niteliğindeki yazı ve sözler içindir. Buna göre dâva ile ilgili kimseler arasında ve yalnız tahkir niteliğindeki yazı ve sözler için dokunulmazlık bahse konudur. Bu itibarla mesela tehdit, iftira veya müessir fiil dokunulmazlığa konu olamaz. (128).

Burada umumi tahkir fiilleri (m. 480, 482) söz konusudur. Hususi tahkir fiilleri 486. madde kapsamı dışındadır.

b — Tahkir niteliğindeki yazı ve sözün «Taraflar arasında» olması lâzımdır.

Buna göre yazılı veya sözlü tahkir dâva ile ilgili bir kimseye karşı işlenmiş olmalıdır. Bunlar. müdafaa dokunulmazlığından faydalanan kişilerdir. Bu itibarla hâkimi veya c. savcısını tahkir müdafaa dokunulmazlığı dışındadır. Tanık, bilirkişi, tercümanı tahkir de de durum aynıdır (129). Yargıtayın görüşü de böyledir. (130).

V — **İddia ve Müdafaa sınırının aşılmaması** gerekir. f. 2

Bu hüküm 486. maddeye açıklık vermek maksadile 6123 sayılı Kanunla eklenmiştir. Gerçekte Yargıtayın içtihadı da bu merkezde olup müdafaa sırının aşılması halinde 486. maddenin uygulanamıyacağı kabul edilmişti (131). Nitekim Yargıtayın bir kararında (Müdafaanın konusu dışında ve müdafaa ile hiç bir suretle ilgili olmıyan hakaret niteliğindeki sözlerden dolayı kovuşturma yapılmasına 486. madde hükmü mani değildir.) denilmiştir (132).

---

126) EREM, C. II S. 1086
127) MANZINI, VII No. 2494 IV P. 307
128) MANZINI VII No. 2494 111 P. 303
129) EREM, C. II S. 1083
130) Y. 3. CD. 12/2/1946 E. 572
131) Y. CGK. 26/12/1949 E. 166 K. 166
132) Y. 4. CD. 14/9/1938 E. 1670 K. 1696

486. madde 2. fıkrasının Anayasaya aykırılığı iddiası, Anayasa mahkemesince red edilmiştir (133).

Dokunulmazlığın Neticeleri:

Bu neticeler, a) Koğuşturma yapılmaması, b) inzibati tedbirlerin alınabilmesi, c) manevi tazminat ve d) tahkir edici yazı ve sözlerin tutanaktan çıkarılmasıdır.

a — **Koğuşturma yapılmaması,** ceza verilmemesi demektir. Gerçekte 486. maddenin 3. fıkrasında «tam mazeret sebebi» niteliğinde olarak (Takibat Yapılmaz) denilmiştir.

b — **İnzibati tedbirlerin uygulanabilmesi** mümkündür. Bunu hâkim takdir eder.

1 — Ceza mahkemesinde hâkim duruşmanın inzibatını bozanların salondan dışarı çıkarılması tedbirini (CMUK. 378) alır ve ayrıca mahkemeye karşı uygun olmayan söz ve harekette bulunanlar için de inzibatı ceza (CMUK. 379) verebilir.

Avukatlar için ayrıca Avukatlık Kanunu gereğince disiplin cezası da verilebilir.

2 — Hukuk mahkemesinde, uygun olmıyan hareketlerde bulunanlar için hâkim inzibati tedbirler uygulayabilir ve ayrıca inzibati ceza da verilebilir (HUMK. 70, 150, 268)

c — Tezminat'a ancak tahkire uğrıyanın isteği üzerine hükmolunabilir

Burada bahse konu olan «Manevi Tazminat» tır. Hâkim tarafından toplumsal ve iktisadi durumlarını gözönünde tutarak hak ve adalete uygun olarak takdir eder (TCK. 38, Medeni K. 4).

d — Tahkir edici yazı ve sözlerin **tutanaktan çıkarılması** da inzibati tedbirdir.

1 — Yargı mercii tarafından bu hususta alınacak inzibati karar kesin olup bu karara karşı kanun yoluna başvurulamaz (134).

2 — Yargı mercii, tahkir edici yazı ve sözlerin tamamen veya kısmen ortadan kaldırılmasına ve bu mümkün değilse silinmesine karar verebilir.

---

133) Anayasa Mahkemesi K. 8/6/1965 E. 163 K. 36 Resmi G. 4/10/1965
134) ERMAN, a. g. e. S. 219; MANZINI,VII P. 311

3 — Yazı ve sözlerin tutanaktan çıkarılmasıle dâva dosyası eksilmiş olabilir. Bu halde hâkim eksilen yazı ve belgelerin yeniden düzenlenmesi için ilgililere süre verebiilr. HUMK. 78.

İÇTİHATLAR

1) Müdahi, maznunun hukuk mahkemesinde zapta geçirilen, (bu milleti soymağa alıştı) sözünden başka hakaretâmiz sözler de söylediğini iddia ile şahit göstermiş ve hazırlık tahkikatında dinlenen şahit zabıt kâtibi Ülfet, maznunun; (Bu avukat zaten soyguncudur, herkesi soyuyor) dediğini bildirmiş olmasına göre; müdahilin göstermiş olduğu şahitlerin celbiyle, dinlenmeden ve maznunun müdahil için (bu milleti soymağa alıştı) şeklinde «**herkesi soyuyor**» mânasına gelecek tarzda söylediği sözlerin, müdafaasiyle bir alâkası buulnamıyacağı gözetilmeden eksık tahkikata müsteniden yazılı şekilde karar (beraat) verilmesi bozmayı gerektirmiştir.

(4.C.D. 11/3/1960 2197/2850)

2) 486 ncı maddede yazılı muafiyet, müdafaa hakkının temini maksadına müstenit müdafaa mevzuu haricinde ve müdafaa ile alâkası bulunmayan hareketi mutazammın yazı ve sözlerden dolayı takibat yapılmasına madde hükmü mâni teşkil etmiyeceği ve bilirkişi raporu nazara alınmadan bazı mütalâalarla yazılı şekilde karar verilmesi yolsuzdur.

(4.C.D. 30/11/1954 9543/12552)

3) 486 ncı maddenin tatbiki, duruşmanın icra olunduğu mahkemeye ait olup, başka bir mahkemede vâki olan hakaretten dolayı dâva ikâmesi halinde âhar mahkemenin böyle bir karar itasına selâhiyeti mevcut olmadığından ikame edilen dâvanın müsbet veya menfî bir karara varması iktiza ederken, yazılı şekilde (486 ncı maddeye göre, evrakın ortadan kaldırılmasına ve 50 lira mânevî tazminatın sanıktan alınarak dâvacıya verilmesine) karar verilmesi yolsuzdur.

(2.C.D. 11/9/1951 8826/9160)

Tahkir vasıtasının musaderesi - Hüküm ilânı

MADDE 487 — Bu fasılda beyan olunan cürümlerden birinin irtikâbından dolayı hüküm sudurunda mahkeme cürmün icrasına vasıta olan yazı ve resim ve sairenin müsaderesini ve ortadan kaldırımasını emreder. Ortadan kaldırılmayan yazılar üzerine fıkrai hükmiyeyi tahşiye eyler.

Masarifi mahkûm tarafından tesviye olunmak üzere müştekinin talebiyle hüküm hülâsası mahkeme tarafından tâyin olunacak nihayet üç gazetede bir veya iki defa neşrolunur.

Alman CK. 200 İtalya ECK. 399 İtalya YCK. 598

ATIF: TCK. 480-483

Bu maddenin birinci fıkrasında, hakaret veya sövme cürmünün işlenmesine vasıta olan yazı, resim ve sairenin musaderesi ve ortadan kaldırılması, ikinci fıkrada ise, hüküm hülâsasının yayımlanması düzenlenmiştir.

A — Suç vasıtalarının Musaderesi: Hakaret veya sövme cürümlerinden birinin işlenmesi dolayısile hüküm verilince, cürmün işlenmesine vasıta olan yazı, resim ve sair şeylerin musaderesile ortadan kaldırılmasına karar verilir.

487. maddede sadece (hüküm) verilmesinden bahsedildiğinden tahkir niyeti bulunmaması, failin küçük veya akıl hastası olması veya zamanaşımının dolmuş bulunması gibi hükmün mahkûmiyet niteliğinde olmaması hallerinde de musadere ve ortadan kaldırma kararı verilebilir (135).

Yargı mercii, musadere ve ortadan kaldırmaya, kendiliğinden resen karar verir.

B — **Hüküm özetinin Yayımlanması:** Mahkeme, şikâyetcinin isteği üzerine hüküm özetinin yayımlanmasına karar verir. Mahkeme, istek halinde yayım kararı vermeye mecburdur. Mahkemenin takdirine bağlı olan husus, gazetelerde bir veya iki defa yayımlanmasıdır (136). Hüküm özetinin yayımlanacağı gazete milli veya yabancı da olabilir. Suç bir basın vasıtasile işlenmiş ise, hükmün bu basın vasıtasında yayımlanmasına da karar verilebilir.

İÇTİHATLAR

1) Türk Ceza Kanununun 487. maddesinin neşir yolu ile veya benzeri vasıtalarla işlenen suçlara hasrı, maddenin yazılış tarzı ve muhtevasından istidlâe olunan konuş sebebine uygun olacağı düşünülmeden ve fıkralarının da bir birini tamamlar mahiyette bulunduğu gözetilmeden köy içinde sözle vâki hakaretten dolayı işbu maddenin ikinci fıkrasına dayanılarak hüküm hülâsasının gazete ile ilâmına karar verilmesi yolsuzdur.
(2.C.D. 16/4/1954, 2116/2852)

2) TCK. nun 487 nci maddesinin 2 nci fıkrasına göre müdahilin bir talebi olmadan hüküm hulâsasının neşrine karar verilmesi ve kabule göre de gazete isminin tasrih ve tâyin olunmaması yolsuzdur.
(4.C.D. 15/9/1954 10550/8276)

Koğuşturma - Şikâyetname

MADDE 488 — Bu fasılda beyan olunan cürümlerden dolayı takibat icrası kendisine tecavüz olunan şahıs tarafından şikâyetname verilmesine bağlıdır.

Eğer kendisine tecavüz olunan kimse şkâyetname vermezden evvel vefat eder veya bu cürümler ölmüş bir adamın hatırasına karşı irtikâp olunursa bundan dolayı müteveffanın karısı ve usul ve füruu veya kardeş ve kız kardeşleri ve usul ve

---

135) EREM, C. II S. 1070
136) MAJNO, III No. 1809

füruu derecesinde sıhrî akrabası ve doğrudan doğruya veresesi bulunan kimseler tarafından şikâyetname verilebilir.

Adlî veya siyasî veya mülkî veya askerî bir heyet veya siyasî bir parti, yahut âmme menfaatine hâdim bir cemiyet veya müessese aleyhinde vukubulan tecavüz ve hakaret fiillerinden dolayı takibat yapılması heyet reislerinin veya parti veya cemiyet mümessillerinin taleplerine bağlıdır.

(3038 sayılı Kanunla değişik)

Alman CK. 194 İsviçre CK. 177 İtalya ECK. 400 İtalya YCK. 597
ATIF: TCK. 108-2, 480-483, 268, 490 CMUK. 151-4, 344, 345-1, 346

Hakaret ve Sövme bölümünde yazılı cürümlerden dolayı koğuşturma, mağdur tarafından şikâyetname verilmesine bağlıdır.

A — Gerçek kişilerin şikâyeti: Her gerçek kişi hakaret ve sövme suçunun mağduru olabilir. Şikâyet şahsa bağlı haklardandır. Bu itibarla «isteme ve anlama kudretine sahip - mümeyyiz - küçükler şikayet hakkını doğrudan kullanabilir (137). Bu kavram evvelce genişce açılanmıştır (138).

B — Kuruluşların şikâyeti: Adli, siyasi, idari, askeri, heyet, siyasi parti, kamuya yararlı dernek ve kuruma karşı tahkir fiillerinden dolayı koğuşturma, Heyet başkanlarının, siyasi parti, kurum temsilcilerinin şikâyetname vermesine bağlıdır.

---

137) **Y. İçtihadı Birleştirme K. 15/4/1942 ve 14-9 sayılı**
138) **GÖZÜBÜYÜK, Açılama C. I No. 369 - 371 S. 424**

HOLLANDA'DA SUÇLULARIN USLANDIRILMASI

Dr. Jur. Mustafa T. YÜCEL

Ceza teorilerinin kaydettiği gelişim sonucu cezanın yalın olarak istenileni sağlayamıyacağı belirdiğinden, sakatlar ve akıl hastalarının rehabilitasyonu ile cemiyete uyumları üzerinde durulduğu gibi, sosyal yetersizlikleri nedeniyle cemiyetin cezasal normlarına uyumsuzluk içerisinde bulunan suçlularında mevcut yeteneksizlikleri göz önüne alınarak cemiyete uyumlarını sağlamak gereği belirmektedir. Şimdiye değin görülen ceza uygulaması suçlunun iradesini normal bir biçimde kuvvetlendirmek yerine zayıflatmaktadır. Bu durum, özellikle, uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya hükümlü olanlar bakımından daha belirgin bir nitelik göstermekte; suçlularda anormallik yaratmaktadır. Bu tür uygulama sonucu, cemiyete dönen suçlular, serbesti içerisinde yaşam için daha az yetenekli olduğu gibi, eskisinden daha tehlikeli olmaktadırlar.

Hürriyeti bağlayıcı cezanın olumsuz olan bu yanları karşısında, cezaevi hayatının cezasal niteliğini korumakla beraber, suçlunun cemiyete uslandırılmış olarak dönüşünü sağlayacak tretman tedbirleri ağırlık kazanmaktadır. Bu sonucu etkileyen ana öğe ise, cemiyetteki kültürel gelişimdir. Kuşkusuz, bir memleketin cezaevi sistemi ile kültürel yaşamı arasında yakın bir ilişki vardır. Bu ilişki Hollanda bakımından yoğun bir nitelik göstermektedir. Hollanda'da aile, okul ve iş yerinde beliren daha az ceza uygulaması ceza siyasetinde yansımasını bularak hürriyeti bağlayıcı ceza uygulaması istisnai bir nitelik kazanmıştır. Bu durumu pekiştirici nitelikte olmak üzere aşağıda yer alan mukayeseli tablo oldukça ilginçtir:

1 Ocak 1971 tarihinde Muayyen Memleketlerdeki Genel Nüfus ile Cezaevleri Nüfusunun Karşılaştırılması

Memleket ismi	Genel Nüfus	Toplam Cezaevi Nüfusu	100.000 deki oran	Tutuklu	100.000 deki oran
Hollanda	13 119 000	2 919	22.4	1 363	10.4
Norveç	3 866 468	1 432	37.1	519	13,7
Fransa	51 004 000	29 553	59.9	10 875	21.3
Belçika	9 660 151	5 815	60.2	1 277	13.2
İsveç	8 092 693	4 977	61.4	562	6.9
Lüksemburg	343 300	218	64.1	43	12.6
Danimarka	4 800 000	3 350	69.8	1 056	22
İngiltere ve Galler	55 534 000	40 178	72.4	5 279	9.5
Federal Almanya	61 194 600	51 175	83.6	11 139	18.2
TÜRKİYE	35 000 000	59 628	170.3	27 038	77.2

Hürriyeti bağlayıcı cezaya hükümlü olanların ceza süreleride oldukça kısa olup; % 70 inin ceza süresi üç aydan az ve geri kalan % 30 içerisinde yer alanların 40'ı üç yıldan fazla ve ikiside müebbet hapse hükümlü olanları içermektedir.

Cezaevlerinde az sayıda hükümlü bulunmasının ana nedenide gözetimli erteleme müessesesinin (probation) geniş bir uygulama alanına sahip olmasıdır. Bu müesseseden yararlananlar sayısı 18 000 i bulmaktadır.

Cezaevi sisteminin temel görevi,hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı sürecinde hükümlünün cemiyet içerisinde normal bir yaşam sürmesini etkiliyecek gerekli tedbir ve hazırlıkları içermektedir. Bu görev, cezaevi rejiminin ne biçimde kavranılacağı ve geliştirileceği konusunda rehber olabilecek bir ilke ortaya koymaktadır. Cezaevi rejiminde hükümlünün kaçmasına mani olmak kayıt ve şartı ile ceza infazının fonksiyonel bir amaca yönelik olması gerekmektedir. Uygulama alanında, belirlenen amaça olumlu bir biçimde erişmek ise oldukça zorludur. Herşeyden önce, hükümlülerin uslandırılması ve yeniden sosyalleşmesi konusunda belirgin bir yol var değildir. Bu konuda bilinen yegane şey, hiç bir şeyin bilinmediğidir.

Hükümlünün cemiyetten izole edilmiş olarak cezaevinde kalması, kendisinin cemiyete yeniden sosyalleşmiş olarak dönmesini sağlama amacı ile çelişki içerisindedir. Cemiyetten tamemen tecrit edilmenin, hükümlünün cemiyete entegre edilmesini nasıl sağlıyacağı kardinal bir soru olarak belirmektedir.

Bazı suçlular üzerinde olumlu etkilemelerin sağlanması konusunda yöntemler bulunabilir isede, genel olarak, infaz alanındaki çabalar, cezaevinde kalmaklığın yaratacağı olumsuz etkilemeleri mümkün olduğu oranda gidermeğe yönelik olmalıdır.

Bu fikirlerin formüle edilmesinde, cezaevi idarecilerinin rejimi geliştirmek konusunda aşağıda yer alan iki öğeye önemle eğilmeleri gerekmektedir:

1) Cezaevi kurumu içerisindeki hayat mümkün olduğu kadar normalleştirilmeli ve cemiyetteki serbest yaşama uydurulmalı;

2) Hükümlünün cezaevi duvarları içerisinde devamlı olarak muhafaza edilmesi konusundaki zorunluluk katı bir biçimde yorumlanmamalı.

Hollanda infaz siyaset ve uygulamasında bu öğelerin hayatiyet kazanması üzerinde önemle durulmakta olup; uygulamada salt cezadan uslandırma ve tretmana doğru bir yönelişin yoğunluk kazandığı görülmektedir.

Hükümlülerin tretmanı yönünden, doktor - hasta ilişkisinde olduğu gibi, hükümlünün tretmana arzulu olması gereği ön planda yer almaktadır. Hükümlünün cemiyette tedavi edilmesine olanak olduğu ve kendisinin bu nevi tretmana arzulu olması halinde, hürriyeti bağlayıcı ceza yerine geçecek diğer tedbirlere hükmedilmektedir. Cezaevine göndermek gerektiğinde ise, hükümlünün dış cemiyetle olan ilişkilerinin devamı ve yeni ilişkilerin kurulması üzerinde önemle durulmakta; cezaevinde yürütülen tretman çabalarının olumlu sonuçlar vermesini sağlamak amacıyla, aileninde tretmana katılımı sağlanmaktadır Bu çerçeve içerisinde, suçlunun yaşadığı sosyo - ekonomik koşulların iyileştirilmeside bir ön şart olarak belirmektedir.

Cezaevi rejimindeki hayatın serbest cemiyetteki hayata yakınlaştırılması sonucu firarlarda artış belirmiş isede (son beş yıl içerisinde firar sayısı 10 dan 160 'a yükselmiş), halkın bu konuda aydınlatılmış olması sonucu fazla endişe verici bir durum söz konusu olmamaktadır. Halk, uygulanan rejimle nereye varılmak istenildiğini çok iyi bilmektedir. Cezaevi idarecileride artan firar sayısından fazla kuşku duymamaktadırlar.

Cezaevi sistemine hâkim olan öğe, cezaevi hayatını grup üzerine inşa etmek, demokrasi fikrinin cezaevi içerisinde uygulanmasına olanak sağlamaktır. Hükümlüler bu yöntemin uygulandığı cezaevlerine kendi istekleri üzerine gönderilmektedir.

Grup yaşamının yer aldığı cezaevlerinde grup dinamizmi ön plana alınmakta ve hükümlünün grup içerisinde etkilenmesi üzerinde durulmaktadır. Bu yöntem ekseri suçların iştirak halinde işlendiği Hollanda bakımından geçerli bir yol olarak görülmektedir. Grup yaşamı yanında bireysel tretmanada yer verilmekte; salıverilecek hükümlünün bir yerleşme yeri ile iş sahibi olmasına çalışılmaktadır. Şartla salıverme halinde sosyal hizmetler uzmanları tarafından yürütülen infaz sonrası rehberlik ve bakım sırasında bireysel tretman daha yoğun bir biçimde kendisini göstermektedir.

Grup yaşamını içeren kurumlarda hükümlülerde motivasyon yaratmak suretiyle işbirlikçi katkıları sağlanmakta ve hükümlülerin rahatlık içerisinde yardım talebinde bulunabilmesi temin edilmektedir. Bu havayı daha pekiştirmek amacıyla kurumda daimi olarak çalışacak bir sosyal hizmet uzmanı (probation memuru) görev almış bulunmaktadır. Probation memuru ayrı bir departmandan geldiği için, cezaevi idaresinin iyerarşik düzeni dışında mustakil bir görev yapan kişi durumundadır. Hükümlüler, bu nitelikteki bir uzmana daha rahatlık içerisinde açılabilmektedir. Probation memuru hükümlülerin sorunlarına eğilebildiği gibi, hükümlülerin aileleri ile temasınıda sağlamakta; ve hükümlülerin sorunlarını idareye intikal ettirerek, çözümü konusunda yardımcı olabilmektedir. Dışarıdan gelen bir uzmanın cezaevlerinde görev yapmasının ilginç yanıda, Cezaevleri İdaresinin, Probation idaresine yaptığı talep sonucu gerçekleşmiş olmasıdır.

Grup yaşantısını somut bir örnekle açıklamak bakımından, bu yöntemin uygulanmakta olduğu Nieuw - Vosseveld kurumuna değinmek yerinde olacaktır. Kurum bir cezaevi olmasına karşın, kurumun etiketinde cezaevi kelimesine yer verilmemiştir. Bu yönüylede kurumda gerçekleşmesi istenilen hava belirgin olmaktadır. Kapasitesi yüz olan bu Kuruma 17-25 yaşları arasındaki kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya hükümlü olanlar (iki hafta ilâ altı ay arasında) gelmektedir. Hükümlü genç, kurumda 8-10 günlük bir müşahadeye tabi tutulmakta ve bu devre sırasında, sevdiği meslek saptanarak hangi gruba uyabileceği tayin edilmektedir. Hükümlü genç müşahade devresinde hücresinde çalışmakta ve yalnızca geceleri grup yaşamına katılmaktadır.

Müşahade sonucu, grup yaşamına uygun görülenler mevcut atelyölerden birine verilmektedir. Atelyölerin çalışma saatleri 7: 30 - 12.00 ile 13. 00- 17.00 arası olup; hükümlüler diğer zamanlarını grupla beraber geçirmekte ve geceleri hücrelerine gitmektedirler.

Her grubun bir lideri vardır. Lider olan kişi, sosyoloji, psikoloji, konuşma yeteneği, cezaevi idaresi ve ilgili diğer konuları kapsayan üç yıllık sosyal hizmet eğitimi görmüştür.

Kurumda teşkil edilen gruplarda bir araya gelen gençlerin cemiyete uyumları için çalışılmaktadır. Problemli hükümlüler yönünden bireysel tretmanın uygulandığı bir kesim vardır. Bu kesime grup içerisinde kendini iyi hissetmeyenler ile grup normlarını ihlal edenler alınmaktadır. Cezası uzun olanlardan grup yaşamına girmek istemeyenler başka cezaevine nakledilmektedir.

Grup lideri emmiyetle görevli bir personel olmayıp; toplu yaşama katılan, grup üyeleri ile birlikte yiyen, boş zamanları değerlerdiren ve konuşan bir kişi durumundadır. Her gruptaki üye sayısı 15-20 arasında değişmekte olup; cezasını tamamlıyarak kurumdan ayrılanlar yerine yenileri gruba alınmaktadır. Gruptaki yaşamın zorlayıcı bir niteliği olmayıp; serbesti hüküm sürmektedir.

Grupta bir tartışma havasının yaratılması amaç edinilmiş olup; haftanın muayyen günlerinde grubun değerlendirme toplantıları yer almaktadır.Ayrıca, her gruptan seçilmiş hükümlü liderleriyle kurum müdürü arasında toplantılar yapılmaktadır. Bu tür toplantıların amacı kurumda demokratik bir yaşamın gerçekleştirilmesidir.

Grup yaşamı sonucu sorumluluk gruba verilmiş durumdadır. Bu durumu açıklamak bakımından yukarıda ayrıntılarına değinilen kurumun bir benzerinde cereyan eden bir olgudan söz etmek yerinde olacaktır: cezaevinde bulunan hükümlülerden ikisi civardaki bir dükkandan satın aldıkları iki şişe konyağı kurumda içmişler. Bu ihlâlin ortaya çıkması sonucu kurum müdürünün iki hükümlü ile yaptığı konuşmada, «yaptığınız hareketin cezaevi rejimine uyarlı olmadığını, grup yaşamanın gereklerini ihlal ettiğini, ve bu hareketiniz sizi başka bir cezaevine göndermek sonucunu doğurduğunu» hatırlattıktan sonra, iki hükümlünün yer aldığı grubun diğer üyeleri ile konuşarak arkadaşlarınızın sorumluluğunu üzerine almanız şartıyla kendilerinin başka bir kuruma gönderilmeyeceğini bildirmiş. Grup üyelerinin bu sorumluluğu kabullenmesi üzerine iki hükümlünün nakledilmesi tedbirine başvurulmamıştır.

Hollanda'da göze çarpıcı bir projede iki yıldır La Hey Gençlik Tutuk evinde yürütülmekte olan grup yaşamıdır. Şimdiye değgin hükümlülerin tretmanı söz konusu iken, anılan tutukevinde uygulanan proje ile tutukluluk süresinde uslandırılma faaliyeti yürütülmeğe başlanmıştır.

Hollanda'da yer alan ve yararlığı konusunda olumlu fikir taşıdığımız **gözetimli erteleme müessesesi** (probation) **kurullarıdır.** Her kaza çevresi içinde yer alan bu kurulun üyeleri arasında yargıç, savcı, cezaevi kurumunun bir temsilcisi ile polisten bir kişi bulunmaktadır. Şartla salıvermeğe ilişkin kararların anılan kurul tarafından verilmesi sonucu suçlu hakkında farklı örgütlerden gelen kişilerin fikir teatisi ile anlayış ve fikir birliğinin oluşuma olanak sağlanmaktadır.

Utrecht Psikiyatrik Müşahade Kliniği

Kurum hakkında bilgi vermeden önce Hollanda Adalet Makenizmasına değgin kısa bir bilgi vermek yerinde olacaktır. Hollanda da 19 mahkeme bölgesi ile beş istinaf mahkemesi bulunmakta ve ayrıca bir temyiz mahkemesi yer almaktadır. Mahkemeler tarafından bakılan ceza dâvaları son istatistiklere göre 40 000 civarında olup; yargıç, suçlunun şahsiyeti ile sosyal çevresi hakkında bilgi sağlamak amacıyla sosyal bir rapora genellikle müracaat etmektedir. Yargıca sunulan rapor, uslandırma sürecinin ilk aşamasını içermektedir. Gerektiğinde sosyal rapor yerine pisikiyatrik bir rapor söz konusu olmakta ve ekseriya, psikiyatrik muayene ve rapor istemide probation memurundan gelmektedir.

Mahkemeler, ekseri dâvalarda, mahalli pisikiyatristten rapor istemektedir. Bu raporların yıllık miktarı 2000 civarındadır. Mahkemeler bazen makul bir süre içerisinde raporu sunabilecek bir pisikiyatrist bulmakta güçlük çekmektedirler. Bunun nedenide yeterli sayıda psikiyatrist olmamasıdır.

Utrecht'teki kurum 1949 yılında hizmete girerek Merkezi Psikiyatrik Müşahade Merkezi olarak fonksiyon görmeğe başlamıştır. Kuruma yılda 150 dosya gelmektedir. Kuruma gelen her sanık 8 haftalık bir müşahadeye tabi tutulmakta olup; kuruma gelinceye dek tutukevlerinde kalmaktadır.

Kuruma gelen sanıklar aklı durumları itibariyle sınırda olanlardır. Diğer bir deyimle, aşırı derecede aklen malûl olan kişiler değildir. Bu durumun ana nedeni olarak, Hollanda'nın tüm yüzeyine yayılmış bulunan Sosyal Psikiyatri Klinikleri vasıtasıyla akıl hastalıklarının başlangıcında tesbit ve tedavisi yoluna gidilmesidir.

Kurumun kapasitesi 36 olup; herkesin mustakil bir odası vardır. Sanık ile ilk teması kurum doktoru yapmakta ve etraflı bir kontrol söz konusu olmaktadır. Sanıkla yapılan ilk temas oldukça önemlidir. Doktorla yapılan bu temasta belirecek itimad havası içerişinde olumlu çalışma-

rın yapılmasına olanak sağlanmaktadır. Sanıkla temas eden ikinci şahıs ise, sosyal tedavici olarak vasıflandırılan memurdur. Anılan memur tarafından sanığın hücresinde hemen hemen her gün temas kurulmakta ve memur haftada iki defada şahsın gelişimi hakkında idareye bilgi vermektedir.

Kurumda ayrıca psikolog ve pisikiyatristler ile sosyal hizmet uzmanları yer almaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, hastanın geldiği cemiyete giderek kişinin sosyal öz geçmişi hakkında rapor hazırlanmakta; psikiyatrist ve psikologlar haftada bir defa hastalarla konuşma yapmaktadırlar.

Kurumda yürütülen müşahade sonucu bir rapor hazırlanarak mahkemeye gönderilir ve bu raporda cezai sorumluluğada değinilir. Sanığın mahkûmiyeti halinde, hasta suçlu kurum bünyesinde bulunan ayırma merkezine gönderilir .

Hükümlülerin Müşahade ve Sınıflandırılması

Hükümlülerin sınıflandırılması, sayıları 15 i bulan mahalli seçiciler tarafından yapılmaktadır. Bu kişiler, suçlu hakkındaki sosyal ve psikiyatrik raporu okuyup; suçlu ile görüşme yaptıktan ve özel durumlarda hükmün verildiği yer savcısı ile temas kurduktan sonra seçim raporunu Adalet Bakanlığına göndermektedir. Hükümlünün sınıflandırılacağı kurum bakımından isteğine geniş yer verilmektedir. Hükümlünün arzu etmediği bir kuruma sınıflandırılması halinde hükümlünün Bakanlık bünyesinde yer alan Merkezi Müşavere Kuruluna itiraz edebilme hakkı vardır. Kurulun vereceği karar kesindir.

1962 yılından itibaren La Hey'de Milli Ayrıma Merkezi hizmete girmiştir. Bu merkeze mahalli seçiciler tarafından problemli görülen suçlular gönderilmekte ve merkezde görevli bulunan psikolog, psikiyatrist ve sosyal hizmetler uzmanlarından kurulu bir timle suçluların müşahade ve ayırma işlemi yürütülmektedir. Bu merkezde yapılan müşahadede, kişinin neden suç işlediği araştırılmakta ve kişiler üzerine yapılan incelemeler sonucu beliren bulgular değerlendirilmekte; Cezaevleri İdaresine cezaevlerinin sınıflandırılması ve tretman konularında tavsiyelerde bulunulmaktadır. Merkezde, yüksek seviyedeki istatistiki değerdirmeleri yapılabilmek için bir komputer bulunmaktadır.

Danışma ve Araştırma

Cezaevi sisteminin içerdiği sorunların giriftliği göz önüne alınarak siyeset kararlarının alınması ve ana eğilimlerin değerlendirilmesi için uzmanların tavsiyelerine dayanmak ihtiyacı zorunlu görülmüştür.

Bu alanda, Cezaevi İdaresi için Merkezi Danışma Konseyi, Suçlu Psikopatların Bakımı İdaresi, Probation ve İnfaz Sonrası Bakım İdaresi devamlı olarak danışma organı olarak görev yapmaktadırlar. Ek olarak, sayısız komiteler ve çalışma grupları, gerekli görülen değişiklikler ve siyaset yapımındaki gelişmelerin gözden geçirilmesi konularında zaman zaman veya istenildiğinde mütalâa vermektedirler.

Cezaevi İdaresinde yer alan Araştırma ve Danışma Bürosuda özel araştırmalar yaparak siyasetin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, Adalet Bakanlığı Siyaset Araştırma Komitesinin önerisi üzerine ceza siyeseti için önemli olan konulardaki araştırma projeleri için para tahsisiside yapılmaktadır. Cezaevi İdaresinin bu araştırmalardaki payı yalnızca kurumsal olanakları sağlamakla kalmayıp, araştırmalara aktif katılımı ve araştırmaların siyaset yapımına yararlı olabilecek bulguları ortaya koyabilmesine dikkat edilmesini kapsamaktadır.

Sonuç

Cezaevi idarecileri tarafından infazın mümkün olduğu kadar bireyselleştirilmesine, özel bir öz geçmişe sahip olan bir kişiye hükmedilen hürriyeti bağlayıcı cezanın kişinin normal cemiyete dönüşünü hazırlamak üzere en iyi olanakları bünyesinde bulunduran bir kurumda infazına çalışılmaktadır. Bu önerme, personelin hükümlülere devamlı şekilde dikkat etmeleri ve sistematik bir rehberlik göstermelerini, kısaca sağlıklı bir tretman yöntemi uygulamalarını gerektirmektedir. Bu yöntem, disiplin memuru ve grup liderlerinin hükümlülerle çalışma, eğitim, spor, beden eğitimi, aktif ve pasif eğlence faaliyetlerindeki ilişkilerinde kendini göstermektedir. Personelin görevlerini yerine getirirken uzman personelin yardım ve desteğine ihtiyacı belirgin olup; bu tür yardım, uzman personelin kurumdaki rolünün önemli bir yanı olmaktadır. Kuşkusuz, uzman personelinde zaman zaman diğer personelin tecrübeleri ve sorunları hakkında bilgi edinmeleri gerekli görülmektedir. İki grup personel arasında ön görülen bu tür ilişkiler, birkaç yıldan beri bazı cezaevi idarelerinin modernleştirilmesi sürecinde temel öğe olarak ele alınmıştır. Cezaevi idaresi için önerilen yeni yapıtın ana hatları aşağıdaki şemada gösterilmiştir:

Modern gelişmeler, bu yeni cezaevi idaresi yapıtı başlangıç olarak ele alınarak, cezaevi kurumundaki genel havanın geliştirilmesi, uzman personelin kuvvetlendirilmesi, grup liderleri tarafından yöneltilmek üzere hükümlülerin küçük gruplara ayrılması ve kurumlarda yürütülen sosyal hizmet çalışmalarının genişletilmesi alanlarına yönelmiştir. İnsancıl tretman ilkelerine karşın, hükümlünün cezaevine girdiğinden daha iyi bir insan olarak cemiyete dönüşünü sağlayacak ve belirgin bir tanıma erişmiş yollar saptanmamıştır. Hükümlünün olumsuz bir çok yanları olduğundan tretmanın herşeyden önce bu yanları gidermeğe yönelik olması gereği benimsenmiştir.

Hollanda'da hürriyeti bağlayıcı cezaya daha az müracaat edilmekte ve uzun süreli olan cezalar yerine kısa süreli olanlar uygulanmakta; kısa süreli cezalar ise, cezaevi dışı tedbirleri ile giderilmeğe çalışılmaktadır. Gelecek için ön görülen **amaç, hürriyeti bağlayıcı cezaya son bir çare olarak başvurulması (cemiyet için tehlikeli olan suçlular için) ve diğer hallerde, sorunların doğumuna etkili olan faktörlerin cemiyet içerisinde çözümlenmesi yoluna gidilmesi şeklinde belirlenmiştir.**

MAHKEMELERCE TARİFEYE DAYANILARAK HÜKÜM ALTINA ALINAN VEKÂLET ÜCRETLERİ

Tahsin TÜRKÇAPAR
Kozan Ağır Ceza Mahkemesi Üyesi

KONU :

1136 Sayılı Avukatlık Yasa'sının yürürlüğe girmesinden bu yana, mahkemelerce «tarifeye» dayanılarak hüküm altına alınan «Maktu» ve «Nisbi» Vekillik ücretlerinin dâvadaki taraflar adına mı? yoksa Vekil (Avukat) adına mı? hükmolunması gerektiği uygulamada yanlış anlamalara yol açmaktadır.

Bu yanılgıların kaynağı sözünü ettiğimiz Avukatlık Yasa'sının 164. Md. sinin son fıkrasıdır. Konuya açıklık vermek düşüncesile bu fıkraya aynen yazmayı faydalı görüyoruz.

Av. Yasası, Md: 164 - Fıkra Son:

...Avukatla iş sahibi arasında aksine yazılı sözleşme bulunmadıkça tarifeye dayanarak karşı tarafa yüklenecek Avukatlık ücreti Avukata aittir.

Uygulamada, iş sahipleri ile vekilleri arasında «Ücret sözleşmesi» yapıldığının misalleri çok az görülmektedir. Bu nedenle çoklukla «Ücret sözleşmesi»nin olmadığı öngörülmek konuyu incelemek istiyoruz. Ayrıca incelemenin açıklık kazanması için «Hukuk Dâvaları» ve «Ceza Dâvaları» şeklindede bir ayrımın yapmayı gerekli sayıyoruz.

1 — HUKUK DAVALARI YÖNÜNDEN SORUN:

Hukuk Yargılama Usulü Yasa'mızın 423. Md. si, «Mahkeme giderleri»nin neler olduğunu kesinlikle belirtlemiş, bu arada anılan maddenin 6. bendi «Vekil ücretleri» nin yargılama giderlerinden bulunduğunu hiçbir yanlış anlamaya yer vermiyecek bir açıklıkla hükme bağlanmıştır. Buradan varılan sonuç; «Vekillik ücretleri»nin «Mahkeme giderlerin»den sayıldığıdır.

Aynı Yasa'nın 417. Md. si kural olarak, mahkeme giderlerinin taraflardan alınacağını hüküm altına almıştır. Anılan Yasa'nın bu iki hükmü bir arada gözönünde bulundurduğu takdirde; yargılama giderinden sayılan «Vekillik ücretleri»nin tarafların vekilleri bulunan şahıslar adına değil, taraflar adına hüküm altına alınması gerektiği sonucuna varılmaktadır.

1136 Sayılı «Avukatlık Yasası»nın 164. Md. nin son fıkrası hükmü, yukarıda anılan yasa hükümleri gözönünde bulundurularak değerlendirilse, yasa koyucunun buradaki gereğinin «Vekil» ile «Müvekkil» arasındaki iç ilişkiyi düzenlemek olduğu sonucuna varılmaktadır. Nitekim, 3499 sıyılı, yürürlükten kalkan eski Avukatlık Yasası'nın Avukat ücretleri ni düzenliyen (128) den 134. Md ye kadar olan hükümleri) maddelerinde bu iç ilişkiyi düzenliyen bir kesin hükme rastlamak olanağı yoktur. Yasa koyucuyu böyle açık bir hüküm koymaya zorlıyan nedenlerden birisinin de eski yasadaki karşıklığı açıklığa kavuşturmak olduğu kanısındayız.

Konuya ilişkin Y. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin son kararlarından birinden kısaca söz etmek istiyoruz. (X)

Yüksek Daire bu kararında:

«Her ne kadar 1136 sayılı Avukatlık K. nun 164. Md. de, aksi kararlaştırılmadıkça mahkemece takdir edilen vekâlet ücretinin vekile ait olacağı hükmü mevcut isede, bu, vekille müvekkil arasındaki ücret dâvasında nazara alınması gereken ve iç münasebeti ilgilendiren bir hususdur. Öte yandan dâvada taraf olmayan kişi yararına yargılama gideri cümlesinden bulunan vekâlet ücreti takdiri usulün 417. Md. sine aykırıdır. Bundan başka dâvalının vekile vekâlet ücreti ödemeye mecbur bulunması, onun gerçek alacaklısına karşı kullanacağı takas ve benzeri savunma haklarını da ihlal etmiş olur.» denmekte ve mahkeme kararı bu nedenlerle bozulmaktadır.

Yüksek dairenin bu kararı neticeten yukarıda belirlemeye çalıştığımız görüşümüze uygun düştüğünden, kararın eleştirisini bu görüşten olmıyanlara bırakıyoruz.

II — CEZA DAVALARI YÖNÜNDEN SORUN:

Hukuk Yargılama Usulü Yasası hükümlerine göre ileri sürdüğümüz görüşün aynını, Ceza Yargılama Usulü Yasası hükümleri karşısında da ileri sürmenin doğru bir yargı olacağını düşünmekteyiz. Ancak; sözünü

(X) — Yargıtay 2. H.D. 14/10/1971 Gün. E: 5238 - K: 5853. Resmi Kararlar Dergisi - Aralık - 1971 Tarih - Sayı: 12. Sh: 430.

ettiğimiz bu yasada «Yargılama giderleri»nin neler olduğu, Hukuk Yargılama Usulü Yasası gibi kesin bir hükümle belirlenmiş değildir. Böyle olmakla beraber, 25/5/1957 Gün ve 16/4 sayılı «Tevhid-i -İçtihat» kararı bu yasa hükümlerinin uygulanması yönünden de «Vekillik Ücreti» 'nin «Yargılama giderlerinden» sayılmasını hüküm altına almış bulunmaktadır. Bu nedenle Ceza Dâvalarında dahi vekillik ücretinin yargılama giderlerinden sayılarak, tarife gereğince hüküm altına alınacak «vekillik ücreti»nin şahsi dâvacı veya sanık adına hükmolunması gerekeceği görüşündeyiz. Ceza dâvalarında sanıkla müdafi, veya şahsı dâvacı ile vekili arasındaki ilişkiyi, Kukuk Dâvalarındaki vekil ile müvekkil arasındaki ilişkilerle aynı saymamayı gerektiren bir takım Hukuki ayrılıkların varlığı nazari olarak ileri sürülebilir. Konumuz bu ayrıntıları incelemek olmadığından, sorun yönünden, Hukuk ve Ceza Dâvaları için bir ayrılık düşünmüyoruz. Bu nedenle neticeten; Ceza Dâvalarında da hüküm altı alınan ve «Yargılama gideri» sayılan «Vekillik Ücreti»nin sanık veya şahsî dâvacının vekilleri adına değil, kendileri adına hüküm altına alınması gerektiği kanısındayız.

Konuya ilişkin Yüksek Yargıtay Ceza Dairelerinden çıkmış kesin bir karara şu ana kadar rastlıyamadık. Konuyu kısmen aydınlattığını sandığımız Y. Yargıtay 5. Ceza Dairesinin bir kararından (X) söz etmek istiyoruz.

Yüksek Daire bu kararında:

4792 Sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu K. nunun 1/2/ Md. sine göre kurum mali ve idari bakımdan özerk tüzel kişiliği haiz bir devlet kurumudur. Aynı K. nun 6/son Md. si 657 sayılı K. nun 1327 sayılı K. la değiştirilen 237/1 Md. sile kaldırılmış ve kurumun Hukuk müşavirliği mensupları da dahil olmak üzere bütün memurları 657 sayılı K. nun muaddel 1/2. ve 146. Md. leri gereğince bu kanun hükümlerine tabi tutulması ve ücret veya maaşından başka hiçbir menfaat sağlıyamıyacakları kabul edilmiştir. Bu hükümler karşısında Avukatlık K. nun 164. Md. sinin son fıkrasının uygulanması mümkün olmadığı nazara alınmıyarak vekalet ücretinin müdahil sosyal sigortalar kurumu yerine, kurum vekiline ödenmesine karar verilmesi»ni yolsuz görerek, mahalli mahkeme kararını bozmuştur.

Y. Yargıtay Dairesinin gösterdiği gerekçeye katılmama olanağı yoktur. Ancak bu karar, yukarıda belirlemeye çalıştığımız gibi «Hukuk dâ-

---

(X) — Yargıtay 5. C.D. 7/6/1971 Gün. E: 2449 - K: 2434. Aynı Dergi - aynı sayı. Sh: 118. (Kozan İcra Hâkimliğinin bir kararının düzeltilerek onanmasına ilişkindir.)

vaları» ile «Ceza Dâvaları» arasında bu konuda bir ayrım yapmayı gerektirecek bir gerekçeyi hatırlatıyor kanısındayız. Zira; biraz önce andığımız Hukuk Dairesinin «Bozma gerekçesi» ile «son olarak sözünü ettiğimiz Ceza Dairesinin «Bozma gerekçesi» birbirinin aynı değildir. Ceza Dairesinin bozma kararı gerekçesi okuyanlarda başka bir izlenim uyandıracak niteliktedir. Hadisede lehine vekillik ücreti hüküm altına alınan kişi (Avukat) 657 ve 1327 sayılı yasalar uyarınca «Memur» sayılan kimselerdendir. Bu nedenle gerekçe doyurucudur. Ancak, lehine vekillik ücreti hüküm altına alınan kimse, şayet hadisede «Memur» sayılan kimselerden olmasaydı gene Avukatlık Yasasının 164. Md. sının son fıkrasının uygulanamıyacağını bu karar karşısında kesinlikle söyliyebilirmiyiz? Kanımızca Y. Yargıtay 5 C.D. nin sözünü ettiğimiz bu bozma kararının gerekçesi karşısında bunu rahatlıkla söylemek olanağı yoktur.

Çünkü andığımız Hukuk Dairesi Kararında gerekçe;

a —) Vekillik ücretinin Yargılama gideri olduğu,

b —) Yargılama giderlerinin taraflar adına hüküm altına alınması gerektiği,

c —) Aksi uygulamanın tarafların savunma haklarını (takas gibi) kısıtlayıcı v.s. görüşlerini kapsamaktadır .

Andığımız 5. C.D. nin gerekçesi ise, sadece, «Devlet memurları» yasası hükümlerinden söz etmektedir. Bu nedenle Ceza dâvaları yönünden biraz önce ileri sürdüğümüz görüşün, Y. Yargıtay Ceza Dairesince veya Dairelerince benimsendiğini kesin olarak söyleyemiyoruz.

İnceleme konusu yaptığımız soruna ilişkin olarak Y. Yargıtay İçra İflâs Dairesinin görüşünün de, 2. Hukuk Dairesinin yukarıda andığımız görüşüne ve gerekçesine uygun olduğunu, anılan dairenin benzer kararlarından kesinlikle anlamaktayız. (X)

SONUÇ:

İnceleme konusu yaptığımız soruna ilişkin olarak:

1 —) Gerek Hukuk Yargılama Usulü ve gerekse Ceza Yargılama Usulü Yasalarımızın konu ile ilintili hükümleri karşısında; «Vekillik Ücretleri» «Yargılama giderlerin»dendir.

(x) — Yargıtay İcra İflas Dairesinin 24/1/1972 Gün-E : 550-K : 713 sayılı kararı (Kozan İcra Hakimliğinin bir kararının düzeltilerek onanmasına ilişkindir.)

2 —) «Yargılama giderleri» nin taraflar adına hüküm altına alınması, anılan yasa hükümleri karşısında zorunludur.

3 —) Bu nedenlerle «vekillik ücretleri»nin vekiller adına değil taraflar adına hüküm altına alınması gerekir ve bu konuda 1136 Sayılı Avukatlık Yasası'nın 164. Md. sinin son fıkrasının uygulama olanağı yoktur. Bu fıkra ancak, vekil ile müvekkil arasındaki «Ücret dâvası»nda uygulanması gereken ve vekil ile müvekkil arasındaki iç münasebeti düzenliyen bir hükümdür.

Uygulayıcı olarak isteğimiz; yüksek Yargıtay Hukuk ve Ceza Dairelerinin (uygulamada birliğin sağlanması yönünden) sorunu aynı koşullar altında çözümlemeleri ve kararlarındaki «Gerçeklerin» Hukuk Daireleri Kararları gerekçelerine uygun olmasıdır.

TRAFİK KAZALARINDA KUSUR

Mehmet GÖKALP
Orhangazi C. Savcı Yard.

I. KAPSAMI ve TARİFİ :

Türk Ceza Kanununda ve diğer ilgili mevzuatta kusurun ne olduğu tarif edilmemiştir. Uygulamada daha çok bilirkişi beyanları ve içtihatlarla yetinilmektedir. Ama taksirin kapsamını ele almak, belirli bir tarife varmak, günden güne artan trafik dâvalarında bir zaruret halini almıştır.

Eski Roma hukukunda üç türlü kusur vardı:

a) Ağır kusur (kulpa lata); Failin ika ettiği neticesinin herkes tarafından tahmini mümkün iken, tahmin edilmeyerek ağır bir kusurun işlenmesi halidir. Kasıtla işlenen suçların, taksirle işlenen suçlardan ayırdedilmesinde bu tarif geçerli oluyordu.

b) Hafif kusur (Kulpa levis): Bir fiilin neticesinin tahmini, ancak normal düşünen, dikkatli, tedbirleri şahıslar tarafından mümkün olması halinde hafif taksirden bahsedilir.

c) Çok hafif kusur (Kulpa levssima): Çok dikkatli ve ihtimamlı kimseler tarafından sonucu tahmin edilebilen fiillerin işlenmesi halidir. Bu çeşit taksirle suç işleyenlerin cezalandırılmaması dahi düşünülmüştür ki kusurun en asgarisi veya yokluğunu göstermesi bakımından dikkati çekicidir. (1)

Modern hukukta taksirli suçlarda bir ayırım yapılmıyor ama kusurun derecesini tesbit, sanığa verilecek cezanın tayininde önemli bir rol oynuyor. Bunun içindir ki taksirle kastın ayrılmasında ceza adaleti bakımından zorunluk vardır.

Bir şahsın önceden tahmin etmediği bir neticenin husule gelmesinde dikkatsizliği, meslek veya san'atta acemiliği, veya tedbirsizliği iradî

(1) Bakınız: Anreas B. SChWarz, Roma Hukuku, 1952 sh. 9 (Ders takrirleri). E, Özdemir, Trafik Kazaları, 1969, shf. 6.

olarak varsa, o şahsın olayda kusuru var demektir. Bu itibarla taksiri tarif ederken:

Bir şahsın kendi fiilinin neticelerini iradî olarak önceden tahmin etmeden gerekli dikkat ve ihtimamı göstermemesi kusurunun varlığını ortaya koyar. Bu yönden taksirli suçlara «sonucu arzu edilmeyen suç» gözü ile bakılır. Zira fail, isteyerek, yani kasten o suçu işlememiştir, sırf gerekli dikkat ve ihtimamı göstermediği için arzu edilmeyen netice - fiil husule gelmiştir.

Bu açıklamalardan sonra taksiri:

Failin, kendisinden beklenen dikkat, tedbir ve ihtimamı sarf etmediğinden dolayı arzu edilmeyen neticenin husule gelmesine sebebiyet vermesi, şeklinde tanımlıyabiliriz.

Eğer fail, önceden aldığı tedbirlerle daha dikkatli, daha tedbirli olsaydı o fiil meydana gelmeyecekti. Ama gerekli dikkat ve ihtimamı göstermediği için - iradi olarak - fiilin husule gelmesine sebebiyet vermiş ve kusurlu duruma düşmüş olmaktadır.

Kusurun derecesinin tayini, failin göreceği ceza bakımından mühim olduğuna göre bütün mesele bunun tesbitine kalmaktadır. Çünkü olayda failin hiçbir kusuru yoksa hiçbir ceza görmeyecektir. Ama objektif mes'uliyeti devam edecek, tazminat hakkı yine doğacaktır. Artık modern hukuk objektif mes'uliyete gitmekte, sübjektif kusur - sırf faile izafe edilebilen kusurdan - uzaklaşılmaktadır.

II. KUSURLU HALLER

Kusurlu halleri Ceza Kanunumuz şu kategorilerde toplamış bulunuyor:

1) Tedbirsizlik,
2) Dikkatsizlik,
3) Meslek ve san'atta acemilik,
4) Nizamat ve evamir (nizamlara ve emirlere) ve talimata riayetsizlik.

Bu dört bölümden birinin ihlâli kusurun varlığını ortaya koyar. Hepsinin bir arada bulunması şart değildir, zira T.C.K. nun 455/1 nci fıkrasındaki her(veya) tabiri arasındaki fiilin her biri ayrı bir durumu göstermektedir.

geçici komisyonu hükümet tasarısının 9 uncu maddesini işkolu esası üzerine değiştirerek 11 inci maddeyi düzenlemiştir. (15)

Gerek işkolu seviyesindeki toplu iş sözleşmelerinde, gerekse iş yeri seviyesindeki toplu iş sözleşmelerinde toplu görüşmeye çağrı yetkisi üzerinde aynı mahiyette uyuşmazlık söz konusu olabilir.

1 — Aynı tarafı temsil iddiasında olanlar arasındaki uyuşmazlık:

Kanun uyuşmazlığın tarifini vermiştir. Dr. Mimaroğlu «Uyuşmazlık toplu görüşmeye taraf teşkil edenlerden her birinin kendi arasında çağrı yetkisi üzerinde çıkan ve mensup oldukları tarafı temsil ile ilgili olarak müsbet yahut selbi mahiyette tezahür eden bir anlaşmazlıktır» (16)

Bu tariftende anlaşılacağı üzere çağrıda bulunan işçi tarafı ise, aynı tarafı temsil iddiasında olan rakip teşekküller bu konuda hep birden temsil yetkileri olduğunu veya çağrıda bulunan işçi teşekkülü de dahil olmak üzere her birinin yetkili olmadığını ileri sürebilirler. İşveren tarafı bakımından aynı mahiyette uyuşmazlık söz konusu olabilir.

Uyuşmazlıkta itirazın konusu, çağrıda bulunan teşekkülün işçi çoğunluğunu haiz olmadığı yolunda olduğundan, yapılacak itirazlarla itirazı yapan teşekkülün yetkili kılınması değil, çağrıda bulunan tarafın yetkisinin kaldırılması istenilmelidir. (17)

a — İş yeri ile ilgili toplu iş sözleşmelerindeki çağrı yetkisi uyuşmazlıkları:

aa) 275 Sayılı Kanunun 11 inci maddesinin 1 nci fıkrası 1 nci cümleciği: «Belli iş yeri veya işyerleri için yapılacak toplu iş sözleşmeleri ile ilgili toplu görüşmelerde işçileri temsil bakımından, işçi sendikaları arasında yetki uyuşmazlıkları meydana gelebilir.» demektedir. İşçileri temsil bakımından çıkacak yetki uyuşmazlığında o iş yeri veya işyerlerinde birden ziyade işçi sendikası bulunması gerektiği tabiidir. Buradaki uyuşmazlıklarda işçi sendikalarının kendilerini yetkili görmeleri veya çağrıda bulunanda dahil olmak üzere hepsinin yetkisiz olduğunu ileri sürmeleri şeklinde olabilir.

---

15) Mimaroğlu S. K. - Sh. 19 (Millet Meclisi geçici komisyon raporu Sh. 14)
16) Mimaroğlu S. K. - Sh. 19
17) Çolakoğlu S. - Sh. 180

bb — İşverenleri temsil bakımından 11 inci maddenin 1 inci fıkrasının 3 üncü cümleciği gereğince, işverenler ve işveren sendikaları arasında yetki uyuşmazlığı doğabilir.

İşyeri seviyesindeki toplu iş sözleşmelerinde kendisini yetkili gören işçi teşekkülünün 12 nci maddenin 1nci bendinin 2nci fıkrası gereğince; toplu görüşmeye başlamadan en az altı işgünü önce Bölge Çalışma müdürlüğüne yazı ile başvurarak, aynı mahalde ve aynı işkolunda kurulu diğer işçi sendikalarının adreslerini gösterir listeyi alması ve bu listede yazılı sendikalara hangi işyerinde toplu iş sözleşmesi yapmak istediğini yazı ile bildirmesi ve varsa mahalli bir gazete ile ilân yapma mecburiyeti önemini burada gösterir. Bu şekilde yazılı bildirim ve mahalli gazete ilânı ile toplu görüşmeden haberdar olan işçi sendikası diğer tarafın yetkisine itiraz etmek imkanına sahip olacaktır. İşveren ve işveren sendikası içinde aynı durum bahis konusudur.

b — İş kolu ile ilgili toplu iş sözleşmelerindeki çağrı yetkisi uyuşmazlıkları:

aa — Kanun 11 inci maddenin 2 nci fıkrası ilk cümleciğinde: «Bir iş kolundaki iş yerlerini kapsamak üzere yapılacak toplu iş sözleşmeleriyle ilgili toplu görüşmelerde işçileri temsil bakımından işçi federasyon ve sendikaları arasında çağrı yetkisi konusunda uyuşmazlıkların doğabileceğini belirtmektedir. «Belli bir iş kolunda kendisini yetkili gören işçi teşekkülünün 12 nci maddenin 1 nci bendinin 1 nci fıkrası gereğince o iş kolunda kurulu başka işçi federasyonlarının veya sendikalarının adreslerini çalışma bakanlığından alarak bunlara yazılı bildirim yapması ve bunu Ankara, İstanbul ve İzmir'de çıkan birer gazetete yayınlaması mecburiyeti rakip teşekkülllerin toplu sözleşmeden haberdar olmaları ve neticede çağrı yetkisine itiraz edebilmelerini hedef tutar. (18)

bb — İşverenleri temsil bakımından rakip teşekküller arasında yetki uyuşmazlıkları çıkabilir. 11 inci maddenin 2 nci fıkrası 3 üncü cümleciğinde «İşverenleri temsil bakımından işveren federasyon ve sendikaları ile işverenler arasında çıkacak yetki uyuşmazlıklarından bahsedilmektedir.» Dr. Mimaroğlu «İş kolu seviyesindeki toplu görüşmelerde işverenler arasında çıkacak yetki uyuşmazlıklarından kanunun ne anladığını, anlamanın mümkün olmadığını, zira; işkolu seviyesindeki işverenlerin çağrı yetkilerinin bulunmadığını belirtmektedir.» (19)

---

18) Bu konuda izahat Av. Ünler. İst. Barosu Dergisi 1964 S. 8, Sh. 186
19) Mimaroğlu S. K. - Sh. 20

Gerçekten işkolu seviyesinde toplu görüşmeye işverenlerin çağrı yetkisi yoktur. İşverenler toplu görüşmeye sadece çağrılabilir. Bu durumda çağırma yetkileri olmayıp yalnız çağrılabilen işverenlerin rakip teşekküllerle böyle bir uyuşmazlığa girmesi mümkün değildir. Çünkü, münferit işverenlerin çağrı yetkisi olmadığından olmıyan bir yetki konusunda uyuşmazlıktanda bahsedilemez.

2 — İki Taraf arasındaki yetki uyuşmazlıkları:

Buna çağrıya muhatap olanın itirazıda diyebiliriz. Kanunda itiraz hakkında da bir tanımlama yoktur. Dr. Mimaroğlu «İtiraz taraflardan birinin diğer tarafın çağrı konusundaki yetkisi hakkına karşı ileri sürdüğü beyandır.» diye tarif ediyor. (20)

Tariftende anlaşılacağı üzere bu beyanı kendisine çağrıda bulunulan taraf yapacaktır.

Hem işkolu esasına hem de işyeri esasına göre yapılacak toplu iş sözleşmelerinin iki tarafı arasında bu şekilde itiraz olabilir.

a — İşyeri ile ilgili toplu iş sözleşmelerindeki çağrı yetkisi uyuşmazlıkları:

aa — 11 nci maddenin 1 nci fıkrasının 4 üncü cümleciğinde «İşçi sendikaları, işverenler ve işveren sendikalarının çağrı yetkisine itiraz edebilirler.

bb — 11 inci madde, 1 inci fıkrasının 2 inci cümlesinde «İşverenler ve işveren sendikaları işçi sendikaları arasındaki yetki uyuşmazlıklarına itiraz edebilirler. Sayın Mimaroğlununda belirttikleri gibi burada bir noktaya dikkat gerekir. Kanun 9 uncu maddesinde birlikte hareket eden işverenlere işyeri seviyesindeki toplu iş sözleşmelerinde toplu görüşmeye çağrı yetkisi verdiği halde, bunlara, işçi sendikaları arasında çıkacak yetkiye itiraz hakkı vermemistir. 9. uncu madde ile 11 nci madde arasında ahenksizlik mevcut bulunmaktadır. (21)

b — İşkolu ile ilgili toplu iş sözleşmelerindeki çağrı yetkisi uyuşmazlıkları:

aa — 11 inci madde, 2 nci fıkrasının 4 üncü cümleciğinde «İşçi federasyon ve sendikaları, işveren federasyon veya sendikaları veya işverenlerin toplu görüşmeye çağrı yetkisine itiraz edebilirler.»

---

20) Mimaroğlu S. K. - Sh. 20
21) Mimaroğlu S. K. - Sh. 22

bb — 11 inci madde 2 nci fıkra 4 üncü cümleciğinde « İşveren federasyon veya sendikaları veya eşverenler, işçi federasyon ve sendikalarının toplu görüşmeye çağrı yetkisine itiraz edebilirler.»

Görülüyorki kanun 11 inci maddenin ikinci fıkrasında işkolu görüşmeleri bakımından çağrı yetkisine muhatap olan tarafın itiraz hakkını açıkça belirtmektedir.

Yukarıdaki bentlerde incelenen husus, çağrıya muhatap olanın karşı tarafın yetkisine yapacağı itirazdır. Bundan başka, çağrıya muhatap olanın kendi yetkisine itiraz etmesi durumu vardır. Ki kanun bu ihtimali hiç nazara almamıştır. (22)

275 sayılı kanunun muhatabın yetkisizliğini ileri sürmesi ihtimalini hiç nazara almaması tatbikatta karışık haller doğurmaktadır. Uygulamada toplu görüşmeye çağrılan bir işveren bu konuda kendisinin yetkili olmadığını beyan ederek, çağrının kaidesine yapılamıyacağından bahisle reddetmiştir. Bunun üzerine işçi sendikası Çalışma Bakanlığına itirazda bulunmuş, Çalışma Bakanlığı da bu itirazı reddeden bir karar almıştır. Neticede mesele Yargıtaya intikal etmiş ve Yargıtay: « Çalışma Bakanlığının 11 inci maddenin 2 nci fıkrası hükmünce karar verilebilmesi; işçi federasyon ve sendikaları arasında işçileri temsil bakımından yetki uyuşmazlığı çıkması, yahut işveren federasyon ve sendikalarının veya işveren tarafından bu konuda Çalışma Bakanlığına itiraz etmiş bulunmasına bağlıdır. Olayda çağrı yetkisi bakımından itirazcı sendika ile diğer işçi kuruluşları arasında bir yetki uyuşmazlığı söz konusu değildir. Öte yandan sendikanın çağrı yetkisine karşı işveren tarafından Çalışma Bakanlığına yöneltilmiş bir itirazda yoktur. İtirazcı sendikanın Bakanlığa başvurması işverenin kim olduğunun belli edilmesini hedef tutan bir istek niteliğinde bulunduğundan, incelenmesi anılan hükümler uyarınca Çalışma Bakanlığının görevi dışındadır.» içtihadında bulunmuştur. (23)

Çağrıya muhatap olan tarafın haksuz olarak yetkisiz olduğunu ileri sürmesi halinde, çağrıda bulunan, karşı tarafın görüşmeye katılmaması üzerine grev ve lokavta gitme hakkını elde edecektir. Dr. Reisoğlu'na göre;«çağrıda bulunanın grev ve lokavta gidebilmesi için ilk önce karşı tarafın yetkili olduğunu herhangi bir makama tesbit ettirme zorunluğu yoktur. Ancak, ilgili işyerinin işvereninden başka bir kimseye müracaat

---

22) Oğuzman K. - Sh. 51
23) Orhaner B. - Sh. 60 (Y. 9. H. D. 23/8/1965 t. E. 7636, K. 11)

edilmesi ve itiraza rağmen greve gidilmesi kanunsuz grev teşkil eder.» (24)

3 — Yetki uyuşmazlıklarında itiraz süresi:

İtiraz müddeti hakkında kanunun 12 nci maddesinin 3 üncü bendinin 1 nci fıkrasında hüküm mevcuttur. Buna göre «Yukarıdaki bendler gereğince ilânın yapılmasından itibaren veya ilân yapılmıyorsa yazılıbildirimin yapılmasından itibaren 6 iş günü geçtikten sonra yetkisizlik itirazı dinlenemez» Kanunun burada aynı tarafı temsil edenler arasındaki uyuşmazlıklarda itirazın müddetinden bahsettiği ortadadır. Çağrıda bulunan teşekküle aynı tarafı temsil edenlerin itirazı, ilânın yapılmasından itibaren, ilân yapılmıyorsa yazılı bildirimin yapılmasından itibaren 6 iş günü içinde yapılması gerekecektir. İlân yapılmaması durumu işyeri sözleşmelerinde mahalli gazete yoksa bahis konusu olur.

Kanunda temas edilen itiraz müddeti, sûkutu hak müddetidir. Bu müddetin geçmesinden sonra yapılacak itirazlar nazara alınmaz. Kanun 12 nci maddenin 3 üncü bendinde «altı iş günü geçtikten sonra yetkisizlik itirazı dinlenemez.» diyerek bunu açıkca belirtiyor. Yargıtay'da bir kararında 275 sayılı kanunun 12 nci maddesine uygun olarak ilân ve yazılıbildiri şartlarını yerine getirerek yapılan toplu iş sözleşmesinin hükümsüz sayılmasını, 6 iş günü zarfında itiraz hakkını kullanmıyan sendika talep edemez diyerek bu sürenin hak düşürücü süre olduğunu belirtmiştir. (25)

Buraya kadar incelediğimiz husus çağrıyı yapanın rakip tarafları tarafından yapılacak itirazların bağlı olduğu süre ile ilgilidir. Acaba çağrının muhatap tarafını teşkil edenlerce yapılacak itirazlarda durum nasıldır? Kanunun 12 nci maddesinin 3 üncü bendinde bu konuda bir bahis yoktur. Bu durumda çağrının muhatabı olan tarafın itiraz için bir müddetle bağlı olmadığı düşünülebilir. O zaman muhatap taraf her zaman yetkisizlik itirazında bulunabilecektir. Örneğin toplu görüşmeye başlanıp devam olunduğu sırada muhatap tarafın yaptığı bir yetki itirazının karara bağlanıp tatbiki icap edecektir. Bu halde karışık bir takım neticelerin elde edileceği şüphesizdir.

---

24) Reisoğlu S. Sh. 144
25) Çolakoğlu S. Sh. 268 K. 272

Yargıtay 12 nci maddenin 3 üncü bendinin 1 inci fıkrasındaki itiraz müddetinin toplu görüşmenin tarafları arasında da uygulanacağı Fikrindedir. (26)

275 sayılı kanunun 11 inci maddesinin 16/7/1964 tarihli ve 503 sayılı kanunla değiştirilmesi halinde de, söz konusu müracaat süresi ihmal edilmiştir. Dr. Oğuzman'a göre; «İş yeri ile ilgili itirazın bölge Çalışma Müdürlüğü tarafından karara bağlanması, yazılı çağrı tarihinden başlıyarak üç işgünü ile, işkolu ile ilgili itirazında Çalışma Bakanlığınca karara bağlanmasında yazılı çağrı tarihinden başlıyarak altı iş günü ile sınırlandığına göre evveliyet icabı itirazın bu süre içinde yapılması gerekmektedir.» (27)

Kanaatımızca çağrıya muhatap olan tarafın yetkisizlik itirazını her istediği zaman ileri sürmemesi gerekir. İşin gereği ve sosyal ihtiyaçlar itirazın bir süre ile sınırlandırılmasını gerektirmektedir. Eğer itiraz hakkının bir süre ile sınırlandığını kabul etmiyecek olursak uzun süre devam eden toplu görüşmenin tam neticeye ulaşıp imza edilmesi safhasında karşı tarafın itiraz edebilmesi mümkün olacaktır. Bu hâl işveren tarafça istismara müsait olacağından dolayısiyle işçi haklarının uzun süre askıda kalmasına yol açacaktır. Ve neticede toplu görüşmelerden netice almak güçleşecektir. Bu bakımdan kanun koyucunun karşı tarafın itirazını süreye bağlamadığını düşünmek mümkün değildir. 12 nci maddenin 3 üncü bendinin 1 inci fıkrasındaki itiraz süresinin toplu sözleşmenin tarafları arasındaki yetki uyuşmazlıklarında da uygulanması gerekir.

İtirazın başlangıç müddeti bakımından tatbikatta bazı ihtilâflar çıkmıştır. Burada ihtilaf konusu, itiraz süresinin ilân tarihinden veya yazılı bildirim tarihinden itibaren işlemeye başlaması hususundadır. Burada iki ihtimal üzerinde durmak gerekir. Eğer önce yazılı bildirim yapılmış ve bu bildirim tarihinden sonrada ilân yapılmışsa, bu halde 6 işgünlük itiraz süresinin bu ilân tarihinden itibaren başlaması gerekir. Eğer önce ilân yapılıp, ondan sonra yazılı bildirim yapılmış ise, 6 işgünlük müddetin bu halde yazılı bildirim tarihinden itibaren hesaplanması gerekecektir. Her iki haldede altı işgünlük sürenin hesabında yazılı bildirim veya ilân tarihini takip eden günü başlangıç günü olarak kabul etmek gerekir.

---

26) Başarı O. - Sh. 36 (Y. 9. H.D. 11/7/1964 t. E. 4173, K. 4717)
27) Oğuzman K. - Sh. 51

Yukarıda incelediğimiz husus rakip teşekküller tarafından yapılacak itirazın süresinin başlangıcı hakkında, idi. Acaba çağrıya muhatap olan teşekküller tarafından yapılan itirazın süresinin başlangıcı ne zaman olmalıdır? Çağrıya muhatap olan tarafın yapacağı itirazda süreye bağlı olduğunu incelemiştir. Burada da rakip teşekküller için kabul ettiğimiz başlangıç müddetini aynen uygulamak gerekir. Dr. Reisoğlu, «Kanunun ilân yapılan hallerde yazılı bildirinin yapıldığını düşündüğünü bu sebeple itirazın başlangıç tarihi için ilân tarihinin kabul edildiğini belirtip, ilândan, yazılı bildirim yapılmadan rakip teşekküllerin haberdar olduklarını kabul etmek 12 inci maddenin hükmüne aykırıdır.» diyor. Ayrıca çağrının muhatap tarafınca yapılacak itirazında bildirim tarihinden itibaren başlaması gerektiğini ileri sürüyor. (28)

Yargıtay bu konuda her iki durumu da yansıtan kararlar vermiştir. 9. H.D. 14/8/1967 tarih ve E. 8597, K. 38 sayılı kararı ile «12 nci maddenin üçüncü bendinde her halde ilân ve bildirinin yapılmasının şart olmayıp, ilân yapılması halinde, ilân tarihinden itibaren altı iş gününün geçmesiyle itirazın dinlenemiyeceğinin açıkca anlaşıldığı, ilân gerçekleşmiş olduğuna göre ayrıca bildirinin yapılmamış olması itirazı haklı doğurmıyacağı...» sonucuna varmıştır. Yargıtay başka bir kararında; İstanbul 22 nci Asliye Hukuk mahkemesinin 20/10/1966 t., E. 967/1697, K. 967/1150 sayılı kararında belirtilen bildiri ve ilân şartlarına uymamanın kanuna aykırılık teşkil ettiğini hükmeden mahkeme kararını onayayarak ilk kararının aksine bir karar vermiştir. (29) Yüksek Mahkeme daha sonraki tarihli bir içtihadında işkolu seviyesindeki toplu sözleşmelerde kanunen gazete ilânı zorunlu olduğundan, bu halde itiraz süresinin hesabında bildiri tarihi değil gazete ile ilân tarihinin esas alınması gerektiğini belirtmiştir. (30) Görülüyorki; Yargıtay işkolu ile ilgili toplu iş sözleşmelerinde çağrıya itirazın başlangıç süresinin ilân tarihinden, işyeri seviyesindeki toplu sözleşmelerde de ilân yapılmayan hallerde yazılı bildirim tarihinden başlayacağını kabul etmektedir.

12 inci maddenin 3 üncü bendinin 2 inci fıkrasında toplu iş sözleşmesi yapılması halindeki itirazı ve bunun müddetini belirtmiştir. Bir işçi veya işveren teşekkülü diğer tarafı çağırarak bildiri ve ilân şartlarına uymadan toplu iş sözleşmesi yapmışsa, bu sözleşmenin taraflardan birinin yetkisizlik itirazı, sözleşmenin uygulanmaya başladığı günden itibaren altı iş günü içinde yapılabilir. Kanun «bildiri ve ilân şartlarına u-

28) Reisoğlu S. - Sh. 141, - 147
29) Çelik N. -Sh. 183
30) Çolakoğlu S. - Sh. 275 K. 278

yulmaksızın yapılmış olan toplu iş sözleşmesinin taraflardan birinin yukarıdaki bentler gereğince yetkisiz olduğu, sözleşmenin başladığı günden itibaren altı iş günü içinde ilgililerce yapılacak itiraz sonunda anlaşılırsa, bu sözleşme hükümsüz sayılır» demektedir.

4 — İtirazın Şekli:

Çağrı yetkisine karşı yapılacak itirazların yazılı olarak yapılması gerekmektedir. İtirazda bulunan taraf, itiraz dilekçesine, itirazın süresinde olduğunu, çağrıda bulunanın gerekli çoğunluğu haiz olmadığını kendisinin çağrı yetkisine esas olacak çoğunluğu bulunduğunu, işyerinin niteliğini ve iddiasını isbata yetecek derecede bütün belgelerini eklemekle mükelleftir. Ayrıca yazılı olarak yapılacak itirazın yetkisizlik sebebine dayandırılması zorunludur.

5 — Itiraz mercii ve itirazların çözüm yolları:

Kanun 11 inci maddesinde itiraz halinde başvurulacak makamı ve bu makamca itirazın çözümlenmesini açıklamaktadır. 11 inci maddenin tetkikatından kanunun itirazların çözümünde iki kademeli bir sistem getirdiği görülür. Buna göre birinci kademede itirazın yapılacağı ve karara bağlanacağı makam idarî mahiyettedir. İkinci kademede ise idarî makamın kararlarına karşı yapılacak itirazları çözümleyecek olan kazai bir makamdır. Çözümün ikinci kademede kazaî bir makama verilmesinin sebebini Millet Meclisi Geçici Komisyonu raporundan anlıyabiliriz. Şöyleki; «Komisyon toplu görüşmeye çağrı yetkisinin varlığı üzerindeki anlaşmazlıkların çözümlenmesinin mevcut bir hakkın izharı anlamını taşımasına binaen, bunların kazaî bir mahiyeti olduğunu müşahade etmiş ve bu itibarla bu anlaşmazlıklar hakkında verilecek idâri kararlara itirazların kazaî bir mercie yapılmasını Anayasamızın 114 üncü maddesi muvacehesinde zarurî görerek bu itirazların hâl merciini il hâkem kurulu (veya yüksek hâkem kurulu) yerine... mahkeme olarak tesbit etmiştir. Komisyon hâkem kurullarını teşekkül ve terettüp tarzları bakımından da kazaî mahiyette olmadıklarını dikkate alarak çözümü bunlara tevdi etmemiştir. (31)

Kanun itiraz makamını ve bunların çözümünü işyeri veya işkolu için yapılacak toplu görüşmelerde ayrı ayrı belirtmiştir.

---

31) **Mimaroğlu S. K. - Sh. 23**

a — İşyeri ile ilgili toplu görüşmelerde:

11 inci maddenin 1 inci fıkrasında bir işyeri seviyesindeki toplu iş sözleşmelerinde toplu görüşmeye çağrı yetkisi üzerinde çıkacak uyuşmazlık halinde, çağrıda bulunan tarafa yapılacak itirazların Bölge Çalışma Müdürlüğüne yapılacak yazılı başvurma tarihinden itibaren üç iş günü içinde karara bağlanacağını belirtmektedir. İtiraz eden Bölge Çalışma Müdürlüğü yerine Bakanlığa başvurmuş ve Bakanlıkta görevsiz olduğu bu konuda karar vermişse Bakanlığın bu kararına karşı yöneltilen itiraz Yargıtay'ca incelenemez. (32)

Bölge Çalışma Müdürlüğünün bu itiraz hakkında verdiği karara ilgililer, kendilerine yapılacak yazılı bildiri tarihinden başlıyarak üç iş günü içinde iş dâvalarına bakmakla görevli mahallî mahkemeye itiraz edebilirler. Bu itirazlar altı işgünü içinde seri muhakeme usulü ile kesin olarak karara bağlanır.

b — İşkolu ile ilgili toplu sözleşmelerde:

11 inci maddenin 2 inci bendi bir iş kolu seviyesinde ki toplu görüşme çağrısına itirazın Çalışma Bakanlığı'na yapılacağını ve Bakanlığın bu itirazı altı işgünü karara bağlayacağını belirtiyor. Çalışma Bakanlığının bu konudaki kararlarına, ilgililer, kendilerine yapılacak yazılı bildiri tarihinden başlıyarak altı işgünü içinde Yargıtay Başkanlığına itiraz edebilirler. Bu itirazlar Yargıtay'ın iş davalarına bakmakla görevli dairesi tarafından altı işgünü içinde kesin olarak karara bağlanır.

İşkolunda kurulu bir mesleki teşekkülün, bu iş kolunda kurulu işyerinden bir manzumeyi kapsayan işverenin bazı işyerlerini kapsayan toplu iş sözleşmesi yapma çağrısı iş yeri esasına göre bir çağrıdır. İtiraz merciide Bölge Çalışma Müdürlüğü olmak gerekir. (33)

Görülüyorki kanun 11 inci maddenin 1 ve 2 inci fıkralarında gerek Yargıtay'ın görevli dairesinin, gerek mahallî iş mahkemesinin kararlarının kesin olduğunu belirtmektedir. Bu ifadeden çıkan anlam, mahkemenin vereceği karar aleyhine hiçbir mercie başvurulamıyacağıdır. Yargıtay yetki itirazlarına ait söz konusu kararlar için temyiz yolunun kapalı olduğunu belirtiyor. (Y. 9. H. D. 24/2/1964 t. E. 1073 K. 970). Başka bir kararında da «bu kararlar bakımından iadei muhakeme yoluna gidilemez» demektedir. (Y. 9. H. D. 26/3/1964 t. E. 1807, K. 1726). (34)

---

32) **Başarı O. Sh. 32 (Y. 9. HD. 14/1/1964 t. E. 129, K. 160)**
33) **Çolakoğlu S. - Sh. 182**
34) **Orhaner B. - Sh. 57 - 58**

6 — İtiraz konularının çözümünde tatbiki gereken muhakeme usulü:

Kanun 11 inci maddesinde seri muhakeme usulünü öngörmektedir. Kanun çağrı yetkisine yapılacak itirazların çözümü bakımından normal yargı esaslarından işlerin en kısa zamanda sonuçlanmasını sağlamak için ayrılmıştır. Mahkeme bu itirazı evrak üzerinde inceliyerek karar vermek durumundadır. Uygulamada anlaşılmazlığı çözmeye yetkili Yargıtay dairesince uygulanacak usül, bu itirazların duruşmaya tabi mevattan olup olmadığı 9 uncu hukuk dairesinin bir kararında tartışma konusu olmuştur. 9 uncu Hukuk Dairesi 25/9/1963 tarih, E. 12605 K. 8498 sayılı kararında «Özetlenen itiraz konusu 275 sayılı toplu iş sözleşmesi grev ve lokavt kanunun 11 inci maddesinde sözü edilen (Çağrı yetkisi üzerinde uyuşmazlık) dan ibaret olduğu görülmektedir. Sözü edilen kanunun 11 inci maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesinde (bu itirazlar... 6 işgünü içinde kesin olarak karara bağlanır) denilmektedir. Bu sözlerden de açıkca anlaşıldığı üzere konu öncelikle belli süre içinde sonuçlandırılması gereken hallerden görülmüş, fakat Hukuk Uusulünde sözü edilen (dâva) niteliğinde olan uyuşmazlıklardan sayılmamıştır. 5521 sayılı kanun iş dâvaları için kolaylık, öncelik ve Yargıtay incelemelerinde iki ay gibi bu işe oranla daha uzunca bir inceleme süresi kabul ettiği halde, görüşme yetkisi üzerindeki uyuşmazlıklarda, 275 sayılı kanun olayın sosyal ve ekonomik düzen üzerindeki önemli etkilerini de gözeterek bu işleri (İtiraz) niteliğinde görmüş ve belli bir iş günü süresi içinde çözümlenmesini amaç tutmuştur. Bu amacın gerçekleşmesi için incelemenin evrak üzerinde yapılması zorunluluğu kabul edilmiş ve inceleme kâğıtlar üzerinde yapılmıştır.» demektedir. (35)

7 — İtiraz Konularının isbatı:

Mevzuatımıza göre çağrıda bulunanın yetkili olduğu asıldır. Bunun aksini iddia eden taraf bu iddiasını isbatla yükümlüdür. Kaideten isbat külfeti çağrı yetkisine itiraz edene aittir.

Çağrı yetkisine yapılacak itirazların kısa süre içinde neticelendirilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan itiraz eden taraf itiraz dilekçesine; işyerinin niteliğini ve itirazın süresinde yapıldığına dair belgelerini, itirazında haklı olduğunu ortaya koyacak bütün delillerini ve belgelerini eklemekle yükümlüdür. İtirazı tetkik edecek olan makam bu belgeleri toplamakla yükümlü değildir.

---

35) **Mimaroğlu S. K. - Sh. 24**

Yargıtay muhtelif kararında isbat külfetinin itiraz eden tarafa ait olduğunu ve itiraz edenin iddiasının hukuki gerçeğe uygunluğunu isbata yetecek yeterli belgelerini, itirazın süresi içinde yapıldığını tesbit bakımından tebliğ kağıtlarında dilekçeye eklenmesi gerektiğini ve Yargıtay'ın bu belgeleri toplamakla yükümlü olmadığını belirtmiştir. (36)

8 — Yetkisizlik itirazının hükmü ve neticesi:

Kanun 12 inci maddenin 4 üncü bendinde «İtiraz müddeti geçmeden veya itiraz kesin bir karara bağlanmadan toplu görüşmeye başlanamaz.» kuralını taşımaktadır.

Görülüyorki; toplu görüşmeye başlıyabilmek için önce gerekli itiraz süresinin geçmesi lâzımdır. Yetkisizlik itirazı toplu görüşmeleri kesici bir nitelik arzetmektedir. İtiraz ilgili mercilerce karara bağlanmadıkça toplu görüşmeye başlamak mümkün değildir. İtirazı tetkik eden makam itirazı haklı gördüğü ve yetkisizlik kesinleştiği takdirde yapılan çağrı hükümsüz kalacak ve yeni bir çağrıya lüzum hasıl olacaktır. İtiraz kesin olarak reddedilirse o zaman toplu görüşmeye başlanacaktır.

VIII — S O N U Ç :

Yukarıda 275 sayılı kanunun taplu görüşmeye çağrı ve yetki uyuşmazlıkları ile ilgili maddelerini inceledik.

Toplu iş sözleşmesinin yapılabilmesini sağlıyan toplu görüşmeye bir çağrı ile başlanmaktadır. Çağrının yapılabilmesi içinde çağrı yetkisinin olması gerekmektedir. Kanun 9 uncu maddesinde toplu görüşmeye çağrı yetkisi olanları işkolu seviyesinde ve işyeri seviyesinde bir ayrıma tabi tutarak ayrı ayrı belirtmiştir. Yine aynı madde de çağrıya uyma zorunluğu bulunmaktadır. Ancak çağrıya uyma zorunluğu olduğu halde çağrıya uymamanın müeyyidesi kanunda düşünülmemiştir.

Kanun 11 inci maddesinde çağrı yetkisi üzerindeki uyuşmazlıkları ve buna itirazı düzenlemiştir. Rakip teşekküller için 12 inci maddenin 3 üncü bendinde itirazı bir süreye bağladığı halde, çağrıya muhatap olan tarafın itirazın süresini belirtmemiştir. İtirazın incelenmesinde idarî ve kazai olmak üzere iki kademeli bir sistem kabul edilerek kazaî makam tarafından verilen kararların kesin olduğu belirtilmiştir. Ayrıca kazaî makamın itirazı en kısa zamanda çözümlenmesini gerektirecek hükümler mevcuttur.

---

36) Çolakoğlu S. Sh. 202 (Y. 9. H. D. 11/1/1966 t. 74, K. 3) ve Sh. 194 (Y. 9. H. D. 26/11/1963 t. E. 1711, K. 1584)

Toplu görüşmenin sosyal ve ekonomik düzen üzerindeki önemli etkilerini nazara alırsak, kanunun getirmiş olduğu sistemin yerinde olduğu sonucuna varırız.

275 sayılı kanunun değiştirileceği son yıllarda yetkili kişilerce açıklanmıştır. Yukarıda tafsilen açıkladığımız gibi, kanunda çağrı yetkisini ve yetki uyuşmazlıklarını tesbit eden maddelerde bazı konularda hüküm mevcut değildir. Yapılacak değişiklikle bu eksikliklerinde giderilerek tatbikatın vuzuha kavuşturulması yerinde olacaktır. 29/8/1972

ÖNALIM HAKKI ve ORTAK MÜLKİYET

M. Zeki MOLLAMUSTAFAOĞLU
Şarköy Hâkimi

Giriş: Taşınmazların devir hakkının kısıntıları arasında sayılan önalım hakkının kullanılmasında, uygulamada görülen aksaklık, bu müessesenin M.K. dan tamamen kaldırılmasını isteyenleri haklı çıkaracak bir düzeye varmış bulunmaktadır.

Ne varki, eski hukukumuzda ve özellikle Mecelle'de bu konu ayrıntılı olarak düzenlenmiş ve Medeni Kanun'da da geniş uygulama alanı bumuştur. Bu yönden toplum yapımıza uygun olarak yerleştiğini söylemek zorundayız. Gerçekten, paylı bir taşınmazın paydaşları her ne suretle olursa olsun yabancı bir kişinin bu yerde pay sahibi olmasını istemezler. Özellikle dede ve babadan kalan bir taşınmazın aynı ailenin malı olarak kalması büyük bir arzu olarak duyulur.

O halde, satılan payın, diğer paydaşlarca öncelikle satın alınması olanağını sağlayan yasa hükmü toplum yapımıza uygundur.

Konu: Önalım hakkının kullanılma koşullarına açıklık getirilmesi için, Medenî Kanunun yürürlüğe konulmasından bu yana altıyüzü aşkın Yargıtay içtihadı çıkmış ve birçok içtihadı birleştirme kararı verilmesi zorunluğu doğmuştur. Bu sonuç, müessesenin toplum yapımıza uygun hale getirilmesi için sürdürülen gayretlerin kanıtıdır. Aslında bu müessesenin kaldırılmasını isteyenler, önalım hakkının doğrudan doğruya kendisine değil, kullanılmasında görülen aksaklıklara karşıdırlar.

Biz bu yazıda, ortak mülkiyete konu olan taşınmazlarda önalım hakkının kullanılma koşulları üzerinde duracağız.

ÖNALIM HAKKI: Başkasına satılan bir taşınmazın veya taşınmazdaki payın, diğer bir kimse veya paydaşlar tarafından öncelikle satın alınması diye tanımı yapılan önalım hakkı M.K. nun 658, 659 ncu maddelerinde düzenlenmiştir. Bu hak yasadan veya sözleşmeden doğar. Ötedenberi Şuf'a Hakkı olarak ifade edilen bu müesseseye doktrinde ve son zamanlarda mahkeme içtihatlarında önalım hakkı ve türlerde yasal ve sözleşmesel önalım hakkı diye isimlendirilmekte ve

böyle önemli bir konunun yeni kuşaklar tarafından rahat ve iyi bir şekilde anlaşılması sağlanmaktadır. (Türk Medeni Kanunun Ön Tasarısı ve Gerekçesi, sayfa 698)

Sözleşmesel Önalım Hakkı ayrılırsa, bu hakkın kullanılması için önalımcı'nın (Şef'i) bu taşınmazda paydaş olunduğunun saptanması şarttır. Paydaşlık hali ise, payı mülkiyet veya orta mülkiyet şeklinde olur paylı mülkiyette önalımcı tek başına dâva açıp yürütebildiği halde ortak mülkiyette diğer paydaşların onayını almak veya miras şirketine bir mümessil tayin ettirmek ve bu usuli işlemden sonra dâvayı yürütme zorunluğu doğmaktadır. Bu yönden önce ortak mülkiyet durumunu eleştirmemiz gerekiyor.

Ortak Mülkiyet : Ötedenberi birçok anlaşmazlıkların doğmasına sebep olan ortak mülkiyet hükümlerinin, Medenî Kanun tasarısında daha belirgin ve açık hale getirildiğini görmekteyiz. Tasarının gerekçesinde, bu müessesenin M.K. daki birçok öteki kavramlara dayanak olduğu ve mülkiyetin düzenlenmesinde yararlı olduğu düşünülerek. M.K. da alıkonulmasının uygun bulunduğu ifade edilmiştir. Gerçekten, aynı tasarıda M.K. nun 581 nci maddesinin yeni düzenlenmiş şekli ile, uygulamada şikâyet konusu Miras Ortaklığı hükümleri kısmen islah edilmiş olacaktır. Ancak, bu tasarının ne zaman Kanunlasacağı bilinemediği gibi düzeltilmesi ve yeniden düzenlenme olanağı herhalde Yasama Meclisin'den kolaylıkla çıkacağı beklenemez. Bu olanağa ve tasarıda sürdürülen çabaya karşın ortak mülkiyet hükümlerinin toplum yapımıza uygun olmadığını iddia ediyoruz. Çünkü, yasa, kişilerin davranışını nizamlayan kurallardan oluşur. Oysa, toplumda ortak mülkiyete olanak tanıyan hiçbir davranış yoktur. Aksine, ortak mülkiyetin getirdiği son derece yorucu, kişileri usandırıcı ve hatta kişilerin zararına diyebileceğimiz işlemler vardır. Bununda ençok yasayı uygulayanlar tanık olmaktadır.

Bir Örnek: Diyelimki, orta mülkiyetin paydaşi, ortak mülkiyete konu olan taşınmazın paydaşı olarak bir miktar parayı ödünç aldı. Bu parayı karşılayacak başka taşınır ve taşınmaz malı yoktur. Süresinde borcunu ödeyemedi ve alacaklısına, işte malım al veya satarak paranı sağla demiştir. Bu taşınmazın diğer paydaşlarının onayı olmadan, başka deyişle, iştirak çözülmeden, borçlu paydaşın, taşınmazdaki payının ayrılıp satılması olanağı yoktur. Alacaklı, alacağını tahsil için Adli Mercilere başvurmak zorundadır. Bunun için önce İcra takibi yaptıracak ve borçlu hakkında aciz belgesi alacaktır. Bu belgeyi dayanak kılıp Mahkemeden yetki isteyip Taksim Dâvası açacaktır. Taksim dâvası için ayrıca veraset ilamı alacaktır. Taksim dâvasının yürütülmesi için, bu taşın-

maz üzerinde mülkiyet anlaşmazlığının bulunmaması gerekir. İmar ve ihyadan veya hudut komşularının taşınmaza haksız el atmalarından söz edilmiş ise, bu anlaşmazlıklarında birer ayrı dâva halinde çözülmesi zorunludur. Diyelim ki alacaklı bunlarıda sonuca vardırdı. Şimdi, taşınmazın tapudaki hududu ve yüzölçümünün, arazideki gerçek durumuna uygun bulunması koşuluna sıra gelmiştir. Eğer arazideki gerçek durumla tapuda taşınmazın gösterilen durumu uygun değilse alacaklı bu kez, tapu hudut ve yüzölçümünün düzeltilmesi dâvasını açmaya zorlanmış olacaktır. Alacaklı bu işi takipte azimlidir, bunuda halletti diyelim. Taşınmazın taksim dâvası sonunda satılmasına karar aldı. Ancak, henüz iş bitmiş değil... Satış memuru tayini, satış ilanları, satışa iştirak için teminat vermekte var. Ve satıştan sonra eğer alacaklı şanslı bir kişi olurda satışın iptali için bir dâva açılmaz ise, satış bedeli üzerinden kendi alacağını tahsil edebilecektir. Fakat ne kadar parayı... Alacaklı bütün bu dâvalar için yaptığı masrafı. Ve böylece yine eli boş dönecektir. Bütün bu dâvaların üstesinden gelen bir alacaklıyı biz henüz görmedik.

Şimdi, sormak gerekir? Ortak mülkiyetin toplum yapımıza ve kişilerin davranışına uygun bir müessese olup olmadığını. İktisadi kalkınmayı, toplumun düzenli yaşantısını, yasanın bu hükmü ile mi temin edeceğiz.

Gerçi, M.K. nun tasarısında (Madde 583) miras ortaklığında, ortak mülkiyetin iki yıl sonra payı mülkiyete dönüşmesi kabul edilmektedir. Belki bu hal örneğini yukarıya aldığımız uzun süreli çabayı azaltacaktır. Ancak, gerçek şudur ki, taşınmazlar miras bırakanın ölümünü sürdüren birkaç ay içinde mirasçıların fiilen taksimine uğrar. Mirasçılar bölüştükleri payı artık kendi malı diye kullanmaya devam ederler. Bu fiili durumu yasanında kabul etmesi ve bütün paydaşların taksim edilmiş bu taşınmaz için, birlikte hareket etmeleri zorunlu tutulmamalıdır.

ÖNALIM DAVASINDA ORTAK MÜLKİYET: Getirtilen tapu kaydında, önalımcının payı paylı mülkiyet halinde ise, taşınmazda paydaş olduğu belli olmuştur. ve paydaşın dâva açıp yürütmeye yetkili olduğu anlaşılmış olacaktır. Payların bir kısmı ortak mülkiyet halinde ise, diğer paydaşların onayını almak veya miras şirketine bir mümessil tayin ettirmek gerekecektir. Diğer paydaşların onayı veya mümessil tayinettirme, uygulamada ençok yakın olan konu olmaktadır.

Konuyu biraz daha açalım. Diyelim ki taşınmaz dört eşit paylı mülkiyet halindedir. Paydaşlardan biri M.K. nun yürürlüğe konulmasından sonra ölmüş ve altı mirasçı bırakmıştır. Taşınmazın geriye kalan üç pa-

yından biri, üçüncü bir kişiye satıldığında, ölmüş olan paydaşın altı mirasçısından herbiri tek başına önalım dâvasını yürütemiyecektir. Diğer beş ortak paydaşın onayını almak veya miras şirketine bir mümessil tayin ettirmek zorundadır. İşte biz önalımcıya yüklenen bu külfetin yersiz olduğunu söylüyoruz. Çünkü, dâva açanın paydaş olması dâva yeteneği için kâfi gelir. Payın bizzat kendisinin veya miras bırakanın olması önalım dâvasının esasına tesir etmez.

Bakınneler oluyor: Şimdi önalımcı bu dâva için diğer beş ortak paydaşın onayını almak veya müemssil tayin ettirmek durumunda bırakılmıştır. Ortak paydaşların hemen onay vermeleri beklenemiyeceği gibi, mümessil tayininde, mirasçılara tebliğat, mümessilin yeteneği konusunda zaman alıcı bir işlemdir. Bunun yanında, muvafakat için bilgilerine başvurulan ortak paydaşlardan biri, kendisininde bu taşınmaz için önalım dâvasını açma arzusu bulunduğunu bildirebilir. Bu paydaşın dâvaya katılması, önalımcının zararına oluşacaktır. Çünkü taşınmazın bir alıcısı daha çıkmıştır.

Diğer yönden, sonradan önalım hakkını kullanacağını bildiren paydaş ile, dâvayı açan paydaş, bu dâvada hasım durumuna düşeceklerdir. Örneğin, dâvayı açan paydaş, sonradan dâvaya katılan paydaşın bir aylık süre içinde bu dâvayı açmadığını ileri sürecek, diğeride bunun aksini savunacaktır. Süre ve satış bedelinde muvazaa konusunda taraflar mahkemeye her türlü delil getirmede serbesttirler. Yemin teklifine hatta resen yemine kadar bu deliller uzayabilir. Böylece asıl dâvalı ile olan anlaşmazlık sonraya bırakılacak ve iki ortak paydaştan, dâvaya sonra katılanın durumu tartışılacaktır. Ayrıca, asıl dâvalı bu konularda ikisininde iddiasını reddedince, bunlar birlikte savunmaya geçeceklerdir. Görülüyorki, dâvayı açan ve sonradan katılan, bir kısım iddiada hasım, bir kısmında dâva arkadaşı durumuna geçmişlerdir. Aynı dâvada bu durumu düzenleyen usuli bir hüküm, Yargılama Usulü Yasasında yoktur.

Bütün bunlar dâvayı uzatan usuli işlemlerdir. Önalımcı, taşınmazın satış bedelini mahkeme veznesine depo etmiştir. Taşınmazın kendisine ait olduğunu saptayan mahkeme kararını en kısa zamanda istemektedir. Dâvalı ise, devam eden bu dâva sebebiyle, taşınmazı gereği gibi kullana-

mamakta ve bu yer benimdirdiyememektedir. Taşınmazın satış bedelide taraflara hiçbir yarar sağlamadan mahkeme veznesinde yıllarca bekletilecektir. Böylece, dâvayı açan ve taşınmazı satın alan bu işe girdiğine pişman olmuştur. Yasaların kişilerin yararına ve toplum düzenine olanak tanıması böylemi sağlanacaktır.

SONUÇ: Önalım dâvasında, önalımcının hernesuretle olursa olsun taşınmazda paydaş bulunduğunun saptanmış olması, bu dâvayı açma ve yürütmek için gerekli ve yeterli kabul edilmelidir. Ortak mülkiyet müessesesinin de toplum yapımıza ve kişilerin gerçek davranışına uygun hale getirilmesi veya tamamen kaldırılması görüşündeyiz.

TERCÜMELER

Tercüme Eden : **Dr. Muzaffer GÜLDOĞAN**
Adlî Tıp Müessesesi ve
Meclisi Başkanı

Yazan: **Vernon B. Mountcastle, M.D.**
Professor Of Ohysiology and
Director Of The Degartment

617

Şahsın hayatını tehlikeye maruz kılan müessir fiilin niteliğinin araştırılması «ŞOK» II

Müessir fiil vasıf, karekter ve şekil bakımından her ne olursa olsun şok'a sebep olabilecek güçtedir.

Bu nedenle müessir fiilin niteliğinden ziyade; meydana getirdiği şokun derece ve sonucunun incelenmesi zorunludur.

Adlî yönden müessir fiil TCK. nun 456/2 maddesi kapsamı içinde mütalâa ediliyor ise şok'un araştırılmasına lüzûm kalmaz.

Şok failin iradesinden hariç bir sebeple, organik bir hastalık ile ilgili olmadığı, tefrik edildikten sonra müessir fiil ile meydana geldiği anlaşılmış olsa bile; TCK. 456/2 maddesi niteliğinde ağır bir şok tablosu olduğunun tesbiti ile şokun objektif bulgularının ve tıbbî delillerinin yeteri kadar açıklanması gerekir.

Şok sebebi her ne olursa olsun kendiliğinden veya tıbbî yardımlar ile tamemen ortadan kalkması mümkündür. (Kompanse şok)

Kompanse şoklar nedenine göre klinik, laboratuvar ve fizyo - patolojik olarak birbirlerinden farklı özel değişiklikler gösterirler.

Kendiliğinden veya tıbbî yardımlar ile iyileşmesi mümkün olmayacak derecede ağır şoklar (şok nedeni ne olursa olsun) klinik, laboratuvar ve fizyopatolojik olarak husule gelen değişiklikler hemen hemen, hepsinde aynidir. (Dekompanze şok)

a) Yukarıdaki açıklamanın ışığı altında müessir fiil ile meydana gelen şok; hafif değişikliklere sebep olmuş ise (Kompanse şoklar) bunların çoğunlukla hiçbir yardım yapılmadan kendiliğinden iyileşmelerinin mümkün bulunduğu göz önüne alınarak TCK. nun 456/2 maddesinin tatbiki düşünülemez.

b) Müessir fiil belirtisi hafif de olsa, meydana getirdiği şok organizmada çok derin değişikliklere sebep olmuş ve kilinik ve laboratuvar delilleri objektif olarak gösterilmiş ise TCK. 456/2 nin tatbiki icap eder.

Ş o k :

Şok birçok karakterstik belirtiler gösteren bir syndrom olarak tarif edilebilir.

Şokta deri ve dudaklar soluk ve kuru, ekstremite'ler soğuk ve yapışkandır. Rektal temparatör normalden düşüktür.

Çoğunlukla nabız süratli iplik gibi ve arter basıncı düşüktür; santrol sinir sisteminde; depression (etrafı ile ilgilenmeme, apati, stupor ve duygu bulanıklığı) veya huzursuzluk şeklinde belirtiler görülür. Susama ençok şikayet edilenidir, fakat hastalar şiddetli ve ağır yaralanmalarına rağmen ağrıdan şikayet etmezler.

İ d r a r :

İdrar azalmış (Oliguri) veya tamamen durmuştur (Anuri). Bu belirtiler ya kan akımının azalmış olmasının veya, kompansatuvar sempatik-refleks faaliyetinin, bir sonucu meydana gelir.

Ş o k t a : Deri, tükrük bezlerinde sempatik vaza - konstriksiyon sebebiyle kan akımı azalır, ve bu suretle derinin soluk ve soğuk olmasına sebep olur. Diğer taraftan kalp atımı azalması ile de barsak, böbrek gibi iç organlarda kan akımı azalmış olur.

Ayrıca; sempatik faaliyet taşikardiye, kalp atımı hacminin azalması ve terlemeye sebep olur, buna mukabil başka yerlerde sempatik vaza-konstriksiyon, serebral kan akımının azalmasına ve bunun neticesi tisü metabolizmasının bozulmasına sebep olur.

N o r m a l d e : Şok sebebleri :

a) Kalpte meydana gelen birçok değişiklikler,

b) Venöz kan akımının kalbe dönüşünde meydana gelen bozukluklar,

a) Kalp atımı hacmini regüle eden faktörlerde meydana gelen değişiklikleri, sonucu husule gelen şoklar.

b) Venöz kanın kalbe dönüşünü zorlaştıran hallerde kan volümü ile vasküler kapasite arasında Balans bozukluğu meydana çıkar, bu da kan volümünün azalmasına veya çoğalmasına sebep olarak şokla neticelenir.

Klasifikasyon:

Primer faktörlere göre şoklar :

I) (Hipovolemik - Oligemik) Şok,

A) Kan kaybı ile olanlar:
(Hemorrajik ve travmatik) Şok,

B) Plâzma kaybı (Debidratasyon - yanık) şoku,

II) **Kardiöjenik Şok:**

A) Kalp faaliyeti bozuklukları,
(Perikart tamponu)

B) Kalp boşluklarındaki zorluklar (Miyokart infarktüsü ve diğer akut kalp bozuklukları),

III) **Nörojenik Şok:**

A) Nöral etki ile damar değişiklikleri,

B) Hümeral etki,

a) Histamin,

b) Bakteri toksini,

c) Anafilaksi şoku,

Travmanın sebep olduğu, şok, şiddetli olmadığı zaman çeşitli telâfi edici makanizma ile şokun şiddeti azaltılarak dolaşım korunmuş olur. (Kompanze şok)

Şiddetli şok halleri şokun uzaması ile gerçekten dolaşımın devamlı olarak bozulmasında husule gelen şok telâfisi güç bir safhaya girmiş sayılır, (Dekompanze şok)

A) Kanamanın lokalize olduğu yerde; lokal koruyucu reaksiyon ilk korunma hattını teşkil eder. Bu olay yaralanmış damarda düz adale liflerinin kontraksiyonu damar hacmi ve çapının daralması ile başlar.

1) Damar yırtılmasına sebep olan direkt mekanik stimulasyon,

2) Yaralanan kısımdaki sensoriyel reseptürlerin stimulasyonu da septalik refleksin husulüne yardım eder,

B) En esaslı lokal reaksiyon kuagulum teşkilidir.

1) Yaralanan tissü hücrelerinden açığa çıkan maddelerde, kuagulumun süratli oluşumuna ve yırtık kısımda plaketlerin aglutinasyonuna yardım eder.

C) Yara şiddetli bir kapasitede ve emasyonal stress ile birlikte meydana gelmiş ise, sympathetico - adrenal faaliyetle meydana çıkan, kateko laminler pıhtılaşma zamanının kısalmasına yardım eder.

D) Ehemmiyetli derecede kan ziyanından sonra intra - vasülker kan tazyiki düşerek kuagulum teşekkülüne yardım eder.

E) Kan volümünü düzeltmek için yapılacak transfüziyon ise kan tazyikinin yükselmesine ve yarada kuagulumun yer değiştirmesine tekrar kanamaya sebep olur.

Diğer Şok Şekilleri:

Bunların ayırt edilebilmesi için çizilen şema (1) de gösterilmiştir. Burada; insanda meydana gelen nöro - dinamik değişikliklere özet olarak yer verilmiştir.

Bu değişik şoklarda genel olarak kan akımının azalması ve bunun neticesi staz (Anoxia) husulü hepsinde aynidir.

Bu kompansatuvar safhadaki bütün şok şekillerinde sempatik aktivasyon derecesi ve etkisi birbirinden çok farklıdır.

Bunlarda umumiyetle Karbon - Hidrat metabolizmasındaki bozukluklar ve aşikâr anerobik metabolizma husule gelir.

Kompanse şokun, dekompanse safhaya geçişi; ya kompansasyon yetersizliği veya zararlı etkinin uzun zaman devam etmesi ile meydana gelir, bu geçiş safhasında değişik şok şekilleri arasında nisbî bir fark olabilirse de, diğer faktörler hepsinde aynidir.

Travmatik Şok:

Şok'un derhal veya geç olarak (Kemiklerde kırık olsun veya olmasın) geniş adale yaralanmalarından sonra meydana çıkması travmatik şokun tipik arazıdır.

Vücut travması olarak adlandırılan bu yaralanma şekli, otomobil, endüstri kazaları ve harplerde çok görülür.

Vücut travmalarında şok'un primer sebebi tramatize olan kısımlardan kan kaybıdır.

Travmatik Şok : Umumiyetle zayi edilen kan miktarına adalelere yapılan kontüziyonun derecesine; adedine ve bu faktörlerin lokalizasyonuna tâbi olur (Şema 2)

Extremite kırıkları ile birlikte yaralanan şahısta kan volümü kırıkların şekline, adedine ve lokalizasyonuna göre değişiklikler gösterir.

1 — 3 ve daha ziyade extremite kırığı şok husule getirecek derecede kan volümünü azaltabilir. Bu arada yalnız başına pelvis kırığı ile derecede kan volümünün azalmasına sebep olur.

Kan volümünün azalma derecesi yaraların genişliği ile ilgilidir. Klinik bulgulara göre bildirilen şokun şiddeti kan volümü azalması ile orantılıdır. (Şema 3)

Orta derecedeki şok arazı kan volümünün % 100 den % 75 e veya % 80 e kadar düşme gösterdiği zaman husule gelir. (Reversible Şok)

Şiddetli şokta kan volümü % 60-65 düşmesi ile müşahade edilir. (Şema 3)

Travmatik şoklarda primer bozukluk travmatize olmuş kısımlardan meydana gelen kan kaybıdır. Şok olayının şiddeti her zaman yaradaki deliğin büyüklüğüne ve hatta aşikâr olan dış kanama miktarına göre değildir, deride hiçbir yara olmasa dahi şiddetli adale ezilmelerinde veya kapalı kemik kırıklarında kanın hasara uğramış sahalara fazlaca birikmesi ile şiddetli şokun meydana geldiği görülür. Bu hallerde hematom husule gelir, diğer taraftan aslında pek büyük ve derin olan hematom, deride ancak 1 cm. kadar bir sahada görülmesine rağmen damar dışı kanın adale içinde bir litreden fazla miktarda toplanmasına sebep olabilir.

1940 senesinden evvel yarada aşikâr bir kanama olmadığı halde görülen travmatik şoklar; kapiller sistemde plâzmanın damar dışı sızıntılarla kaybına ve netice olarak, hemo - konsantrasyona sebep olduğu, yaygın bir görüş olarak iddia edilirdi. Bu iddia II. Cihan Harbi başlangıcında yapılan detaylı araştırmalar ile red edilmiştir.

İlk önce; hemo - konsantrasyon ve devamlı olarak kan volümünde azalma travmatik şokun başlıca hususiyeti değildir. Şiddetli travmatik şokta hastada, hematokrikde ve plâzma protein konsantrasyonunda (Çoğalmadan ziyade) azalma olur. (Şema 3)

İnsanlarda vücut travmalarından sonra muhtelif zamanlarda incelenen kan volümü göstermiştirki, kan volümü azalması travma sırasında husulegelmektedir. Bundan sonra geçen saatler içinde ve şokun gelişmesi sırasında şahıs tamamen iyileşse veya ölse de Şema (4) de gösterildiği gibi kan volümünde plâzma protein konsantrasyonu ve hematokrit kıymetinde esaslı bir değişiklik olmaz.

Bundan başka kan volümünün azalması, kontüziyona uğrayan kısmın hacmindeki artış ile mukayese edilirse, kesinlikle görülürki, bu sonucun artışı ya ayni veya birinciden daha büyüktür.

Denilebilirki kan volümündeki azalma hasara uğrayan kısımda biriken likit miktarına tâbi olmaktadır.

Netice olarak : Travmatik ani şişlikleri (hematomların teşekkülünü) takip eden zamanda hasara uğrayan tissü devamlı surette ve ağır bir tempo ile volümünü arttırmakta iken, bu sırada kan volümünde aşikâr

bir azalma olmaz, çünkü bu esasda hasara uğrayan tissülerde biriken sızıntının sirküler kan içine absorbe edildiği ve likit nispetinin bu suretle yeteri kadar kompanze edildiği tesbit edilmiştir.

Bu sebepten, insanda travmatik şok esas itibariyle hemorrajik şokun bir şeklidir, kapillerden plâzma sızması fazla olmuş ise, azalan plâzma volümü - Cell volümünden daha fazla olacaktır. Halbuki travmatik şokta bunun tamamen tersi olur. (Şema 5)

Bu müşahadeler; eskiden kabul edildiği travmatik şok'un hususlünde, kapiller sızma ile olduğu kanaatinin doğru olmadığını, yani kompansatuvar hema - dilusiyonda bir bozukluk bulunmadığını ispatlar.

Bu kapiller sızma ancak yaralanan sahaya inhisar eder. Bu tıpkı herhangi bir yerinde komplikasyonsuz kanama olan vak'alarda fluidin ekstra selluler kısımlardan absorbe edildiği gibidir.

Yukarıda belirtildiği gibi insanlarda travmatik şok esas itibariyle hemorrajik şokun bir şeklidir.

Nöroğnik Şok :

Bazı şahıslarda kan görme ve bayılmaya sebep olabilen diğer faktörler, emosyonal bozuklukları davet eder.

Kalpte : Total atım hacmi bayılma esasında azalmaz. (Şema 1)

Sempatik kolinerjik sinirlerin eksitasyonu ile iskelet adaleleri damarlarında (arteria - venöz anastomozlarda) dilatasyon husule gelerek, adele kan akımının çok fazla artmasına ve bu suretle beyin kan akımının azalmasına sebep olur.

Splanknik sahada ve böbreklerdeki, damarların baygınlık sırasında biraz genişlemeleri de beyin kan akımı bozukluğunu dahada arttırır.

Bu sırada dairede vaza - konstriksiyon husule gelirse de, adale damarlarındaki genişlemeyi vaza - dilatasyonu kompanze etmeğe kâfi gelmez.

Nörojenik Şokta:

Total periferik resistans ve arter tazyiki düşer, fakat total kan volümü genellikle normal hudutlar içinde kalır. (Şema 1)

Bayılmada şahısta, santral sinir sistemi üzerindeki emosiyonel stimulusün etkisi çok kısa zamanda zali olur ve meydana getirdiği bozukluk hemen ortadan kalkar.

Nörojenik şok şiddet ve zaman bakımından diğer şok şekilleri ile mukayese bile edilemiyecek derecede hafiftir

Burada ayrıca kalpte Nöro - dinamik veya bazı hastalıklar ile meydana gelen kardiyak şoklar; yanık şoku, baktariyel şok (Emdotoksin şoku), Dehidratasyon şoku, Anafilakitik şok ve Radiyasyon şoku gibi hususî şok şekillerine değinilmemiştir. Diğer taraftan bugünkü anlamda hemorrajik şok ile travmatik şok arasında esaslı bir değişiklik tefrik edilmemektedir. Bütün bu şok şekilleri kompanze bir halde iken, yani insan hayatı için kesin bir tehlike meydana getirmedikleri safhada birbirlerinden farklı klinik ve laboratuvar değişiklikleri gösterirler isede, klinik olarak şok ağır ve derin bir safhaya vasıl olmuş ise bütün şok şekillerindeki laboratuvar bulguları hemen, hemen ayni karekter göstermeleri itibariyle bu safhada (Dekompanze) bunların birbirinden tefrikinden ziyade insan hayatını tehlikeye maruz kıldıklarına karar verilebilir.

Çeşitli şoklarda insan hayatını tehlikeye maruz kılan limit (Şema 1-5) de gösterilmiştir, bu hal travmatik şokta, üç sütûn halindeki bulgular ile kıyaslanabilir. (Şema 1)

Yalnız başına tansiyon düşmesi, nabız artımı veya yavaşlaması hatta kesin olarak miktarı tesbit edilmeyen kan kaybının V.S. şekilde klinik bulguların şokun insan hayatı için tehlike teşkil ettiğinin yeterli delili olamaz.

Ancak laboratuvar bulgularından mahrum da olsa klinik olarak ağır ve derin şokun saatler ve hatta günlerce uzaması ve yetersiz kan nakilleri ile iyileşmenin uzadığı hallerde, büyük kemiklerde 2 ve daha ziyade kırık ile birlikte görülen şoklar, veya yalnız başına pelvis kırıkları ile meydana gelen şokların insan hayatını tehlikeye maruz kılacak nitelikte oldukları düşünülebilir. Esasen bu gibi ağır travmalar TCK. nun 456/2 maddesi kapsamı içinde mütalâa edildiklerinden ayrıca şokun araştırılmasına lüzûm kalmaz.

Ancak hafif travmalardaki şokun ağırlık derecesinin; (Dekompaze şok şeklinin) araştırılması zorunludur. Çünkü : Bu devrede erken tedavi yapılmaz ise olay ölümle sonuçlanır.

Dekompanze şokun araştırılmasına misal olarak Wigger Metodu ile hemorrajik şokun dekompanze safhaya girme şekli aşağıda gösterilmiştir.

Kan volümü % 60-70 derece hizasına kadar, yani 30-40 kadar düşme göstermiş ise şok arazı kesin olarak meydana çıkar.

İki litre kadar kan zayi edilmiş ise ve arter basıncı en az 3 saat müddedle 40 mm. Hg. civarında kalmışsa ağır şok düşünülür.

Yeteri kadar kan nakledilmiş olmasına rağmen arter basıncında bir yükselme olmazsa ölümün meydana geleceğine işarettir. (İrreversible şok)

Ancak yeteri kadar kan nakli ile arter basıncı yükselebilmiş ise bu halde normovolemik şok olduğuna karar verilir.

Medical Physiology
Vernon B. Mountcastle, M.D. Volume : I
1968. The C.V. Mosby Company
Twelfth Edition
XII + 1054 + İndex

ŞEKİL: I

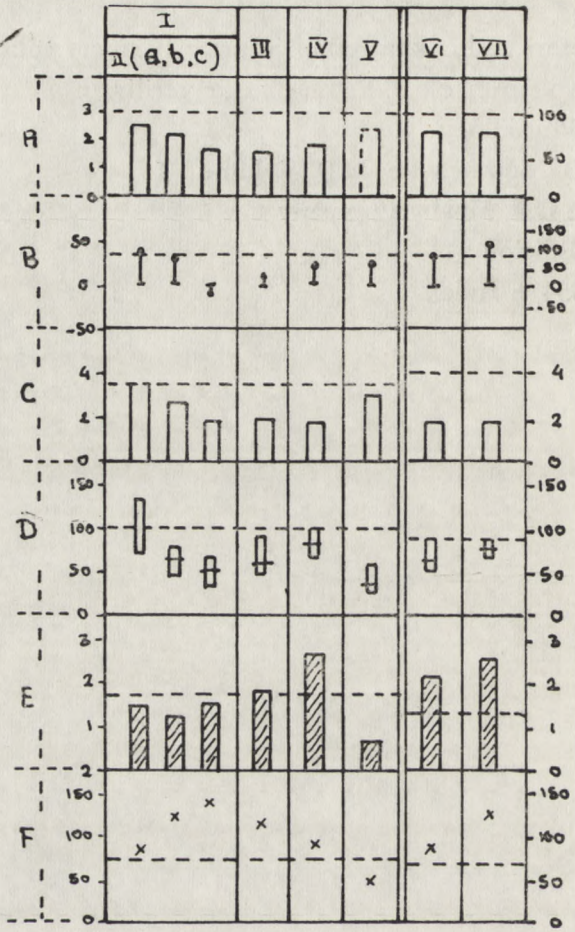

I. Vücut travması
II. a) Normal b) Orta derecede
c) Şiddetli Şoklar.
III. Hemorrajik Şok
IV. Yanık Şoku
V. Bayılma "
VI. Toksi infeksiyöz şok
VII. Myokardiyal sok
(infarktüs)

A. Kan volümü
B. Ven basıncı
C. Kardiyak indeks
D. Arter Basıncı
E. Total Periferik rezistans
F. Kalp atımı adedi.

ŞEKİL: II

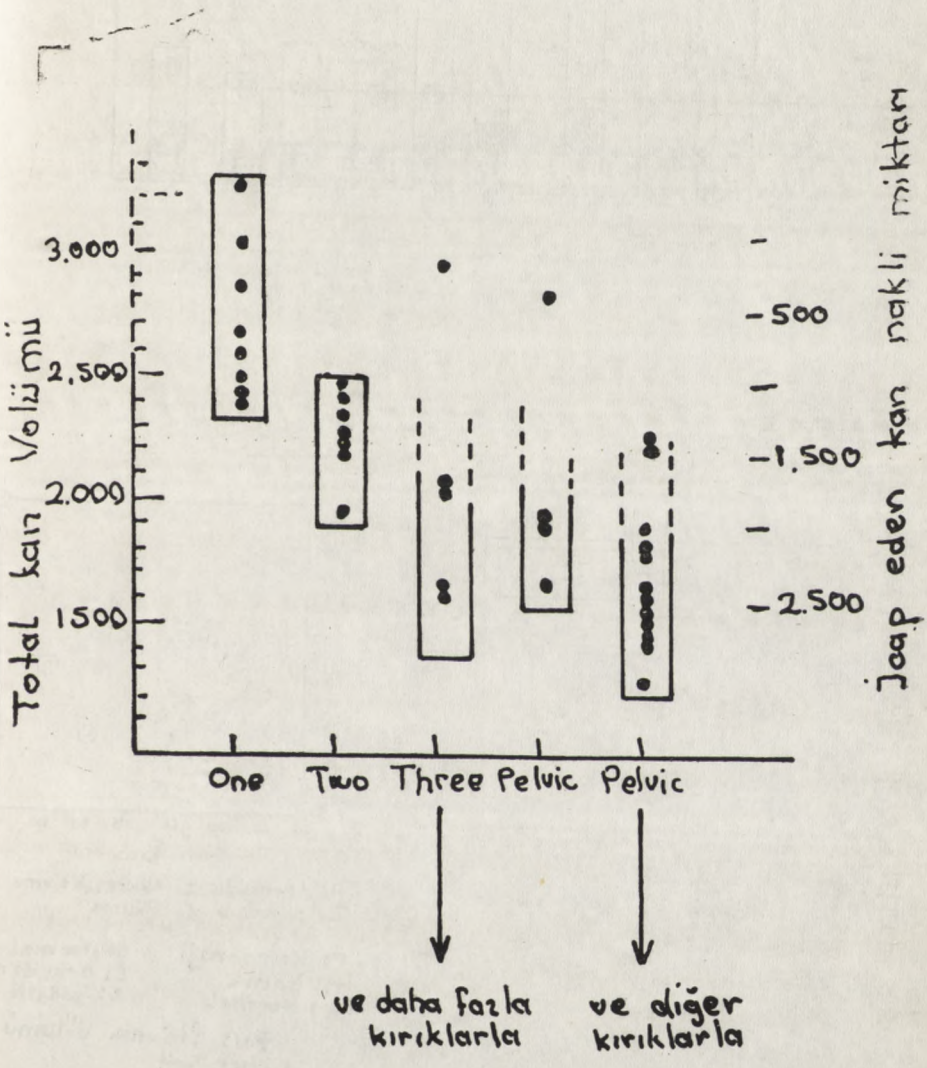
Total kan Volüjmü
3.000
2.500
2.000
1500
-500
-1.500
-2.500
Joap eden kan nakli miktarı
One
Two
Three Pelvic
Pelvic
ve daha fazla kırıklarla
ve diğer kırıklarla

ŞEKİL: III

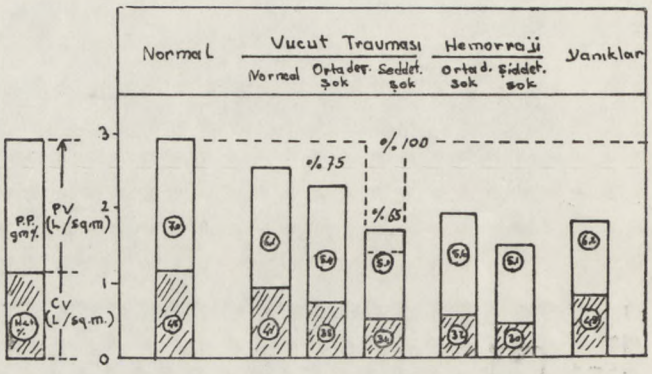

ŞEKİL: IV

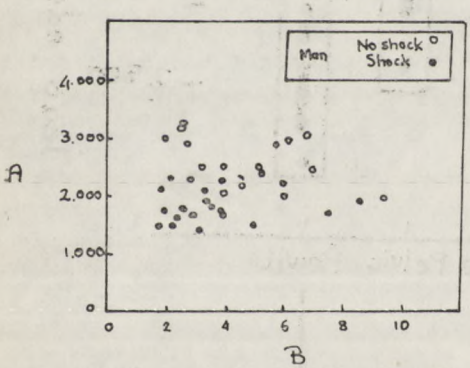

A: Kan Volümü B: Geçen saatler

ŞEKİL: V

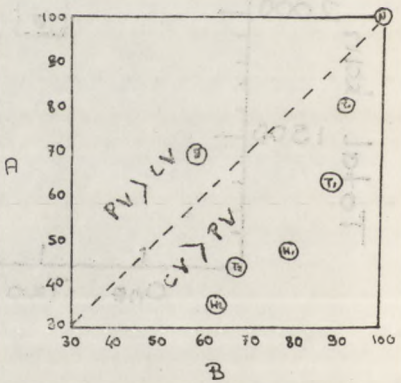

A: Normalde % Hücre Volümü
B: Normalde % Plâzma "

T: Hemorraji
H: Yanık
N: Normal

0: Normal
1: Orta derece
2: Şiddetli

PV: Plâzma Volümü
CV: Sell "

SATIŞTA OLAN ADALET BAKANLIĞI YAYINLARI

Zürih Şerhi Serisi	Fiyatı
Oser - Schönenberger (Çev : Prof. Dr. İ. Sungurbey) İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, 1964, Mad : 492 - 529	15.00
Oser - Schönenberger : (Çev : Prof. Dr. Fikret Arık) İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, 1966, Birinci Fasikül; Madde : 184 - 215	5.00
Bern Şerhi Serisi	
Becker : (Çev : Dr. Bülent Olcay) İsviçre Medenî Kanunu Şerhi. VI. Cilt : Borçlar Kanunu. I. Kısım : Genel Hükümler. Fasikül I : Madde 1 - 36. Ankara 1967	7.50
Becker : (Çev : Dr. Kemal Reisoğlu) İsviçre Medenî Kanunu Şerhi. VI. Cilt : Borçlar Kanunu. I. Kısım : Genel Hükümler. Fasikül II : Madde 37 - 63 Ankara 1968	7.50
Becker : (Çev : Dr. Osman Tolun) İsviçre Medeni Kanunu Şerhi. VI Cilt : Borçlar Kanunu I. Kısım : Genel Hükümler. Fasikül III : Madde 64 - 103 Ankara 1969	7.50
Yargıtay Kararları	
İçtihadı Birleştirme Kararları, Hukuk Kısmı,	
» » » » » 1955	75
» » » » » 1956	50
» » » Ceza Kısmı 1952	10
» » » » » 1953	25
» » » » » 1955	25
» » » » » 1956	25
» » » » » 1957	25
Yargıtay Kararları 1941 - 1942 Ceza Kısmı	3.00
» » 1944 » »	3.00
» » 1946 » »	2.50
» » 1949 » »	2.00
» » 1950 » »	3.00
» » 1951 » »	3.00
» » 1954 » »	2.50
» » 1955 »	2.50
» » 1959 » »	1.00
Hukuk Kısmı	
» » 1944 » »	3.00
» » 1945 » »	3.00
» » 1946 » »	2.50
» » 1948 » »	3.00
» » 1949 » »	2.00
» » 1951 » »	3.00
» » 1952 » »	3.00
» » 1955 » »	3.00
» » 1959 » »	4.00
Diğer Yayınlar	
Yargıtay Yüzüncü Yıl Dönümü Armağanı	30.00
» » » » » (Albüm)	60.00

Dr. Recai Seçkin : Yargıtay Tarihçesi, Kuruluş ve İşleyişi.	10.00
İsviçre Federal Mahkeme Kararları	1.00
» » » » 1946	1.00
Wieland : (Çev : İ. H. Karafakıh) Ayni Haklar, İkinci baskı, 1949, Cilt : 2	7.50
Wahl : (Çev : K. Berker) Deniz Ticareti Hukuku, nazarî ve ameli 1948	3.00
Bustamente Sirven : Hukuku Hususiyei Düvel Kanunu Projesi, 1930	50
Vehbi Yekebas : Suç ve Suçlunun Taaddüdü ve Cürme İştirâk, 1952	1.50
Dr. Recai Seçkin : 1964 - 1965 Adalet Yılını Açış Söylevi.	50
Seçim İşlerinde İtiraz ve Şikâyetler Klavuzu. (T. C. Yüksek Seçim Kurulu Yayınlarından), 1964	2.50
Esbabı mucibeli Avukatlık Kanunu ve Talimatnamesi, 1939	50
Kerdaniel : (Çeviren : Rasih Yeğengil) Şahitlik ve Şahidin Psikolojisi, 1937	50
Ceza Hukukunu tevhid birinci beynelmilel konferansı. Varşova, 1 - 6 İkinci teşrin 1927. Konferans vesikaları. Çeviren : Mustafa Nuri Devres	8.00
Ceza Hukukunu tevhid üçüncü beynelmilel konferansı. Bürüksel, 26 Haziran 1930 Konferans vesikaları, Çeviren : Mustafa Nuri Devres.	3.00
Ceza Hukukunu tevhid beşinci beynelmilel konferansı. Madrit, 14 - 20 Birinci teşrin 1934, Konferans vesikaları, Çeviren : Mustafa Nuri Devres	3.00
Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası. Çev. Dr. Jur. Şeref Ünal 1972	7.50
İtalya Cumhuriyeti Anayasası, Çev. Prof. Dr. Atıf Akgüç 1972	5.00
Temel Kanunlarımızın Adli Tıp Yönünden Uygulanması. Dr. Muzaffer Güldoğan 1972	7.50
İtalya Ceza Hukuku Müesseseleri (Genel kısım) Padova 1965. Çeviren : Prof. Dr. Atıf Akgüç. 1971.	10.00

Adalet Dergisi

1937	Yılı	(1 - 7 sayılar kalmamıştır)	Sayısı 30
1938	»	(3, 6, 8, 10. sayıları kalmamıştır).	» 30
1939	»	(9, 10, 11 ve 12. sayılar kalmamıştır)	» 30
1940	»		» 30
1941	»		» 30
1942	»	(1, 3, 12)	» 30
1943	»	(1, 2, 3, 4, 5, 6, 7)	» 30
1944	»	(1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. sayılar kalmamıştır.)	» 30
1945	»	(1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. sayılar kalmamıştır)	» 30
1946	»	(1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11 ve 12. sayılar kalmamıştır)	» 30
1947	»		» 30
1948	»		» 30
1949	»		» 1.00
1950	»	(9, 10, 11 ve 12. sayıları kalmamıştır).	» 1.00
1951	»	(1, 2, 3, 5, 9, 12. sayılar kalmamıştır.)	» 1.00
1952	»	(1, 2, 3, 4, 10 ve 11. sayıları kalmamıştır).	» 1.00
1953	»	(5, 6, 12. sayıları kalmamıştır).	» 1.00
1954	»		» 1.00
1955	»		» 1.00
1956	»		» 1.00
1957	»		» 1.50
1958	»		» 1.50
1961	»	(1, 2, 9 ve 10 sayılar kalmamıştır).	» 2.50
1962	»	(mevcudu kalmamıştır).	» 2.50
1964	»	(1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sayılar kalmamıştır)	» 2.50
1965	»	(1, 5 - 6, 10, 11 - 12. sayılar kalmamıştır).	» 2.50
1966	»	(1, 2, 5 - 6 12. sayılar kalmamıştır, ve 2. sayılar 250 kuruştur)	»
1967	»	(1 - 10 12. sayılar kalmamıştır)	» 2.00
1968	»	(3 - 4. sayılar kalmamıştır)	» 2.00
1969	»		» 2.00
1970	»		» 2.00

Resmi Kararlar Dergisi

1966	Yılı	(İlk sayısı Mart ayında yayınlanmıştır. 11, 12)	Sayısı 1.50
1968	»	(1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. sayılar kalmamıştır)	» 1.50
1969	»	(1, 2, 3, 5, 6, 10. sayılar kalmamıştır)	» 1.50
1970	»		» 1.50
1971	»		» 1.50
1972	»	(1, 2, 3) sayıları kalmamıştır.	

Ankara Yarıaçık Cezaevi Matbaası

ADALET DERGİSİ

ADALET BAKANLIGINCA
AYDA BIR YAYINLANMAKTADIR